

СКАНДИНАВСКИЙ ГОСТРОСЮЖЕТНЫЙ РОМАН

Ю НЕСБЬО

КАРТА
СВІТУ

СИН

CF FOLIO

Ю Несбьо

Син

«Фолио»

2014

Несбьо Ю.

Син / Ю. Несбьо — «Фолио», 2014

Сонні Лофтус упродовж останніх десяти років відбуває термін за злочини, яких не скоював. В обмін за це він безперебійно отримує героїн. Інші в'язні часто звертаються до нього по розраду чи благословення, оскільки Сонні має серед них реноме напівченця-самітника. Наркоманом він став, коли його батько, офіцер поліції, вчинив самогубство і вже після смерті був визнаний винним у корупції. Сонні перебуває у центрі уваги корумпованого середовища Осло: тюремний персонал, поліція, адвокати, збоченець-капелан – усі зацікавлені в тому, щоб він залишався у в'язниці. Та дізнавшись про деякі, тривалий час приховувані факти щодо свого батька, Сонні вчиняє блискучу втечу і розпочинає полювання на людей, винних у злочинах, за які досі змушений був спокутувати він.

ББК 84(4НОР)

Содержание

Частина перша	6
Розділ 1	6
Розділ 2	12
Розділ 3	15
Розділ 4	18
Розділ 5	23
Розділ 6	27
Розділ 7	33
Розділ 8	35
Розділ 9	39
Розділ 10	44
Розділ 11	52
Частина друга	56
Розділ 12	56
Розділ 13	63
Розділ 14	69
Конец ознакомительного фрагмента.	73

Ю Несбьо

Син

*І він прийде знову,
щоб судити живих і мертвих.*

Частина перша

Розділ 1

Ровер утупився у пофарбовану білим бетонну підлогу тюремної камери в одинадцять квадратних метрів. Він стиснув зуби, прикусивши непропорційно видовжений золотий різець у нижній щелепі. Сповідь дійшла до найважчого моменту. Тишу в камері порушувало тільки шкрябання його нігтів по витатуйованому на передпліччі зображенні Мадонни. А хлопець так і сидів мовчки, схрестивши ноги, на ліжку навпроти Ровера, відколи той увійшов. Тільки кивав й усміхався своєю блаженною посмішкою Будди, зафіксувавши погляд в одній точці, деś у Ровера на лобі. Хлопця називали Сонні й подекували, що він іще підлітком убив двох людей, що його батько був корумпованим полісменом і що Сонні має цілющий дотик. Чи хлопець насправді слухає, зрозуміти було складно, оскільки його зелені очі й більша частина обличчя ховалися за довгим нечесаним волоссям, та це й не мало значення. Ровер просто хотів отримати від Сонні відпущення своїх гріхів і благословення, щоб завтра вийти з в'язниці суворого режиму Статен з почуттям повністю очищеної людини. Не те щоб Ровер був надто побожним, але це узгоджувалося в цілому з його твердим наміром змінитися, реально спробувати виправитися. Він набрав повітря в легені.

– Я думаю, вона була з Білорусі. Мінськ у Білорусі, правильно? – сказав і квапливо зиркнув на хлопця, але той нічого не відповів. – Нестор дав їй прізвисько Мінськ, – вів далі Ровер. – Він наказав мені пристрелити її.

Явною перевагою сповіді перед людиною з перегорілим мозком було те, що в ньому, либонь, не тримались ні імена, ні події: все одно, що розмовляєш із самим собою. Тож зрозуміло, чому в'язні в Статені охочіше йшли до цього хлопця, аніж до капелана чи психолога.

– Нестор тримав її та вісім інших дівчат у клітці в районі Енерхауген. Східноєвропейки й азіатки. Молоді. Підлітки. Я сподіваюсь, вони були принаймні підлітками старшого віку. Але Мінськ була старшою за решту. Сильнішою. Вона втекла. Аж парку Тойен дісталася, доки собака Нестора її перехопив. Один з отих аргентинських догів, якщо ти в курсі, про що мова.

Погляд хлопця залишився непорушним, але він підніс руку. Торкнув свою бороду. Почав повільно її розчісувати пальцями. Брудний рукав його бахматой сорочки закасався, відкривши струпії і сліди від уколів. Ровер розповідав далі.

– Здоровенні кровожерні пси-альбіноси. Вбивають усе, на що господар нацькує. І на що не нацькує – теж. У Норвегії, звісно, вони заборонені. Один тип завіз кількох до себе у Реленен з Чеської республіки, тепер розводить їх і реєструє, як білих боксерів. Ми з Нестором їздили до нього по цуценя. Одне щеня коштує понад півста тисяч зелених. Цуценя було таке славне, що ніхто б зроду не подумав, що...

Ровер зупинився. Він знав, що завів мову про собаку тільки заради того, щоб відтягти неминуче.

– Так чи інакше...

Так чи інакше. Ровер подивився на татуювання на своєму передпліччі. Готичний собор з двома шпилями – на знак двох термінів, що він відбув, і жоден з яких не має нічого спільного з оцим зізнанням. Він постачав зброю байкерським бандам, а в разі потреби переробляв стволи у своїй майстерні. Він знався на цьому. Знався надто добре, щоб вічно залишатися в тіні, тому й попався. Він знався на своїй справі настільки добре, що вже у тюрязі Нестор взяв його під своє крило. Нестор подбав, щоб відтак найліпші стволи потрапляли тільки в його, Нестора, лапи, а не розходились по бандах байкерів чи будь-яких інших суперників. Він платив йому

за лічені місяці роботи більше, ніж Ровер міг би заробити за все життя у своїй майстерні з ремонту мотоциклів. Але Нестор також ставив високі вимоги. Він жадав забагато.

– Вона лежала в кущах; навколо все в крові. Вона просто лежала нерухомо і дивилась на нас. Собака вирвав їй шматок обличчя – так що кутні зуби було видно.

Ровер скривився. Перейшов до суті справи.

– Нестор сказав, що треба провчити їх – показати решті дівчат, що на них чекає в разі непокори. І сказав, що з Мінська однаково пожитку не буде, зважаючи на стан її обличчя...

Ровер ковтнув слину і вів далі:

– Тож він наказав зробити це мені. Себто прикінчити її. У такий спосіб я мав би довести свою відданість. У мене був старенький пістолет «Ругер-Мк II», який я сам довів до ладу. І я намірявся це зробити. Справді. Не така це проблема.

Ровер відчув, що йому стисло горло. Він так часто думав про це, так часто повертався думкою до тих секунд, до тієї ночі в парку Тойєн, до дівчини, що ввижалась йому знову і знову. Він і Нестор розігрують ту виставу, а решта залишаються в ролі німих свідків. Навіть собака мовчав. Скільки разів уже Ровер усе обдумував? Сто? Тисячу? Але тільки тепер, коли він уперше вимовив ці слова вголос, він усвідомив, що то не був сон, що все відбулося насправді. Точніше, це було так, начеб його тіло до цих пір не погоджувалось прийняти факт. Саме тому його шлунок зараз бунтував. Ровер глибоко вдихнув через ніс, щоб стримати нудоту.

– Але я не міг цього зробити. Хоча знав, що вона помре. Вони тримали собаку напоготові, і я думав, що на її місці я б вважав за ліпше дістати кулю. Але спусковий гачок неначе заклинило. Я просто не в змозі був натиснути його.

Молодий чоловік, здавалося, злегка кивнув. Чи то у відповідь на те, що говорив йому Ровер, чи то – на музику, яку тільки він здатен був чути.

– Нестор сказав, що ми не можемо змарнувати на це цілий день; зрештою, ми були в громадському парку. Отож він витяг із-за халявки невеличкий кривий ніж, ступив уперед, схопив її за волосся, потягнув угору і, здавалося, просто змахнув ножем перед її горлом. Як ото рибу патрають. Кров бризнула три-чотири рази, а тоді вона спорожніла. Знаєш, що мені найбільше запам'яталося? Собака. Як він почав вити, побачивши всю ту кров.

Ровер нахилився в кріслі, спершись ліктями на коліна. Він затулював вуха долонями і розкачувався назад і вперед.

– А я нічого не робив. Стояв і дивився. Я все послав під три чорти. Тим часом вони загортали її в ковдру і пакували в багажник, а я просто дивився. Ми відвезли її в лісок до Ослмарксетра. Витягли її і скотили тіло схилом у напрямі Улсудсванет. Чимало людей прогулюють там своїх собак, тож її тіло знайшли вже наступного дня. Нестор саме цього й прагнув, розумієш? Він хотів, щоб у газетах надрукували знімки того, що з нею сталося. Так, щоб він міг показати їх іншим дівчатам.

Ровер прибрав долоні від своїх вух.

– У мене пропав сон; щойно склеплював повіки, починалися неймовірні жахи. Дівчина з вирваною щокою щирилась на мене і вишкіряла всі свої зуби. Тож я пішов до Нестора і сказав йому, що хочу вийти зі справи. Сказав, що з мене досить постачання «Узі» та «Глоків», що я хочу повернутись до лагодження мотоциклів. Жити спокійним життям, не боятися щомиті поліційної облави. Нестор відповів, що він би не проти, він, мовляв, уже й сам відчув, що у мене кишка тонкувата. Але він досить чітко дав мені зрозуміти, що станеться, якщо я плескатиму язиком. Я вирішив, що на цьому ми розійшлись. Я відхиляв будь-які пропозиції, хоча насправді у мене ще був запас пристойних «Узі». Але мене ніяк не полишало відчуття, що щось назріває. Що мене, зрештою, приберуть. Тому я зітхнув з полегшенням, коли мене пов'язала поліція. Я подумав, що у тюрязі мені буде безпечніше. Мене взяли за давню справу, як співучасника: вони арештували двох пацанів, а ті обидва сказали, що я продав їм зброю. Я зізнався одразу.

Ровер розреготався. Тоді закашлявся. Відкинувся на спинку стільця.

– За вісімнадцять годин я звідси вимітаюсь. Не знаю, що на мене чекає на вулиці. Але я знаю, що Нестору вже відомо про моє звільнення, хоча виходжу я на чотири тижні раніше терміну. Він знає все, що відбувається і тут, і в поліції, я впевнений у цьому. У нього скрізь є очі й вуха. Так що я думаю, якби він хотів мене вбити, він, можливо, упорав би мене тут, а не чекав на моє звільнення. А ти як думаєш?

Ровер зачекав. Мовчання. У хлопчини вигляд був такий, наче він взагалі не думав.

– Хоч би що сталося, – сказав Ровер, – невеличке благословення зашкодити аж ніяк не може, га?

При слові «благословення» в очах Сонні неначе спалахнуло світло, і він підніс праву руку, показуючи Роверові, що той має підійти ближче і стати навколішки.

Ровер опустився на молитовний килимок перед ліжком. Жодному з інших в'язнів Франк не дозволяв килимки на підлозі у камерах – це була складова швейцарської моделі, застосовуваної у Статені: жодних зайвих елементів у камерах. Кількість особистих речей обмежувалась до двадцяти. Хто бажав пару взуття, мав відмовитись від двох пар трусів або двох книжок. Ровер подивився Сонні в обличчя. Хлопець обливав кінчиком язика свої сухі, потріскані губи. Голос його пролунав напрочуд ясно, і хоча слова він вимовляв повільно, його дикція була абсолютно чіткою.

– Нехай усі земні і небесні боги помилують тебе і пробачать тобі провини твої. Ти помреш, але душа розкаяного грішника вознесеться в рай. Амінь.

Ровер схилив голову. Він відчув долоню хлопця на своїй голеній голові. Сонні був шульгою, але в даному випадку не треба бути генієм, щоб зрозуміти, що йому прогнозується коротша тривалість життя, ніж більшості праворуких. Передозування може статися завтра, а може, й через десять років – хто знає. Однак Роверові навіть на одну мить не спало на думку, буцім дотик хлопцевої руки цілющий, як казали в Статені. Ровер також не дуже вірив у дієвість благословення. То що він тут робить? Що ж, релігія – це все одно, що страхування від пожежі: хто серйозно вірить, що воно йому знадобиться? Тому коли люди кажуть, що хлопець готовий прийняти чужі гріхи на себе і нічого не хоче взамін, то чому б не зробити таку дрібничку заради душевного спокою? Що Ровера справді дивувало – це те, як такі, як Сонні, можуть холоднокровно вбивати? Це видавалось безглуздом. Можливо, саме про це йдеться у старовинній приказці: «Диявол знається на машкарі».

– Салам алейкум, – вимовив голос, і Сонні прибрав руку.

Ровер залишився на своєму місці з опущеною головою. Обстежував язиком гладенький внутрішній бік свого золотого зуба. Чи був він зараз готовий? Чи готовий зустрітись з Творцем, якщо настав його час? Він підвів голову.

– Я знаю, що ти ніколи нічого не просиш у віддяку, але...

Він подивився на хлопцеві босі ступні, які той підібгав під себе. Помітив сліди від уколів у вени на внутрішньому боці підйому стопи.

– Я тягнув свій останній термін у Ботсені, і там роздобути дозу було простіше простого. Ботсен не вважається зоною суворого режиму. Натомість, кажуть, Франк зробив так, що у Статен неможливо пронести геть нічого, але...

Ровер устроїв руку в кишеню.

– ...але це не зовсім так.

Він щось витягнув. Позолочений пістолет, розміром з мобільний телефон. Ровер натиснув на спусковий гачок. Невелике полум'я вирвалося з дула.

– Бачив такий раніше? Я впевнений, що бачив. Наглядачі, що мене обшукували, коли я сюди прибув, точно бачили. Вони запропонували мені задешево купити контрабандні сигарети. І, таким чином, запальничку вони мені дозволили залишити. Не думаю, що вони читали мою

особову справу. Ніхто в наші дні не виконує свою роботу належним чином. Як подумаєш, то тільки дивуєшся, як у цій країні щось іще тримається купи.

Ровер зважив свою запальничку в руці.

– Вісім років тому я змайстрував дві таких. Я без удаваної скромності скажу тобі, що ніхто в Норвегії не спромігся б виконати досконалішу роботу. Один посередник сказав мені, що його клієнт хоче мати пістолет, який він ніколи не мусив би ховати, тобто зовсім не схожий на справжній. Отак я й вигадав оце. Кумедно, як працює людський розум. Спершу, ясна річ, люди думають, що це пістолет. Але варто їм показати, що його можна застосовувати як запальничку, вони цілковито забувають про те, що це пістолет. Вони припускають, що він також може бути зубною щіткою чи викруткою. Але не пістолетом, у жодному разі. Отож...

Ровер крутнув гвинт на нижньому боці руків'я.

– Він приймає дві кулі по 9 мм. Я називаю його «Убивця Щасливої Пари»...

Він націлив зброю на молодого чоловіка.

– Один набій для тебе, кохана... – Він перевів ствол на власну скроню. – ...і один набій для мене.

Сміх Ровера пролунав у тісній камері особливо самотньо.

– У будь-якому разі, я мав змайструвати тільки один: клієнт не хотів, щоб хто-небудь іще знав таємницю мого невеличкого винаходу. Але я зробив ще один екземпляр. І взяв його з собою для захисту, на випадок, якби Нестор вирішив прикінчити мене тут, доки я тягнув термін. Але, оскільки я завтра виходжу і він мені більше не знадобиться, тепер він твій. І ось іще...

Ровер витягнув з іншої кишені пачку цигарок.

– Це могло б викликати підозри, якби ти мав запальничку і не мав цигарок, правильно?

Тоді він дістав поживклу візитну картку «Мотоциклетна майстерня Ровера» і встромив її в сигаретну пачку.

– А тут моя адреса – на випадок, якщо ти коли-небудь матимеш мотоцикл, який потребуватиме ремонту. Або тобі знадобиться кльовий «Узі». Як я вже казав, у мене є в запасі...

Двері відчинились назовні, і голос гримнув:

– Ровере, забирайся!

Ровер обернувся. Штани в наглядча, що стояв у дверях, обвисали через велику зв'язку ключів, що теліпалась на поясі, наполовину прикрита черевом, яке вивалювалося зі штанів, наче здобне тісто з кадібця.

– До його святійшества відвідувач. Близький родич, можна сказати, – реготнув він, обертаючись до людини, що йшла за ним. – Ти ж не образився, панотче, га?

Ровер запхнув пістолет і пачку цигарок під ковдру на хлопцевому ліжку і востаннє квапливо глянув на нього.

Тоді швидко вийшов геть.

Тюремний священик спробував усміхнутись, автоматично поправляючи мульткий пасторський комірець. «Близький родич... Ти ж не образився, панотче...» Йому хотілось плюнути в жирну самовдоволену пику тюремного офіцера, але натомість він кивнув в'язневі, що виходив із камери, і вдав, нібито упізнав його. Глянув на татуювання на його передпліччі. Мадонна і собор. Але ж ні, упродовж усіх цих років облич і татуювань перед його очима пройшло стільки, що він перестав їх розрізняти.

Капелан увійшов. Він відчув у камері запах ладану. Або того, що нагадало йому ладан. Можливо, запах запареної ширки.

– Привіт, Сонні.

Молодий чоловік на ліжку, не підводячи погляду, повільно кивнув. Пер Волан зрозумів це так, що його прихід помічено, взято до уваги. Схвалено.

Він сів на стілець, і йому зробилось трохи неприємно, коли він відчув тепло, залишене тілом попереднього відвідувача. Він поклав принесену з собою Біблію на ліжко поруч з хлопчиною.

– Я сьогодні відніс квіти на могилу твоїх батьків, – сказав він. – Я знаю, ти не просив мене про це, але...

Панотець Пер Волан намагався упіймати погляд хлопця. У нього в самого було два сини. Обидва вже вирости і покинули Воланів родинний будинок. Як, зрештою, сам Волан. З тією різницею, що його сини могли бути впевнені в ласкавому прийомі, коли б вони надумали повернутись.

У суді свідок захисту, вчитель, дав свідчення, що Сонні був обдарованим учнем, здібним борцем, якого любили однолітки, послужливим, і навіть висловлював бажання стати полісьменом, як його батько. Але відколи батька знайшли мертвим поруч з передсмертним листом, у якому він зізнався в корупції, Сонні в школі не показувався. Капелан спробував уявити собі ганьбу, що впала на п'ятнадцятирічного хлопця. Намагався уявити собі, яка ганьба чекає на його синів, якщо вони коли-небудь дізнаються, що накоїв їхній батько. Він знову поправив свій пасторський комірець.

– Дякую, – сказав Сонні.

Пер думав, яким незвичайно молодим здається Сонні. Адже йому має бути на сьогоднішній день під тридцять. Так. Сонні відбув дванадцять років, а йому було вісімнадцять, коли його сюди запроторили. Можливо, це наркотики отак законсервували його, не даючи старіти, отож тільки волосся і борода відростали, тим часом як невинні дитячі очі й далі дивилися на світ із подивом. Зіпсований світ. Бог знає, який злий цей світ. Пер Волан служить тюремним капеланом понад сорок років, і він бачив, як цей світ робиться дедалі гріховнішим. Зло поширюється, як ракова пухлина, роблячи здорові клітини хворими, заражаючи своїм вампірчим укусом, і завербовує їх собі на службу, залучає до своєї корупційної роботи. А хто раз укушений, уже не втече. Ніхто.

– Сонні, як ти, синку? Сподобалась тобі прогулянка в місто? Вдалось тобі побачити море? Відповіді не було.

Пер Волан відкашлявся.

– Тюремний наглядач сказав, що ти хотів побачити море. Ти, можливо, читав у газетах, що наступного дня неподалік від місця, де ви були, знайшли одну жінку вбитою. Її знайшли в ліжку, в її власному домі. Її голову було... Гарзд: отут усі подробиці... – постукав він пальцем по Біблії. – Наглядач уже подав рапорт, в якому сказано, що ти втік, доки ви були на морі, і що за годину він знайшов тебе на шляху. Що ти відмовився пояснити своє місцезнаходження. Важливо, щоб ти не сказав нічого, що суперечило б його заяві. Ти розумієш? Як зазвичай, ти казатимеш якомога менше. Гарзд? Сонні?

Пер Волан, нарешті, спромігся зустрітись поглядом з хлопцевими очима. З виразу його обличчя панотець не дуже міг зрозуміти, що відбувається у того в голові, але він відчував, він був практично впевнений, що Сонні Лофтус виконає всі інструкції і не скаже нічого зайвого ні поліції, ні прокуророві. Усе, що він мав зробити, – це вимовити тихе, м'яке «визнаю», коли його запитують, чи визнає він себе винним. І, хоч яким парадоксальним це може видатись, Волан часом відчував цілеспрямованість, силу волі, інстинкт виживання, які вирізняли цього наркомана серед решти, серед тих, хто завжди був у вільному падінні, хто ніколи не мав жодних інших планів, хто від самого початку котився у помийну яму. Ця сила волі могла виявитись у ньому, як раптове осяяння, запитання, яке показувало, що хлопець пильно стежив за перебігом справи і все бачив та чув. Або він міг раптом підвестися, виявляючи таку координацію, баланс і гнучкість, яких годі було б шукати в інших наркоманів. Разом з тим, у більшості випадків, як-от зараз, він, здавалося, взагалі нічого навколо себе не помічав.

Волан засовався на своєму стільці.

– Звісно, це означає, що прогулянок у місто більше не буде досить тривалий час. Але тобі все одно не подобається в місті, правда? А море ти вже побачив.

– То була річка. Це її чоловік зробив?

Капелан підскочив від несподіванки. Ніби щось неочікувано вигулькнуло з чорної води перед ним.

– Я не знаю. Це має значення?

Відповіді не було. Волан зітхнув. Він знову відчув нудоту. Останнім часом вона стала накочувати з певною періодичністю. Можливо, слід би звернутись до лікаря, пройти обстеження.

– Ти про це, Сонні, не турбуйся. Просто пам'ятай, що на волі такі люди, як ти, змушені цілий день длубатись у смітниках, щоб здобути чергову дозу. Тоді як тут за тебе про все подбають. І не забувай, що час спливає. Щойно ти відбудеш колишні вироки, ти нікому тут більше не будеш потрібен, але цим убивством ти можеш збільшити термін свого ув'язнення.

– Отже, це зробив чоловік. Він багатий?

Волан показав на Біблію.

– Там ти знайдеш опис будинку, в який ти проник. Великий і гарно умебльований. Але система сигналізації, що мала б охороняти все це багатство, була вимкнена; вхідні двері навіть не були замкнені. Прізвище родини – Морсанд. Він власник корабельної компанії, у нього пов'язка на оці. Ти його фото, гадаю, бачив у газетах?

– Так.

– Значить, бачив? Я не думав, щоб ти...

– Так, я вбив її. Так, я прочитаю, як я це зробив.

Пер Волан полегшено зітхнув.

– Гаразд. Тобі слід запам'ятати деякі деталі того, як її було вбито.

– Згода.

– Вона була... Її відпиляли верхню частину голови. Ти застосував пилку. Розумієш?

У відповідь на його слова запала тривала мовчанка, яку Пер Волан ладен був заповнити блюванням. Блювати було б менш обтяжливо, ніж експлуатувати хлопця. Волан подивився на нього. Що визначило хід життя? Низка випадкових, не контрольованих людиною подій чи певні космічні сили стягнули все належне в тому напрямку, який передбачила доля? Панотець послабив свій набридливий пасторський комірець, придушив у собі нудоту і якимось опанував себе. Згадав, що саме поставлено на карту.

Він підвівся.

– Якщо я знадоблюсь тобі, то мене можна цими днями знайти у соціальному Центрі Іла, на площі Александра К'елланда.

Він помітив здивування у погляді хлопця.

– Тимчасово, як ти сам розумієш, – фальшиво захихотів панотець. – Дружина витурила мене з дому, а я знаю декого з керівництва Центру, тож...

Він різко урвав мову. Раптом він зрозумів, чому так багато в'язнів тягнуться до молодого чоловіка на розмову. Їх приваблює тиша. Підбадьорливий вакуум, що просто вибирає мову, без жодної реакції чи осуду. Просто всмоктує твої слова і таємниці й нічого більше не робить. Упродовж усієї своєї кар'єри капелана він прагнув виробити в собі таку здатність, але в'язні, здається, відчували, що він має якусь приховану мету. Вони не знали, яку саме, але розуміли, що їхні таємниці навіщо йому потрібні. Доступ до їхніх душ, а згодом – можлива нагорода на небесах за навернення заблукалих.

Капелан побачив, що хлопець розгорнув Біблію. То був до кумедного примітивний сховок: виріз у товщі сторінок утворював потаємне відділення. В середині були складені документи з інформацією, необхідною Сонні для того, щоб зробити зізнання. І три маленьких паке-тики найчистішого героїну.

Розділ 2

Не відриваючи погляду від документа на своєму столі, Арілд Франк коротко гаркнув:
– Увійдіть!

Він почув, як відчинились двері. Коли перед тим Інна, його секретарка, доповіла про відвідувача, Арілд якусь мить вагався, чи не переказати через неї капелану, що він зайнятий. Це б навіть не було брехнею: він мав у найближчі півгодини зустрітися з комісаром, начальником поліції в штаб-квартирі поліції Осло. Але останнім часом панотець Волан бував недостатньо рішучим, зважаючи на їхню справу. Тому варто було зайвий раз переконатися, що він тримає належну форму. У цій справі ніхто не мав права допускати слабину.

– Сідати не запрошую, – сказав Арілд Франк, підписуючи документ і підводячись. – Нам доведеться переговорити дорогою.

Він попрямував до дверей, зняв з вішалки формений кашкет і почув за спиною човгання капеланових ніг. Арілд Франк сказав Інні, що повернеться за півтори години, і вказівним пальцем натиснув датчик при дверях, що вели на сходи. В'язниця розташовувалась на двох поверхах – без жодного ліфта. Ліфти передбачали б шахти, а шахти утворювали б незліченну кількість шляхів утечі, і їх треба було б замикати у разі пожежі. А пожежа з подальшою евакуацією і неминучим хаосом – то лише один з багатьох способів, які геніальні в'язні застосовували, щоб вирватися з інших тюрем. З тієї ж таки причини всі електричні кабелі, блоки запобіжників і водогінні труби були недоступними для ув'язнених: або прокладалися із зовнішнього боку будівлі, або цементувалися глибоко в стінах. Тут нічого не було полишено на розсуд долі. Тобто він, Арілд, нічого не полишив на розсуд долі. Він сидів з архітекторами і міжнародними експертами з в'язничної безпеки, коли укладались принципи проектування Статена. Безперечно, джерелом натхнення для проекту слугувала Ленцбургська в'язниця в кантоні Аарау в Швейцарії: надсучасна, але проста і з акцентом на безпеку та ефективність, а не на комфорт. Але за втілення цих принципів відповідальний був саме він, Арілд Франк. Статен був душею Арілда Франка, причому навзаєм. То чому ж рада у своїй нескінченній мудрості, дідько їх усіх забирай, призначила його тільки помічником директора в'язниці, а головну посаду віддала придурку з Галдернської в'язниці? Так, Франк був чимось на зразок необробленого алмаза і... ні, він не з тих, хто прогинатиметься під політиків і стрибатиме з радощів у відповідь на кожную нову яскраву ідею стосовно того, як реформувати тюремну систему, тим часом як попередні реформи ще не реалізовані. Натомість він знав, як виконувати свою роботу, – тримати людей під замком, не допускаючи, щоб вони від цього хворіли, конали чи робились помітно гіршими людськими істотами, ніж були. Він зберігав лояльність до тих, хто заслужив на його лояльність, і він умів подбати про себе самого. Чого аж ніяк не можна було сказати про його начальство в цій наскрізь прогнилій, політично мотивованій ієрархії. Перш ніж його навмисне оминули з посадою директора, Арілд Франк сподівався на невеличкий бюст у фойє після відставки – на знак ушанування його заслуг, хоч дружина й твердила, мовляв, його бичача шия, будьдожаче обличчя і ріденький начіс поверх лисини не варті увічнення в мармурі. Але сам він тримався тієї точки зору з цього питання, що, коли люди не в змозі віддати належне твоїм досягненням, мусиш сам про це подбати.

– Арілде, я не можу й далі цим займатись, – проказав панотець Волан у нього за спиною, коли вони йшли коридором.

– Займатись чим?

– Я капелан. Займатись тим, що ми робимо з хлопцем, – підбиваємо його взяти на себе те, чого він не робив. Провину чоловіка, який...

– Замовкни!

За дверима контрольної кімнати, або «містка», як любив називати її Франк, вони зустріли старого, який покинув на мить драїти підлогу, щоб привітно кивнути Франкові. Йоганнес був найстарішим в'язнем у закладі й улюбленцем Франка, сердегою, що попався колись у минулому столітті – майже випадково – за контрабанду наркотиків; з тих пір ніколи й мухи не образив, а за багато років ув'язнення так призвичаївся до режиму, так втягнувся і втихомирився, що єдине, чого він боявся, був день майбутнього звільнення. На жаль, в'язні, як-от він, не утворювали типовий контингент в'язниці такого рівня, як Статен.

– Волане, тобі совість не дає спокою?

– Так, Арілде, саме так.

Франк не міг точно пригадати, коли його підлеглі почали звертатись до керівників на ім'я чи коли начальники тюрем стали охочіше носити цивільний одяг замість уніформи. У деяких тюрмах наглядачі теж почали вбиратись у цивільне. Під час бунту у в'язниці Франсіско-де-Мар в Сан-Паулу офіцери попідстрелювали своїх колег у клубах сльозогінного газу, бо не мали змоги відрізнити персонал від в'язнів.

– Я хочу вийти зі справи, – канючив капелан.

– Он як? – кинув Франк, збігаючи сходами вниз.

Він був у хорошій фізичній формі, як на людину, якій залишалося менше десяти років до виходу на пенсію. І все завдяки фізкультурі. Забута чеснота в сфері діяльності, де ожиріння стало радше правилом, ніж винятком. А хіба ж не він тренував місцеву команду плавців, коли його дочка брала участь у змаганнях? У вільний час вносив свою частку у розбудову добробуту суспільства, трішечки віддавав країні, яка давала так багато багатьом людям. То як вони посміли зневажити його!

– А що каже твоя совість, Волане, стосовно свідчень отих хлопчиків на доказ зловживань, які ти з ними чинив?

Франк торкнув указівним пальцем датчик на чергових дверях. Вони відкривались у коридор, який на захід вів до камер, а на схід – до перевдягалень персоналу і до виходу на автостоянку.

– Я пропоную тобі, Волане, вважати, що Сонні Лофтус спокутуватиме також твої гріхи.

Іще одні двері, ще один датчик. Франк натиснув на нього пальцем. Він любив цей винахід, який він підгледів у в'язниці Обіхіро у Кусіро, в Японії. Замість видачі ключів, які можуть бути загублені, скопійовані або застосовані без дозволу, в базу даних вводять відбитки пальців усіх, хто уповноважений відмикати двері. Мало того, що усувається ризик необережного поводження з ключами, система також фіксує інформацію про те, хто пройшов через які двері і коли. Встановлено було, звісно, також і камери стеження, але обличчя завжди можна приховати. Інша річ з відбитками пальців. Двері відчинилися з легким зітханням, і вони увійшли в тамбур з ґратованими металевими дверима у протилежних кінцях: одні двері треба було замкнути, перш ніж відімкнути інші.

– Арілде, я кажу, що не можу більше робити цього.

Франк підніс палець до губ. На додаток до камер спостереження, мережа яких охоплювала практично всю в'язницю, тамбур був опоряджений системою двостороннього зв'язку, щоб можна було зв'язатися з диспетчерською, якби з якоїсь причини хтось застряг. Вони вийшли з тамбура і попростували до перевдягалень, де були душові й шафки для одягу та особистого майна кожного співробітника. Франк вирішив за ліпше не втаємничувати працівників у ту обставину, що має майстер-ключ, який відмикає кожну шафку. Це їм знати ні до чого.

– Я думав, ти усвідомлюєш, з ким маєш справу, – сказав Франк. – Ти не можеш отак просто все покинути. Ці люди дивляться на особисту відданість, як на умову життя і смерті.

– Я знаю, – проказав Пер Волан неприємно хрипким голосом. – Але мені йдеться про смерть і життя вічне!

Франк зупинився перед виходом і швидко зиркнув у бік шафок ліворуч, щоб перекона-
тися, що вони самі, без свідків.

– Тобі відомий ступінь ризику?

– Бог свідок, я нікому ні звуку. Арілде, я хочу, щоб ти переказав їм це дослівно. Скажи їм, що я буду німий як могила. Я просто хочу вийти зі справи. Будь ласка, ти допоможеш мені?

Франк подивився вниз. На датчик. «Вийти». Було тільки два виходи. Цей, чорний хід, та інший, через приймальню і головний вхід. Не було ні вентиляційних шахт, ні пожежних виходів, ні каналізаційних труб з достатньо широким діаметром, що дозволяв би пропхати людське тіло.

– Можливо, – сказав він і поклав палець на сенсор.

Невеличкий червоний вогник заблимав у верхній частині клямки, показуючи, що ведеться пошук у базі даних. Пошук завершився, і натомість зелений вогник засвітився. Франк штовхнув двері. Їх обох засліпило яскраве сонячне світло, і, перетинаючи широченний паркінг, вони наділи свої сонцезахисні окуляри.

– Я скажу їм, що ти хочеш вийти, – сказав Франк, витягаючи ключі від машини і позираючи на блокпост.

Там цілодобово і цілотижнево чергували два озброєних охоронці, а обидві смуги – на в'їзд і на виїзд – були перегорожені сталевими бар'єрами, які навіть новий Франків «порш-каєн» не зміг би проломити. Можливо, це було б під силу такому «хаммер-хай», до якого він останнім часом прицінювався, але така автівка виявилась би заширокою: в'їзд було сконструйовано саме так, щоб зупиняти великі транспортні засоби. Великі транспортні засоби також мались на увазі, коли споруджувались сталеві барикади вздовж шестиметрового паркану навколо всієї в'язниці. Франк просив електрифікувати огорожу, але керівники з планування відхилили його клопотання на тій підставі, що Статен розташований у центрі Осло, отже, цивільним мешканцям може заподіяти шкоду. Мешканці, ха! Якби хтось хотів торкнутися огорожу з вулиці, то мусив би спочатку подолати п'ятиметровий мур з колючим дротом нагорі.

– До речі, куди ти зараз?

– На площу Александра К'елланда, – з надією в голосі сказав Пер Волан.

– Вибачай, – похитав головою Арілд. – Мені це не по дорозі.

– Пусте, автобусна зупинка одразу за рогом.

– Гаразд. Я буду на зв'язку.

Помічник директора в'язниці сів у машину і під'їхав до блокпоста. Правила вимагали, щоб усі транспортні засоби, включаючи його власний, зупинялись для перевірки пасажирів. Але цього разу охоронці ясно бачили, як він виходив з будівлі в'язниці і сідав у машину, тож загодя підняли шлагбаум, дозволяючи йому проїхати. Франк кивнув охоронцям на привітання. Він зупинився перед світлофором на головній дорозі. Подивився на свій улюблений Статен у дзеркало заднього огляду. Його витвір не був довершений, але наближався до цього. У будь-яких недоліках він винуватив комітет із планування, нові безглузді правила з міністерства та корумповані людські ресурси. Все, чого він коли-небудь хотів, – це зробити якнайкраще для всіх, себто для працелюбних, чесних громадян Осло, які заслуговували на безпечне життя і певний рівень добробуту. Так, звичайно, все могло бути по-іншому. Він не любив, коли його змушували застосовувати такий підхід. Тож він завжди казав підліткам у басейні: не хочеш тонути – пливи! Ніхто не робитиме вам поблажки. Затим його думки повернулися до справи, яку належало владнати. Він мав переказати повідомлення. І не мав жодних сумнівів щодо результату.

Світло помінялось на зелене, і він натиснув на акселератор.

Розділ 3

Пер Волан пройшов парком на площу Александра К'елланда. Липень був дощовий і не по-літньому холодний, але тепер сонце повернулося, і парк бував зеленню, як у весняний день. Літо було в розпалі, люди сиділи всюди, задерши догори обличчя і заплющивши очі, і буквально всотували сонце, ніби боячись, що воно від них утече; чути було грюкання скейтів, брязкання шестибаночних пачок пива, люди прямували на пікніки з барбекю в скверах і на балконах. Дехто ж, як зазвичай, особливо радів потеплінню. Ці люди мали такий вигляд, наче вуличний рух навколо парку вкрив їх шаром кіптяви: потерті скорчені постаті тулилися на лавках або тупцяли навколо фонтана, вони озивались до панотця хрипкими щасливими голосами, подібними до скриків морських чайок. Пер чекав на зелене світло на розі Уеландс-гате і Вальдемара Тране, а повз нього котилися вантажівки та автобуси. Він дивився на фасади будинків з протилежного боку вулиці, які на мить виринали у просвітах у потоці транспорту. Пластикові плівки вкривали вікна горезвісного пабу «Трьонен», де вгамовували спрагу найбільш змучені нею городяни, з моменту його спорудження в 1921 році, а в останні тридцять років також, але вже у супроводі Арні «Скіфл Джо»¹ Норвежця, котрий, вбраний по-ковбойському, кружляв на одноколісному велосипеді, граючи на гітарі й співаючи у супроводі своєї групи, що складалася зі старого сліпого органіста і тайської жіночки з бубном і автомобільним клаксоном. Пер Волан перевів погляд на фронтон іншої будівлі, де вмуровані чавунні літери утворювали напис «Па Pensjonat». У часи війни будівля служила гуртожитком для самотніх матерів. Тепер тут розмістився притулок для найбезнадійніших наркоманів міста. Для тих, які не бажали позбуватись залежності. Їхня остання зупинка перед кінцевою.

Пер Волан перетнув вулицю, зупинився перед входом у притулок, подзвонив і зазирнув в око спостережної камери. Він почув, як двері з дзижчанням відчинились, і увійшов. За давні заслуги йому запропонували тут кімнату на два тижні. Було це місяць тому.

– Привіт, Пере! – сказала молода кароока жінка, що спустилась униз, щоб відчинити гратчасті ворота на сходи. Хтось так пошкодив замок, що ключ більше не спрацьовував із зовнішнього боку.

– Їдальня зараз зачинена, але тебе нагодують вечерею, якщо підеш просто зараз.

– Дякую, Марто, але я не голодний.

– У тебе втомлений вигляд.

– Я йшов пішки від самого Статена.

– Он як! Я думала, є автобус.

Вона почала підніматись сходами нагору, і він поплентався за нею.

– Мені треба було дещо обміркувати, – сказав він.

– Тут приходили нещодавно, питали тебе.

Пер скам'янів.

– Хто?

– Я не спитала. Може бути, що й з поліції.

– Чому ти так думаєш?

– Вони, здається, дуже хотіли з тобою побачитись. Тому я подумала, що йдеться про якогось в'язня, що ти його знаєш. Щось таке.

«Отак, – подумав Пер, – це вони приходили вже по мене».

– Марто, а ти у що-небудь віриш?

¹ Скіфл (англ.) – пісні у стилі фолк, блюз, регтайм, що виконуються співаком з ансамблем імпровізованих інструментів: стиль виник у США в 1920 – 1930-ті роки і на короткий час відродився в Британії в 50-ті.

Вона обернулася на сходах. Усміхнулася. Перові спало на думку, що молодий чоловік міг би глибоко закохатися в цю усмішку.

– Приміром, у Бога та Ісуса? – уточнила Марта, поштовхом відчиняючи двері в кімнату адміністратора, – невеличкий кабінет за віконцем у стіні.

– Приміром, у долю. Змагання випадковості з тяжінням космічних сил.

– Я вірю в Божевільну Грету, – буркнула Марта, гортаючи якісь папери.

– Але ж привиди не...

– Інер каже, вона вчора ясно чула дитячий плач.

– Марто, в Інер зараз серйозний стрес.

Марта вистромила голову з віконця:

– Пере, нам треба поговорити...

Він зітхнув:

– Я знаю. Вільних місць немає, і...

– Сьогодні телефонували з Центру на Спурвейсгата, щоб повідомити, що вони після пожежі не зможуть відкритися ще впродовж щонайменше двох місяців. Понад сорок наших власних пожильців наразі туляться у спільних кімнатах. Так довго тривати не може. Вони крадуть один в одного, а тоді зчиняють колотнечу. Рано чи пізно хтось постраждає – це лише питання часу.

– Все гаразд: я вже недовго тут затримаюсь.

Марта схилила голову набік і запитально подивилася на нього.

– Чому вона не пускає тебе ночувати вдома? Скільки років ви були одружені? Сорок?

– Тридцять вісім. Будинок належить їй, і... все це складно.

Пер утомлено посміхнувся.

Він залишив її і рушив коридором. З-поза дверей двох кімнат бухала гучна музика. Амфетаміни. Був понеділок, і відділ матеріальної допомоги відкрився після вихідних, тож біда назривала повсюдно. Він відімкнув двері. Крихітний обшарпаний номер з односпальним ліжком і шафою коштує 6000 крон на місяць. За межами Осло за такі гроші можна орендувати пристойну квартиру.

Пер сів на ліжко і втупився у брудне вікно. За вікном приглушено гугонів сонний вуличний транспорт. Сонце світило крізь убогі фіранки. На підвіконні боролась за своє життя муха. Невдовго їй метушитись. Це було життя. Не смерть, а життя. Смерть була нічим. Скільки років минуло, відколи він прийшов до висновку, що все, крім смерті, все, що він проповідував, було вигадане людьми на захист проти страху смерті. Він був певен: ніщо з того, у що він звик вірити, взагалі нічого не важило. Все, що ми, люди, буцімто знаємо, – ніщо в порівнянні з тим, у що ми маємо вірити, щоб приглушити страх і біль. Потім він пройшов повне коло. Він повернув собі віру в милосердного Бога і в життя після смерті. Він вірив у це нині більше, ніж будь-коли. Він витяг з-під газети блокнот і почав писати.

Перові Волану не потрібно багато писати. Кілька пропозицій на одному аркуші паперу, от і все. Він закреслив своє ім'я на конверті, в якому містився лист від адвоката Алми з коротким повідомленням про те, на яку частку спільного майна подружжя міг, на його думку, претендувати Пер. Частка ця була вкрай незначна.

Капелан подивився в дзеркало, поправив пасторський комірець, одягнув довге пальто і вийшов.

Марти у віконці адміністратора не було. Інер взяла конверт і пообіцяла відправити його.

Сонце вже хилилось до обрію; день відступав. Пер пройшов парком, мимоволі відзначивши, як бездоганно всі навколо грають свої ролі. Ніхто не підвівся з лавки надміру квапливо, коли він проходив, жоден автомобіль не від'їхав непомітно від тротуару, коли він передумав і вирішив іти вздовж Саннергата до річки. Але вони стежили за ним. Вони були за вікном, що віддзеркалювало мирний літній вечір, у побіжному погляді перехожого, в прохолоді тіні,

що виповзала з-під східних боків будинків і виганяла сонячне світло, неухильно відвойовуючи втрачену територію. І Пер Волан подумав, що все його життя було таким самим постійно безглуздим змаганням між мороком і світлом, що ніколи, здається, не приводило до перемоги жодного із суперників. Чи приводило? З кожним днем морок забирав трохи більше. На них чекала тривала ніч.

Він пришвидшив крок.

Розділ 4

Симон Хефас підніс до рота чашку з кавою. Сидячи за столом на кухні, він міг дивитися на невеличкий садок перед їхнім будинком на Фагерлвейєн у Дісені. Упродовж ночі лив дощ, тож трава досі блищала у променях ранкового сонця. Йому здалось, наче він на власні очі бачить, як вона росте. Це означало чергову вилазку з газонокосаркою. Шумна фізична робота – потогінна і матюгальна – зазвичай не допікала йому. Хтось запитав його, чому він не придбає електричну газонокосарку, як усі їхні сусіди. Його відповідь була проста: гроші. У часи, коли він зростав у цьому самому будинку, така відповідь завершувала більшість дискусій і в їхній родині, і в сусідських. Але в ті часи тут мешкали прості люди: вчителі, перукарі, таксисти, дрібні службовці. Або полісмени, як оце він. Не те щоб теперішні мешканці були великими цабе, але всі вони працювали в рекламі чи ІТ, або ж вони були журналістами, лікарями чи власниками агенцій з продажу якихось химерних виробів, чи просто успадкували достатньо грошей, щоб купити один з ідилічних будиночків, наганяючи ціни і штовхаючи всю околицю вгору соціальною драбиною.

– Про що замислився? – запитала Ельзе, стоячи у нього за спиною і погладжуючи його по голові. Волосся у нього помітно порідшало: дивлячись зверху, можна було розгледіти шкіру на черепі. Але вона переконувала себе, що їй це до вподоби. До вподоби, що його вигляд відповідає тому, ким він є – полісменом напередодні виходу на пенсію. До вподоби, що вона теж колись постаріє. Навіть попри їхню різницю у два десятки років. Один з їхніх нових сусідів, досить відомий кінопродюсер, помилився, вирішивши, що вона Симонова дочка. Того це анітрохи не зачепило.

– Думаю про те, як мені пощастило, – сказав він. – Пощастило, що у мене є ти. Що у мене є оце все.

Вона поцілувала його у маківку. Він відчув її губи просто на своїй шкірі. Вчора вночі йому снилося, наче він віддав їй свій зір. А коли прокинувся, і виявилось, що його очі нічого не бачать, він відчув себе – на одну мить, перш ніж пригадав, що влітку надіває на ніч наочники від ранкового сонця, – відчув себе щасливою людиною.

У двері подзвонили.

– Напевне, Едіт, – сказала Ельзе. – Я піду перевдягнусь.

Вона відчинила двері сестрі й зникла нагорі.

– Дядьку Симоне, привіт!

– Погляньте лишень, хто прийшов! – вигукнув Симон, дивлячись на сяюче хлопчикове обличчя.

На кухню увійшла Едіт.

– Вибач, Симоне, він із самого ранку мізки мені морочив, щоб чимшвидше сюди їхати, аби мати час приміряти твій кашкет.

– Це можна, – погодився Симон. – Але чому ти сьогодні, Матсе, не в школі?

– Бібліотечний день в учителів, – зітхнула Едіт. – У школі не знають, який це жах для мами-одиначки.

– Тим миліше з твого боку, що ти погодилась відвезти Ельзе.

– Дарма. Адже він пробуде в Осло тільки два дні, сьогодні і завтра, наскільки я розумію.

– Він – це хто? – поцікавився Матс, тягнучи дядька за руку, щоб змусити його підвестися зі стільця.

– Американський лікар, який блискуче оперує на очах, – відповів йому Симон, вдаючи, нібито опирається, перш ніж дозволив підняти себе на ноги. – Що ж, ходімо. Побачимо, чи зуміємо знайти справжній поліцейський кашкет. Едіт, а ти налий собі чашечку кави.

Симон і Матс вийшли у передпокій, і хлопчик аж скрикнув від захвату, коли побачив чорно-білий кашкет полісмена, який дядько зняв з полиці для капелюхів. Але коли Симон припасував кашкет у нього на голові, Матс благоговійно замовк. Вони стояли перед дзеркалом. Хлопчик склав долоньки у «пістолет» і, навівши на дядькове відображення, зробив «бах-бах!».

– Ти в кого стріляєш? – запитав його дядько.

– У лиходіїв, – не припинив стрілянину хлопчик. – Бах! Бах!

– Назвімо це тренувальними стрільбами, – запропонував Симон. – Навіть поліція не має права стріляти в лиходіїв без дозволу.

– Поліція має право! Бах! Бах!

– Якщо ми таке вчинимо, Матсе, нас запроторять за ґрати.

– Кого? Нас?

Хлопчик завмер і спантеличено витріщився на дядька.

– За віщо? Ми ж поліція!

– Якщо ми стріляємо в когось, кого мали б натомість заарештувати, ми самі стаємо порушниками.

– Але... коли вже ми їх упіймали, то можемо й постріляти їх? Хіба ні?

Симон розреготався.

– Ні. Згодом суддя вирішує, на який термін вкинути їх до в'язниці.

– А я думав, дядьку Симоне, ти сам вирішуєш.

Симон ясно бачив розчарування в очах хлопця.

– Дозволь, Матсе, я тобі де в чому зізнаюсь. Я радий, що не мушу цього вирішувати. Я радий, що моє завдання полягає тільки в тому, щоб ловити злочинців. Адже ця частина роботи найцікавіша.

Матс примружив одне око, і кашкет з'їхав йому на потилицю.

– Дядьку Симоне...

– Що?

– А чому у вас із тіткою немає дітей?

Ставши у Матса за спиною, Симон поклав руки хлопчикові на плечі й усміхнувся йому в дзеркалі.

– А навіщо нам діти, коли у нас є ти? Адже так?

Матс за дві секунди задумливо дивився на дядька. Тоді обличчя його просяяло.

– Так!

Симон устроїв руку в кишеню, щоб відповісти на мобільний, що почав голосно дзичити.

Дзвонив колега. Симон слухав.

– Де, коло річки Акер? – перепитав він.

– За Кубою ², неподалік художнього училища. Там, де пішохідний міст...

– Я вже знаю, де це. Буду там за тридцять хвилин.

Він взяв і зашнурував черевики, надів куртку.

– Ельзе! – гукнув дружину.

– Ну? – показалося її обличчя нагорі.

Його знову вразила її врода. Довге волосся рудавим потоком облямовувало мініатюрне личко. Веснянки на носику і навколо нього. І йому спало на думку, що ці веснянки напевно ще милуватимуть чиесь око, коли він уже не зможе ними милуватись. І одразу ця думка потягла за собою наступну, яку він негайно відігнав: а хто подбає тоді про неї? Він знав, що вона навряд

² Річка Акер протікає повз згадувану площу Александра К'елланда і через парк Куба неподалік, яким простував востаннє Пер Волан.

чи може бачити його з відстані, на якій вона стояла, що вона тільки вдає, нібито бачить. Він відкашлявся.

- Мені треба їхати, люба. Ти зателефонуєш мені, коли знатимеш, що сказав лікар?
- Так. Обережно за кермом.

Двоє чоловіків середнього віку йшли через парк, відомий як Куба. Більшість людей вважають, що його назва якось пов'язана з Кубою, можливо, через те, що тут часто проводилися політичні заходи, і весь Грюнерльокка раніше сприймався як робітнича околиця. Тільки місцеві, хто мешкав тут з давніх-давен, могли знати про величезний газозбирач, який стояв тут колись і який мав кубічну форму. Чоловіки перетнули пішохідний міст, що вів до старої фабрики, нині переобладнаної на художнє училище. Закохані чіпляли до поручнів моста навісні замки з датами та ініціалами. Симон зупинився, щоб придивитись до одного з них. Він кохав Ельзе ось уже десять років, кожен Божий день з усіх трьох з половиною тисяч, коли вони були разом. Ніколи не буде в його житті іншої жінки, і йому не потрібен символічний замок, щоб знати про це. І так само не потрібен їй. Коли буде все гаразд, вона переживе його на багато років, і в її житті буде ще час на нового чоловіка. І все це як і годиться.

З того місця, де вони стояли, він добре бачив Омотт Бро, скромний міст, який перетинав невелику річечку, що розділяла їхню скромну столицю на східний і західний берег. Колись давно, юний і дурний, він пірнув з цього самого мосту в річку. П'яна трійця молодиків – два з них з непохитною вірою в себе і в свої перспективи. Два з них переконані, що тільки вони можуть бути кращими з трьох. Третій же, Симон, давно зрозумів, що йому не випадає змагатися зі своїми друзями, коли йдеться про інтелект, силу, соціальні навички або привабливість для жінок. Натомість він був найхоробрішим. Або, кажучи іншими словами, найбільш схильним до ризику. А занурення в брудні води річки не вимагає ні інтелекту, ні фізичної вправності, а тільки нерозважливості. Симон Хефас часто думав, що до небезпечної гри з майбутнім, яке він не надто цінував, його спонукав песимізм, вроджене усвідомлення, що йому менше втрачати, ніж решті людей. Він балансував на поручнях, тим часом як його друзі кричали йому, щоб не робив цього і що він божевільний. А він стрибнув. З мосту, з життя, у дивовижний вихор рулетки, розкрученої долею. Він занурився у воду, що не мала поверхні, саму тільки білу піну, а під нею – крижані обійми. І в тих обіймах він знайшов тишу, турботу і спокій. Коли він випірнув цілим і неушкодженим, вони радісно вітали його. Симон теж радів. Навіть попри неясне розчарування від того, що повернувся у цей світ. Дивно справді, що може зробити з молодістю людиною розбите серце.

Симон струсив із себе спогади і зосередився на водоспаді між двома мостами. А конкретніше – на постаті, що завмерла там посередині, наче на фотографії.

– Ми думаємо, він поплив униз за течією, – сказав Симону офіцер бригади, що першою прибула на місце. – А потім зачепився одягом за якусь перешкоду, що стирчить із води. Річка здебільшого настільки мілка, що її можна вброд переходити.

– Гаразд, – сказав Симон, посмоктуючи снус³ і схиливши голову набік. Чоловік висів головою вниз, просто посередині водоспаду, розставивши руки; каскади води утворювали білий ореол навколо його голови і тіла. Ця картина нагадала йому про волосся Ельзе. Інші полісмени з бригади, нарешті, спустили човен на воду і тепер намагалися звільнити тіло.

– Закладаюсь на пиво, що це самогубство.

– Я думаю, ти помиляєшся, Еліасе, – зауважив Симон, виколупуючи пальцем з-під верхньої губи зжовану порцію тютюну.

Він уже був кинув жуйку в річку, але вчасно зупинився. Не ті нині часи. Він озирнувся, шукаючи поглядом урну для сміття.

³ Жувальний тютюн (норв.).

- То що, на пиво не закладаєшся?
- Ні, Еліасе, не буду.
- Ой, вибач, я забув... – зніяковів колега.
- Усе гаразд, – промовив Симон, ідучи геть.

Дорогою він кивнув високій блондинці в чорній спідниці й короткому жакеті. Якби не посвідчення офіцера поліції, що теліпалось у неї на шиї, він подумав би, що вона банківський клерк. Він кинув снус у зелене відро для сміття в кінці мосту, і спустився на берег річки, за давньою звичкою ретельно оглядаючи територію.

- Старший інспектор Хефас?

Еліас звів очі догори. Особа, що зверталась до нього, уособлювала архетип скандинавської жінки, як його уявляють собі іноземці. Напевне, подумав Еліас, вона почувається надто високою і саме тому нахиляється вперед і носить взуття без підборів.

- Ні, це не я. А ви хто?
- Карі Адель, – показала вона своє посвідчення на ланцюжку навколо шиї. – Мене щойно включили у відділ розслідування вбивств. Сказали, що я знайду старшого інспектора тут.
- Ласкаво просимо. А навіщо тобі Симон?
- Він буде моїм наставником.
- Тобі пощастило, – сказав Еліас і вказав на чоловіка, що простував уздовж берега. – Ото він ходить.

- А що він там шукає?
- Речові докази.
- Але докази, звісна річ, будуть у річці, де тіло знайшли, а не вниз за течією.
- Авжеж. Тому він припускає, що ми вже обстежили цю територію. І ми таки обстежили.
- Твій колега сказав – це скидається на самогубство?
- Так, я допустився помилки, намагаючись закластися з ним щодо цього на пиво.
- Справді?
- У нього є проблема, – сказав Еліас. – Тобто була проблема.
- Він зауважив, що жінка підняла брови.
- Це ні для кого не таємниця, – пояснив він. – І буде ліпше, коли ти теж знатимеш, якщо вам працювати разом.
- Ніхто не застеріг мене, що я працюватиму з алкоголіком.
- Він не алкоголік, – заперечив Еліас. – Азартні ігри. Ігроманія.
- Вона поправила зачіску, заклавши за вухо пасмо русьвого волосся, і примружилась проти сонця.

- Які саме ігри?
- Програшні, наскільки я розумію. Та якщо вам бути партнерами, маєш нагоду сама його розпитати. Звідки ти?
- Відділ боротьби з наркотиками.
- Ну, тоді ти знаєш про річку все.
- Так, – примружила вона очі, дивлячись вгору, на підвішене у водоспаді тіло. Це, звісно, міг би бути порахунок наркоділерів; але місце дії зовсім невідповідне. Так далеко вгору річкою важкими наркотиками не займаються: ця діяльність зосереджена нижче за течією, на Шоуплас і Нібруа. А в порахунках за канабіс зазвичай до вбивства не доходить.

- О, добре, – сказав Еліас, киваючи в бік човна. – Вони, нарешті, спромоглися зняти його. Якщо він має при собі хоч якісь документи, ми скоро знатимемо, хто він...

- Я знаю, хто він, – стенула плечима Карі Адель. – Це Пер Волан, тюремний священик.

Еліас зміряв її поглядом з голови до ніг. Він здогадувався, що вона скоро відмовиться від вишуканого стилю в одязі, який перейняла у детективів-жінок з американських телесеріалів. Але поза цим видавалося, що вона має за душею щось істотніше. Можливо, вона була однією

з тих, хто схильний проходити дистанцію до кінця. Може, вона належала саме до цієї рідкісної породи людей. Але насправді уже траплялось, коли він так думав... і що?

Розділ 5

Кімната для допитів була декорована в світлих тонах. Меблі з натуральної сосни. Червоні штори завішували вікно у кімнату апаратного стеження. Інспектор Генрік Веста́д з Бускерудської ⁴ поліції вважав тутешні умови для проведення допиту зручними. Він уже приїжджав з Драммена ⁵ в Осло і працював у цій-таки кімнаті. Тоді вони опитували дітей у справі сексуальних злочинів, і для цієї роботи надавались анатомічні муляжі-ляльки. Цього разу розслідувалося вбивство. Інспектор пильно придивлявся до білявого довговолосого бороданя, що сидів за столом навпроти нього. Сонні Лофтус. На вигляд він видавався молодшим проти віку, вказаного у справі. Він також не справляв враження людини, що перебуває під дією наркотиків: зіниці його не були розширені. Втім, для осіб з високою толерантністю до наркотиків це доволі типово. Веста́д відкашлявся.

– Отже, ви зв'язали її, застосували до неї звичайну ножівку, а тоді просто пішли?

– Так, – відповів допитуваний. Він відмовився від свого права на адвоката, але відповідав на кожне запитання практично односкладово. Зрештою, Веста́д вдався до тактики прямих запитань, що передбачали тільки «так» або «ні». Схоже, тактика спрацювала. Ще б не спрацювала! Чоловік давав цілковите зізнання. Але такий результат здавався неправильним. Веста́д переглядав розкладені перед ним фотографії. Верхня частина мозкового черепа жінки була відпиляна і відвалилася набік так, що трималась при голові лише на клапті скальпа. У розпилі виднілась поверхня головного мозку. Інспектор давно відкинув ідею, буцімто, дивлячись на людей, можна визначити, на яке зло вони здатні. Але цей чоловік, він... у ньому не відчувалось тієї крижаної відчуженості, агресії чи просто тупості, які Веста́д звик знаходити в інших холоднокрівних убивць.

Інспектор відкинувся на спинку стільця.

– Чому ви зізнаєтесь у цьому?

Чоловік стелав плечима.

– ДНК на місці злочину.

– Звідки вам знати, що ми її там знайшли?

Чоловік торкнувся свого довгого густого волосся, яке в'язничне начальство, якби вважало за потрібне, могло б наказати підстригти.

– Я своє волосся всюди залишаю. Випадає. Побічний ефект тривалого зловживання наркотиками. Тепер я можу йти?

Веста́д зітхнув. Зізнання. Технічні докази з місця злочину. То чому його досі обсідають сумніви?

Він нахилився до мікрофона, що стояв між ними.

– Допит підозрюваного Сонні Лофтуса припинено о 13.04.

Він побачив червоний вогник і зрозумів, що офіцер у кімнаті стеження вимкнув записувальну апаратуру. Веста́д підвівся і відчинив двері так, щоб співробітники в'язниці могли увійти, зняти з Лофтуса наручники і відвезти його назад у Статен.

– Яка ваша думка? – запитав офіцер, коли Веста́д зайшов у кімнату стеження.

Думка? Веста́д надів куртку і різким рухом, роздратовано застібнув блискавку.

– Він не дав мені нічого для обдумування.

– А щодо сьогоднішнього ранкового допиту?

Веста́д знизав плечима. Перед тим приходила подруга потерпілої. Згідно з її свідченнями, потерпіла, Еве Морсанд, розповідала, що її чоловік, Інве Морсанд, звинуватив її в

⁴ Бускеруд – фюльке (адміністративно-територіальна одиниця в Норвегії), неподалік від столиці.

⁵ Драммен – місто у фюльке Бускеруд.

подружній невірності і погрожував убити. Еве Морсанд була не на жарт налякана. Зокрема й тому, що чоловік мав серйозні підстави для підозр: вона зустріла іншого і мала намір залишити чоловіка. Важко вигадати більш класичний мотив для вбивства. А як щодо мотивів хлопчини? Жінка не була згвалтована, нічого з будинку не викрадено. У ванній було зламано аптечку, і чоловік стверджував, начебто зникли деякі снодійні засоби. Але навіщо людині, що, судячи зі слідів від ін'єкцій, мала легкий доступ до важких наркотиків, морочитись заради жалюгідних снодійних таблеток?

Негайно поставало наступне запитання: навіщо слідчому, маючи на руках підписане зізнання, непокоїться про такі дрібниці?

Йоганнес Холден драїв підлогу перед камерами, коли у крило А увійшли два тюремних наглядачі, ведучи хлопця.

Хлопець усміхався. Попри наручники, здавалось, він іде в супроводі двох гарних приятелів у якесь приємне місце. Йоганнес зупинився і підняв праву руку.

– Сонні, поглянь! У мене з плечем набагато ліпше. Завдяки тобі.

Хлопець змушений був підняти обидві руки, щоб показати старому «на великий палець». Наглядачі зупинились перед дверима однієї з камер і зняли з нього наручники. Двері відмикати не було потреби, оскільки двері всіх камер відмикались автоматично щоранку о 8:00 і залишались незамкненими до десятої години ночі. Наглядачі у диспетчерській показали Йоганнесу, як блокувати і розблоковувати всі двері одним натисканням клавіші. У диспетчерській йому подобалось. Саме тому він завжди подовгу мив там підлогу. Там він почувався наче в рубці супертанкера. Тобто там, де він мав би насправді опинитись у кінцевому підсумку.

До тієї халепи він служив матросом і вивчав морську науку. Згідно з особистим планом, передбачалось вирости до судового офіцера. А там би й помічником капітана зробився, а далі першим помічником і, нарешті, капітаном. Щоб зрештою приєднатись до дружини й дочки в будиночку на околиці Фарсунна ⁶ і знайти роботу лоцмана в порту. То навіщо він зробив це? Навіщо все зіпсував? Що змусило його взятись за перевезення контрабандою двох великих мішків з порту Сонгхла в Таїланді? Не йдеться ж про те, нібито він не знав, що в мішках героїн. І не те щоб він не знав Кримінального кодексу та безжальної норвезької правової системи, яка на той час за тяжкістю прирівнювала контрабанду наркотиків до убивства. Насправді йому навіть не так і потрібна була та величезна сума грошей, запропонована за доставку мішків за певною адресою в Осло. То чого йому треба було? Гострих відчуттів? Чи надії побачити знову її, вродливу тайську дівчину в отій її шовковій сукні і з отим її довгим блискучим чорним волоссям, знову подивитися в її мигдалеподібні очі, почути її ніжний голос, пошепки вимовлені вишневими вустами складні англійські слова... про те, що він має зробити це для неї, для її родини в Чанграй, що це єдиний спосіб урятувати їх. Він ніколи не вірив у ту її історію, але він вірив у її поцілунок. І той поцілунок вів його через океани, через митницю, в камеру попереднього ув'язнення, до судової зали, в кімнату побачень, де його майже доросла дочка заявила батькові, що сім'я не хоче більше мати з ним нічого спільного... вів його через розлучення – в камеру в'язниці Іла. Все, чого він хотів, був отой поцілунок; обіцянка поцілунку стала тим, з чим він залишився.

Після звільнення він не знайшов нікого, хто б на нього чекав. Сім'я зреклася його, друзі віддалились, і він не мав найменшої надії знов отримати роботу на кораблі. Таким чином, тільки одна спільнота готова була прийняти його. Злочинний світ. І він ступив на стару стежину. Доставка контрабанди. Його завербував Українець, Нестор. Героїн з північних областей Таїланду контрабандою перевозився у вантажівках стародавнім опійним шляхом, через Туреччину і Балкани. З Німеччини вантаж розвозили по скандинавських країнах, а робота Йоган-

⁶ Місто Фарсунн у фюльке Вестагдер.

неса полягала в тому, щоб забезпечувати доставку на останній ділянці. Згодом він став таємним інформатором.

Для цього теж не було вагомих підстав як таких. Але поліційний агент зумів зачепити всередині у нього щось таке, про що Йоганнес і сам не підозрював. І хоча ця нова перспектива – чиста совість, – здавалось, важить істотно менше за поцілунок вродливої жінки, він справді вірив у того поліційного агента. Щось таке було в його очах. Хто знає, можливо, Йоганнес залишив би манівці, вийшов би на прямий шлях... Але одного осіннього вечора того полісмена вбили. І тоді – вперше і востаннє – єдиний раз почув Йоганнес жажне прізвисько, почув і повторив пошепки, із сумішшю страху і трепету: «Твілінген»⁷.

Після того стало винятково питанням часу, коли Йоганнеса затягне у той самий вир. Він йшов на дедалі більші ризики, перевозив дедалі більші вантажі. Він хотів попастись, хай йому грець! Спокутувати вчинене. Тому він відчув полегшення, коли митники зупинили його на шведському кордоні. Меблі в задній частині його вантажівки були буквально напхані героїном. Суддя нагадав присяжним як про велику кількість наркотику, так і про те, що це не перший злочин Йоганнеса. Сталося це десять років тому. А в Статені він перебував останні чотири роки, відколи в'язниця відкрилась. Він бачив, як приходили і виходили нові в'язні, бачив, як приходили і йшли тюремні наглядачі; він ставився до всіх з повагою, на яку вони заслуговували, і, своєю чергою, отримував повагу, на яку сам заслуговував. Тобто він мав право на безперечну повагу, як старожил. Сиділець, який більше не є загрозою. Адже ніхто не знав його таємниці. Ніхто не знав про його зраду. Про причину, з якої він накликав на себе це покарання. І він полишив усяку надію, нарешті, отримати те єдине, що важило. Поцілунок, обіцяний йому забутою жінкою. Чисту совість, обіцяну йому мертвим нині поліцейським агентом. Аж доки його перевели в крило А, де він зустрів хлопця, який, за чутками, умів зцілювати. Йоганнес був вражений, коли почув його прізвище, але він нічого не сказав. Він і далі драїв підлогу, тримаючись тихше води і нижче трави, посміхаючись, виконуючи і отримуючи навзаєм дрібні послуги, що роблять стерпним життя в такому місці. Минали дні, тижні, місяці і роки, складаючись у життя, якому судилося скоро закінчитись. Рак. Рак легенів. Маленька клітина, сказав лікар. Агресивний різновид, найгірший з усіх, якщо не діагностувати його вчасно.

Його не діагностували вчасно.

Ніхто нічого не здатен удіяти. Принаймні не Сонні. Він навіть наближено не здогадався, де Йоганнесові болить, коли той запитав: хлопець зробив припущення щодо паху. А плече відпустило, правду кажучи, само по собі, а не від цілющих рук Сонні, які мали температуру аж ніяк не вищу, ніж звичайна 37 °С, і навіть фактично були прохолодніші. Але він був, поза сумнівом, славний хлопець, і Йоганнес не мав жодного бажання розчаровувати його, якщо той думав, начебто його руки зцілюють.

Таким чином, Йоганнес тримав у таємниці і свою хворобу, і свою зраду. Але він знав, що час його спливає. Що він не може забрати цю таємницю з собою в могилу. В жодному разі, якщо хоче спочити в мирі, а не постати в жаху, на зразок зомбі, пожертвий червою, у пастці, приречений на вічні муки. Він не мав твердих релігійних переконань щодо того, хто буде засуджений на вічне страждання або за що, але ж він накоїв стільки несправедного у своєму житті!..

– Стільки несправедного накоїв... – бубонів Йоганнес Холден собі під ніс.

Потім він поставив свою швабру під стіну, підійшов до камери Сонні й постукав у двері. Відповіді не було. Він знову постукав.

Зачекав.

Тоді відчинив двері.

⁷ Tvillingen (норв.): близнюки – в прямому значенні, а також назва сузір'я.

Сонні сидів, перетягнувши передпліччя нижче ліктя гумовим джгутом, кінець якого при-тримував зубами. Він уже заніс шприц над розбухлою веною. Голка була націлена під реко-мендованим для оптимального проколу кутом у тридцять градусів.

Сонні спокійно підвів голову і всміхнувся.

– Що?

– Вибач, я... Це може зачекати.

– Ти впевнений?

– Так, це... це не горить, – розсміявся Йоганнес. – Це може зачекати якусь годинку.

– А чотири години зачекає?

– Чотири години – легко.

Старий побачив, як голка занурилась у вену. Хлопець натиснув на шприц. Тиша і морок, здавалося, заповнили кімнату, як чорна вода. Йоганнес тихо вийшов і зачинив за собою двері.

Розділ 6

Симон сидів, задерши ноги на стіл, з мобільним коло вуха, і розгойдувався на стільці. Їхня славетна трійця вдосконалила цей трюк до такої міри, що влаштовували спеціальні змагання, у яких перемагав той, хто спромігся балансувати найтриваліше.

– То цей американський лікар – він що, не схотів тобі сказати свій висновок? – спитав він, притишуючи голос, почасти тому, що не бачив підстав утаємничувати решту членів відділу розслідування вбивств у своє особисте життя, а почасти через те, що вони з дружиною завжди так розмовляли по телефону. М'яко, інтимно. Так, мовби вони були у ліжку, тримаючи одне одного в обіймах.

– Він скаже, – відповіла Ельзе. – Але не зараз. Він має спершу переглянути результати аналізів і тестів. Завтра я вже знатиму більше.

– Гаразд. Як ти почуваєшся?

– Добре.

– Як саме добре?

– Ти так не хвилюйся, коханий, – розсміялась вона. – Побачимось за обідом.

– Згода. А твоя сестра, вона?...

– Так, вона ще тут, зі мною, і відвезе мене додому. А ти не хвилюйся, і припиняймо шукатись – ти на роботі!

Він закінчив розмову неохоче. Знову пригадав свій сон, у якому віддав їй свій зір.

– Старший інспекторе Хефасе?

Він подивився вгору. І ще вище. Перед його столом стояла висока жінка. Дуже висока. І худорлява. З-під спіднички стирчали тонкі, наче у лелеки, довжелезні циби.

– Я Карі Адель. Мені сказали, що я допомагатиму тобі. Я намагалась тебе знайти на місці злочину, але ти кудись зник.

Вона була до того ж ще й дуже молодою, скидалася більше на амбіційного банківського клерка, ніж на співробітника поліції. Симон відхилився на стільці ще далі назад.

– На місці злочину?

– У парку Куба.

– Звідки тобі відомо, що це місце злочину?

Він бачив, як вона зосередилась. Шукає гідний вихід. Але не знаходить.

– Імовірно місце злочину, – нарешті здобулась вона.

– А хто сказав, що мені потрібна допомога?

Вона кивнула великим пальцем назад і вгору, показуючи, звідки надійшло розпорядження.

– Але я думаю, що допомоги, насправді, потребує саме я. Я тут новачок.

– Щойно після навчання?

– Півтора року у відділі боротьби з наркотиками.

– Новачок. І вже прорвалась у відділ убивств? Вітаємо, Адель. Або тобі справді пощастило, або маєш високі зв'язки, або ти...

Він відкинувся в кріслі майже горизонтально, щоб намацати в кишені джинсів слоїк зі снутом.

– ...жінка? – запропонувала вона завершення фрази.

– Я хотів сказати «здібна».

Вона зашарілась, і він прочитав досаду в її очах.

– То ти здібна? – запитав Симон, закладаючи порцію снусу під верхню губу.

– На своєму курсі – друга за результатами.

– І як довго плануєш затриматись у нашому відділі?

– Що ти маєш на увазі?

– Якщо наркотики тобі не припали до душі, чому ти думаєш, буцімто вбивства будуть тобі приємнішими?

Вона знову зосередилась на іншому. Симон натомість переконався, що він правий: вона одна з тих людей, що приходять на короткий час, перш ніж перескочити на вищі поверхи, влитись у вищі ланки. Кмітлива. Напевне, взагалі залишить поліцію. Як учинили оті розумники з відділу боротьби з економічною злочинністю. Пішли собі, здобувши навички, які їм були потрібні, а Симона покинули напризволяще. Поліція – не місце для яскравих, обдарованих і амбіційних, що прагнуть жити повноцінним життям.

– Я пішов з місця злочину, бо там нічого не вдасться знайти, – сказав Симон. – То скажи мені, з чого б ти сама почала?

– Я розпитала б його близьких, родичів, – промовила Карі Адель, очима шукаючи вільний стілець. – Простежила б усі його дії і пересування, перш ніж він потрапив у річку.

Вимова Карі Адель свідчила, що вона походить з центрального району Осло, де люди побоюються, що хибний акцент зробиться їхнім ганебним тавром.

– Браво, Адель. Близькі і родичі...

– ...це його дружина. Що невдовзі мала стати «колишньою». Вона не так давно витурила його з дому. Я розмовляла з нею. Він тулився у притулку для наркоманів Іла... Ти не проти, якщо я сяду?

Здібна. Безперечно, здібна.

– Наразі, не маєш такої нагоди, – сказав Симон підводячись.

Наскільки він міг судити, вона була принаймні на п'ятнадцять сантиметрів вища від нього. Однак мусила робити по два кроки проти одного Симонового. Вузька спідниця. Це не шкодить. Але він припускав, що незабаром вона вбиратиме щось практичніше. Вбивства розкривають у штанах.

– Ви знаєте, що вам сюди не можна.

Марта розглядала пару непроханих гостей, заступивши їм шлях до входних дверей Центру. Жінку вона, здається, бачила раніше. Людину з таким зростом і худорбою забути складно. Відділ боротьби з наркотиками? Жінка мала світле, якесь неживе волосся і майже не накладала макіяжу на обличчя, змуджений вигляд якого робив її схожою на розбещену доньку багатія.

Чоловік являв собою її пряму протилежність. Заледве метр сімдесят на зріст, віком десь уже на шостому десятку. На обличчі зморшки. Включаючи лінії сміху. Ріденьке сиве волосся над очима, в яких Марта прочитала «лагідний», «дотепний» і «впертий». Вона читала в людях автоматично, за звичкою, що склалась, відколи вона проводила обов'язкові вступні співбесіди з новими мешканцями Центру, з метою встановити, якої поведінки і яких проблем має чекати від них персонал. Іноді вона помилялась. Але нечасто.

– Нам немає потреби заходити всередину, – сказав чоловік, який представився як старший інспектор Хефас. – Ми з відділу розслідування вбивств. Йдеться про Пера Волана. Він мешкав тут і...

– Мешкав?!

– Так, він мертвий.

Марта охнула. Це була її перша реакція на повідомлення про смерть іще однієї людини. Вона застановилася, чи не має заспокоїти себе тим, що вона досі жива. Здивування прийшло мимохіть. Подив від того, що вона не здивована. Адже Пер не був наркоманом, він не сидів разом з рештою на лаві приречених. Чи вона знову помилялась? Або вона бачила це, знала про це підсвідомо? Чи не тому за звичайним у таких випадках зітханням вона так само звично подумала: та звісно ж. Ні, тут було не це. Тут було щось інше.

– Його тіло знайшли в Акері.

Говорив чоловік. У жінки просто на лобі було написано «стажерка».

– Ясно, – кивнула Марта.

– Ти начебто не здивована?

– Ні. Ні, мабуть, не надто. Це завжди – шок, звісна річ, але...

– ...але в нашій роботі до цього завжди треба бути готовим, правильно? – Чоловік показав на вікна сусідньої будівлі. – Я не знав, що «Трьонен» закрився.

– Там наміряються відкрити кондитерську високого класу, – сказала Марта, обіймаючи себе так, наче їй холодно. – Для мамусь – любительок кави-латте.

– То вони вже й сюди дістались. Он як!

Він кивнув одному зі старожилів, що дибав повз них на тремтячих ногах, і дочекався стриманого кивка у відповідь.

– Бачу тут знайомі обличчя. Однак Волан був тюремним священиком. Результатів розтину ще немає, але ми не знайшли на його тілі слідів від уколів.

– Він замешкав тут не тому, що вживав наркотики. Він допоміг нам, коли ми мали проблеми з колишніми правопорушниками, котрі оселились тут, у нас. Вони йому довіряли. Тому, коли він змушений був виїхати зі свого дому, ми запропонували йому тимчасове житло.

– Це нам відомо. Я питаю, чому тебе не дивує, що він мертвий, коли ти знаєш напевно, що він не вживав наркотики? Його смерть могла статися внаслідок нещасного випадку.

– А сталася...

Симон зиркнув на свою високу худорляву напарницю. Вона не наважувалась розтулити рота, аж доки він їй кивнув заохочувально.

– Ми не знайшли жодних ознак насильства, але зона навколо річки є сумнозвісним осередком кримінальної діяльності.

Марта звернула увагу на її вимову: либонь, сувора мати виправляла доньчину мову за обіднім столом; сказала дівчині, що вона ніколи не знайде собі гідного чоловіка, якщо балакатиме, як продавщиця.

Старший інспектор Хефас схилив голову набік.

– Марто, що ти про це думаєш?

Він подобався їй. Він був схожий на небайдужу людину.

– Я думаю, він знав, що помре.

Інспектор підняв брову.

– Чому?

– Тому що він написав мені листа.

Марта обійшла навколо столу в залі засідань, розташованому навпроти приймальні на першому поверсі. Їм удалося зберегти готичний стиль зали, і вона стала найкрасивішим приміщенням у будівлі. Не те щоб якесь інше приміщення в цій будівлі могло претендувати на суперництво... Марта налила чашку кави для старшого інспектора, зайнятого вивченням листа, що Пер Волан залишив для неї на стійці реєстрації. Інспекторова напарниця сиділа на краєчку стільця поруч з ним і відправляла sms з мобільного телефону. Вона ввічливо відхилила запропоновані Мартою каву, чай і воду, наче підозрювала, що тут навіть вода з водогону забруднена небезпечними мікробами. Хефас підштовхнув їй листа.

– Тут йдеться про те, що він залишає притулку все, чим володіє.

Його колега відправила текстове повідомлення і кашлянула. Головний інспектор обернувся до неї.

– Так, Адель?

– Нині більше не можна казати «притулок». Це називається «соціальний центр».

Хефас видавався щиро здивованим.

– Чому?

– Тому що у нас тут є соціальні працівники та шпитальне відділення, – пояснила Марта. – Це підносить його роль до вищого рівня, ніж просто притулок. Звісно, справжня причина в тому, що слово «притулок» на сьогодні набуло негативного значення. Асоціюється з пияцтвом, бійками й убогими умовами життя. Таким чином, перейменувавши заклад, ми вихлюпуємо трохи свіжої фарби на іржу.

– Але навіть у цьому випадку, – вів своє головний інспектор, – чи справді намірявся Волан залишити цьому закладу все своє майно?

Марта стонула плечима.

– Я сумніваюся, що того майна було надто багато. Ви звернули увагу на дату поруч з його підписом?

– Він написав листа вчора. Ти думаєш, він зробив це, знаючи, що скоро помре? Ти хочеш сказати, він покінчив із собою?

Марта замислилась на мить.

– Я не знаю.

Висока худорлява жінка знову відкашлялась.

– Сімейні розриви, наскільки я знаю, нерідко бувають причиною самогубства у чоловіків, старших за сорок.

У Марти промайнуло в голові, що тиха жіночка, либонь, не просто знає, а володіє щодо цього точною статистикою.

– Він не видавався пригніченим? – запитав Симон.

– Не настільки, щоб назвати це справжньою депресією, я б сказала.

– Для суїцидальних типів не рідкість – накласти на себе руки саме тоді, коли вони виходять з депресії, – проказала висока жіночка таким голосом, ніби читала з книжки.

Співрозмовники запитально подивились на неї.

– Фаза депресії часто поєднується з апатією, яка позбавляє особу ініціативи, необхідної для вчинення самогубства.

Звуковий сигнал повідомив, що вона отримала текстове повідомлення.

Хефас повернувся до Марти.

– Чоловік середніх років, якого спровадила з дому дружина, пише нотатку, яку можна розглядати як прощальний лист до вас. То чому ж його смерть – не самогубство?

– Я не кажу, що це не так.

– Але?

– Він здавався наляканим.

– Чого він боявся?

Марта знизала плечима. Вона вже питала себе, чи не створює сама собі непотрібні проблеми.

– Пер був людиною з чорним минулим. Він цього, власне, й не приховував. За його власними словами, він став священиком тому, що прощення йому потрібне було більше, ніж більшості людей.

– Мова йде про такі речі, що не кожен би йому пробачив?

– Про такі, що ніхто не пробачив би.

– Розумію. Ми говоримо про той тип гріхів, у якому духовенство представлене аж надміру?

Марта не стала відповідати.

– Через це дружина його витурила?

Марта вагалась. Цей чоловік здавався вдумливішим за решту полісменів, яких вона зустрічала. Та чи означає це, що йому можна довіряти?

– У моїй роботі, головний інспекторе, навчаєшся мистецтва прощати непростиме. Звісно, можливо, що Пер, у кінцевому рахунку, не зміг пробачити собі й саме тому обрав саме такий вихід. Але також можливо, що...

– Хтось... скажімо, батько дитини, яка зазнала насильства, хотів уникнути висунення звинувачень, що пов'язане із заподіянням повторної травми жертві. Хтось був не впевненим, що Пер Волан буде покараний чи дістане достатньо суворе покарання. Таким чином, цей хтось вирішив, що він – суддя, присяжні і кат в одній особі.

Марта ствердно кивнула.

– Я думаю, це тільки природна реакція людини, дитину якої скривдили. Хіба ви не мали в своїй практиці випадків, коли закон виявлявся неадекватним?

Симон Хефас похитав головою.

– Якщо співробітники поліції піддаватимуться на такого роду спокуси, закон утратить будь-який сенс. Я ж насправді вірю у вищість закону. Правосуддя має бути безстороннім. Ви підозрюєте когось зокрема?

– Ні.

– Борг за наркотики? – запитала Карі Адель.

Марта заперечно похитала головою.

– Я би знала, якби він їх вживав.

– Я питаю лише тому, що написала офіцерові з відділу боротьби з наркотиками про Пера Волана. А він мені ось що відповів...

Вона витягла стільниковий телефон з кишені свого обліплого жакета, і з неї випала, грюкнувши, гральна кулька і покотилася по підлозі.

– «Бачив, як він іноді розмовляв з одним з дилерів Нестора, – читала вона вголос, підводячись на пошуки кульки. – Бачив також, як він брав у нього пакунок, але не платив».

Карі Адель схвала телефон у кишеню і зловила кульку, що не встигла докотитись до муру.

– Який ти з цього робиш висновок? – запитав Симон.

– Що ця будівля одним боком спирається на схили в районі площі Александра К'елланда. І, напевне, з того боку більше блакитної глини і менше граніту...

Марта всміхнулась.

Висока худорлява жінка коротко усміхнулась їй у відповідь.

– ...і що Волан заборгував комусь гроші. Доза героїну коштує триста крон. І це навіть не повний пакунок, а лише 0,2 грама. Два пакетики в день – це...

– Не так швидко, – перебив її Симон. – Наркоманам не дають у кредит, правильно?

– Зазвичай ні. Можливо, він робив комусь певні послуги, а йому сплачували героїном.

Марта сплеснула руками.

– Він не вживав, скільки вам повторювати! Половина моєї роботи полягає в тому, щоб визначати: вживає людина чи ні.

– Ваша правда, фрекен Ліан, – сказав Симон, потираючи підборіддя. – Можливо, той героїн був не для нього.

Він підвівся.

– В усякому разі, нам доведеться зачекати на результати медичної експертизи.

– Гарна була ідея зв'язатися з відділом боротьби з наркотиками, – сказав Симон, коли вони вже прямували в центр міста через Уеландс-гате.

– Дякую, – відказала Карі.

– Симпатична дівчина, ота Марта Ліан. Ти раніше з нею мала тісніші стосунки?

– Ну, такий симпатичній я б не відмовила.

– Що?

– Пусте. Невдалий жарт. Ти мав на увазі, чи я знала її з часів роботи у відділі боротьби з наркотиками? Так, знала. Вона славна, і мене завжди дивувало, що вона працює в Центрі Іла.

– Тому що вона симпатична?

– Загальновідомо, що приємний зовнішній вигляд поліпшує кар'єрні перспективи людей з середнім інтелектом і помірними здібностями. А робота в Іла, наскільки я можу судити, не є кар'єрним трампліном.

– Можливо, вона вважає цю роботу гідною того, щоб її виконувати, попри всі обставини.

– Заради чого? Ти хоч розумієш, скільки їм платять?

– Заради самої роботи. У поліції теж платять не надто, правда?

– Правда.

– Але це гарне місце, щоб почати свою кар'єру, якщо паралельно здобути юридичний ступінь, – вів далі Симон. – Коли ти закінчиш другий рівень?

У Карі злегка почервоніла шия, і він зрозумів, що таки зачепив її за живе.

– Правильно, – сказав Симон. – Приємно було скористатися з твоєї допомоги. Адже ти, либонь, скоро станеш моїм шефом, десь у міністерстві? Чи підеш працювати у приватний сектор, де фахівцям з нашими навичками платять у середньому в півтора раза більше, ніж тут.

– Можливо, – озвалась Карі. – Але я не думаю, що коли-небудь стану твоїм босом. Тобі у відставку треба буде йти у березні наступного року.

Симон не знав, сміятися йому чи плакати. Він повернув ліворуч на Грьонландслейрет, до Управління поліції.

– У півтора раза більша зарплатня стане вам у пригоді, якщо ви плануєте придбати нерухомість. Квартиру чи будинок?

– Будинок, – відповіла Карі. – Ми хочемо двох дітей, тож нам знадобиться більше місця. Виходячи з вартості квадратного метра житла в центрі Осло, треба купувати на вторинному ринку або мати успадковані гроші. Батьки, і мої, і Семі, живі й здорові. До того ж і Семі, і я сходимось на тому, що субсидії розбещують.

– Розбещують? Ти серйозно?

– Так.

Симон глянув на власників пакистанських крамничок, що повиходили з тісних перегрітих приміщень на вулицю, де вони базікали, курили і безцільно стежили за вуличним рухом.

– А тобі не цікаво, як я дізнався, що ти шукаєш нерухомість?

– Кулька, – відповіла Карі. – Дорослі без дітей носять її в кишені тільки тоді, коли їм треба оглядати старі будинки або квартири і вони хочуть переконатися, чи підлоги не похилились через просідання будинку настільки, що треба їх міняти.

Вона була справді розумна.

– Просто май на увазі, – сказав Симон, – якщо будинок простояв 120 років і більше, підлоги неодмінно виявляться трохи кривими.

– Може, й так, – погодилась Карі, нахилиючись уперед, щоб помилуватись на шпиль Грьонландської церкви. – Але мені подобається, коли підлоги рівні.

Симон розсміявся. Можливо, він іще заприязниться з цією цибатою. Йому теж подобаються рівні підлоги.

Розділ 7

– Я знав твого батька, – сказав Йоганнес Холден.

За вікном накрапало. Зранку було тепло, сонячно; а вдень на горизонті скупчились хмари і містом пройшов легкий літній дощик. Йоганнес згадав свої давні відчуття ще до того, як його посадили. Як малі краплинки дощу вмить нагрівались, падаючи на напоєну сонцем шкіру. Як піднімався запах пилу з теплого асфальту. Від пахощів трави, листя і квітів у нього паморочилося в голові, тягло на пустоці. Ох, коли б знову молодість!

– Я був його таємним інформатором, – сказав Йоганнес.

Сонні сидів у темряві, під муром, і його обличчя неможливо було розгледіти. У Йоганнеса залишалося не надто багато часу: камери невдовзі замкнуться на ніч. Він набрав повітря в груди. Ось він дійшов до цієї миті. До фрази, яку йому треба сказати, хоч як він боїться наслідків. Вимовляючи слова, що стільки часу сиділи в його грудях, він боявся, чи вони, бува, не пустили там коріння.

– Неправду кажуть, Сонні, начебто він застрелився.

І по всьому. Нарешті він йому сказав.

Мовчання.

– Сонні, адже ти не спиш?

Йоганнес бачив, як хлопець поворушився в напівтемряві.

– Я знаю, чим це дійсно стало для тебе і твоєї матері. Знайти батька мертвим. Прочитати листа, в якому він стверджував, буцімто був людиною мафії в поліції, допомагав наркодилерам і перевізникам наркотиків. Буцімто він застерігав їх про рейди, видавав інформацію про докази, про підозрюваних.

Йоганнес бачив білки пари очей, що блимали у напівморозі.

– Сонні, все було навпаки. У твого батька виникли підозри, хто насправді зрадник у поліції. Я чув, як Нестор обговорював по телефону зі своїм босом, яким чином їм здихатися полісмена на прізвище Лофтус, перш ніж той перепаскудить їм усю «малину». Я застеріг твого батька про небезпеку, переповів йому ту розмову; поліція мала діяти швидко. Але твій батько сказав, що не може залучати інших людей, що повинен проводити операцію сам, бо знає, що ціла низка полісменів заборгувала Несторові. Через те він змусив мене заприсягтися, що я триматиму рот на замку і ніколи ані слова про це не зроню жодній живій душі. То я й тримав ту обіцянку аж до теперішньої миті.

Чи Сонні все зрозумів? Можливо, що ні, але найголовніше не в тому, чи Сонні взагалі слухав або що з того буде, а в тому, що Йоганнес нарешті очистив сумління. Нарешті сказав йому. Доставив повідомлення законному адресатові.

– У ті вихідні твій батько був сам: ви з матір'ю поїхали з міста на якесь змагання борців. Він знав, що по нього прийдуть, тому забарикадувався всередині отого вашого жовтого будиночка в Бергу.

Йоганнес відзначив, що він щось відчуває у темряві. Зміну хлопцевого пульсу і дихання.

– Попри всі перестороги, Нестор і його люди спромоглися потрапити всередину. Вони не хотіли переслідувань, яких не змогли б уникнути, застреливши полісмена, тому вони змусили твого батька написати отого передсмертного листа...

Йоганнес ковтнув і казав далі:

– ...в обмін на обіцянку не займати тебе і твою матір. Після цього вони вистрілили в нього впритул з його власного пістолета.

Йоганнес заплющив очі. У камері було дуже тихо, і все ж здавалося, що хтось кричить йому у вухо. І щось стискало груди та горло, чого він не відчував уже багато-багато років. Боже

милостивий, коли він востаннє плакав? Коли його дочка народилась? Але він не міг зупинитися саме зараз; він мав закінчити те, що вже почав.

– Я думаю, тобі цікаво, як Нестор увійшов у будинок?

Йоганнес затамував подих. І йому здалося, ніби хлопець теж припинив дихати; Йоганнес чув тільки шумовиння крові у власних вухах.

– Хтось бачив, як я говорив з твоїм батьком, і Нестор подумав, що поліції аж надто щастило з вантажівками, які вона останнім часом перехоплювала. Я все заперечував, казав, що я просто трохи знайомий з твоїм батьком і що він намагався витягти з мене інформацію. Тоді Нестор сказав, що коли твій батько вірить, що я міг би стати його таємним інформатором, я можу підійти до вхідних дверей і змусити його відчинити. У такий спосіб, за словами Нестора, я зміг би довести, на чиєму я боці.

Йоганнес почув, що його співбесідник знову почав дихати. Прискорено. Жорстко.

– Твій батько відчинив двері. Адже своєму інформаторові довіряєш, правильно?

Йоганнес відчув якийсь рух, але він не почув і не побачив більше нічого, бо дістав удар. А вже коли лежав на підлозі, відчуваючи в роті металевий присмак крові і мимоволі проковтнувши зуб, що ковзнув йому в горло, отоді він почув, як хлопець кричить, кричить не вгаваючи, як відчиняються двері камери, вигукує щось офіцер, і тоді хлопця погамовують, беруть у наручники; і ще він подумав тоді, як дивно, що у наркомана така швидкість, точність і сила удару... І про прощення. Прощення, яке він не отримав. І про час. Про секунди, що минають. Про наближення ночі.

Розділ 8

Найбільше свій «порш-каєн» Арілд Франк любив за його гурчання. Точніше – за відсутність гурчання як такого. Гуготіння 4,8-літрового мотора V8 нагадувало йому про швейну машину його матері у часи, коли він ріс у Станге під Хамаром ⁸. То теж був звук тиші. Тиші, спокою і зосередженості.

Двері з пасажирського боку відчинились, і в машину сів Ейнар Харнес. Франк не знав, де молоді адвокати купують собі костюми в Осло, проте знав напевне, що не в тій самій крамниці, де він. А крім того, він ніколи не бачив сенсу в покупці світлих костюмів. Його костюми завжди були темними. І коштували не більше п'яти тисяч крон. Різниця в ціні між костюмами його і Харнеса мала б надходити на ощадний рахунок для майбутніх поколінь, яким треба буде утримувати власні сім'ї і які працюватимуть далі над розбудовою Норвегії. Або забезпечити ранній і зручний вихід на пенсію. Або «порш-каєн».

– Я чув, він у карцері, – сказав Харнес, коли автомобіль Франка від'їхав від узбіччя перед помальованим графіті входом в адвокатську контору «Харнес атв; Фалбакен».

– Він віддухопелив сусіда по камері, – пояснив Франк.

Харнес здивовано повів випещеною бровою.

– Ганді набив комусь пику?

– Ніколи не знаєш, чого чекати від наркомана. Але відтак у нього було чотири дні різкого відходняка; тому я припускаю, що він на цю мить цілком налаштований на співпрацю.

– У них це родинне, наскільки я чув.

– Що ти чув? – перепитав Франк, сигналячи неповороткій «королі».

– Тільки те, що всі знають. Чи є поза тим щось іще?

– Ні.

Арілд Франк упевнено випередив кабриолет «мерседес». Він учора вже сам відвідав хлопця в карцері. Персонал щойно прибрав блювотиння, і покараний в'язень сидів, скорчившись під шерстяною ковдрою, в кутку.

Франк ніколи не був знайомий з Абом Лофтусом, але знав, що син попервах ішов по батькових стопах. Так само як батько, син був обдарованим борцем і у віці п'ятнадцяти років показував такі результати, що газета «Афтенпостен» пророчила йому кар'єру в національній лізі. А тепер він сидів у смердючій камері, тремтячи, як осиковий листок, і схлипуючи, як мале дівчисько. Ломка усіх рівняє під один гребінець.

Вони зупинилися перед блокпостом, Ейнар Харнес показав своє особове посвідчення, і сталевий шлагбаум підняли. Франк припаркував свій «каєн» у зарезервованому за ним місці, і вони з Харнесом підійшли до центрального входу, де Харнеса було вже записано в журнал відвідань. Зазвичай Франк проводив Харнеса через чорний хід, з того боку, де розташовувались перевдягальні персоналу, щоб уникнути реєстрації візитів. Він не хотів давати зайвий привід для пересудів з приводу того, що так часто приводить у Статен адвоката з репутацією Харнеса.

Як правило, будь-якого в'язня за підозрою в причетності до нової кримінальної справи допитували у відділенні поліції, але Франк попросив, щоб цей допит відбувся у Статені, з огляду на те, що Сонні Лофтус наразі перебував у карцері.

З цією метою була вимита і підготовлена вільна камера. По один бік столу сиділи двоє людей з поліції – чоловік і жінка – у цивільному вбранні. Франк бачив їх раніше, але не міг пригадати їхні імена. Особа по інший бік столу була така бліда, що її обличчя майже губилося

⁸ Мається на увазі повіт Станге і місто Хамар у фюльке Хедмарк.

на тлі молочно-білої стіни. Голову хлопець похнюпив, а руками вчепився в край столу так міцно, наче все навколо нього йшло обертом.

– Отже, Сонні, – весело вигукнув Харнес, поклавши руку хлопцеві на плече, – ти готовий? Жінка в цивільному відкашлялась.

– Скоріше варто запитати його, чи він уже закінчив.

Харнес криво посміхнувся їй і підняв брови.

– Що ви маєте на увазі? Я сподіваюсь, ви не почали допит мого клієнта без присутності його адвоката.

– Він сказав, що немає потреби чекати на вас, – озвався полісмен.

Франк подивився на хлопця. Він відчув неладне.

– Отже, він уже зізнався? – зітхнув Харнес, витягаючи з портфеля три скріплені разом аркуші паперу. – Якщо вам потрібне його зізнання в письмовому вигляді, то...

– Навпаки, – перервала його жінка. – Він просто заявив, що не має нічого спільного з убивством.

У камері запала така тиша, що Франк розчув пташине цвірінькання за вікном.

– Він зробив що?

Брови Харнеса підтяглись аж до лінії волоссяного покриву над лобом. Франк не знав, що бісить його більше: вищипані адвокатові брови чи його нездатність одразу оцінити всю глибину катастрофи, що розгорталась.

– Він сказав що-небудь іще? – запитав Франк.

Жінка в цивільному подивилася на помічника начальника в'язниці, тоді на адвоката.

– Усе гаразд, – запевнив її Харнес. – Він тут на моє прохання: на випадок, якби вам знадобилось більше інформації про ту одноденну відпустку Лофтуса.

– Я особисто давав дозвіл, – докинув Франк. – І не було ніяких підстав передбачати такі трагічні наслідки.

– Ми не впевнені щодо причинно-наслідкового зв'язку, – сказав полісмен, – зважаючи, що зізнання ми поки що не маємо.

– А як же докази? – вигукнув був Арілд Франк, але тут-таки сам себе урвав.

– Що вам відомо про докази? – запитав його полісмен.

– Я лише припустив, що вони мали бути, – сказав Франк, – коли вже Лофтус є підозрюваним. Правильно я кажу... офіцере?...

– Інспектор Генрік Вестад, – представився полісмен. – Я мав провести перший допит Лофтуса. Але тепер він змінив свої свідчення. Він навіть стверджує, що має алібі на момент убивства. Свідка.

– У нього є свідок, – підхопив Харнес, дивлячись на свого мовчазного клієнта. – Тюремний наглядач, який супроводжував його в день відпустки. І він повідомив, що Лофтус зник на...

– Інший свідок, – перервав його Вестад.

– Хто б то міг бути? – пирхнув Франк.

– Лофтус каже, що познайомився з чоловіком на ім'я Леїф.

– Леїф, а прізвище?

Усі втупили погляди у патлатого в'язня, який, схоже, блукав думками десь дуже далеко і зовсім не звертав уваги на присутність сторонніх людей.

– Він не знає, – сказав Вестад. – Каже, вони побалакали дуже коротко на майданчику для відпочинку при автомагістралі. Він твердить, що свідок був за кермом синього «вольво» з наліпкою «Я – Драммен», а також він думає, що свідок, можливо, хворий або має проблеми з серцем.

Франк голосно реготнув.

– Я думаю, – сказав Ейнар Харнес, вдаючи холонокровність і складаючи папери назад у свій портфель, – ми маємо на цьому перерватись, щоб я міг переговорити з моїм клієнтом і отримати від нього інструкції.

Франк мав звичку посміхатись, коли він гнівався. А зараз лють вирувала у нього в голові, як окріп у чайнику, і йому довелося зробити над собою зусилля, щоб знову не розреготатися вголос. Він виричався на так званого Харнесового клієнта. Сонні Лофтус збожеволів. Від першого нападу божевілля постраждав старий Холден, а тепер оце. Героїн, напевне, таки розїв його мозок. Але ніхто не дозволить Сонні отак усе розвалити. Надто високі ставки. Франк глибоко вдихнув і начебто почув, як клацнув уявний вимикач гнівного чайника. Завдання полягає нині в тому, щоб дати справі трохи більше часу, тримати її під контролем. Доки завершиться ломка.

Симон стояв на мосту Саннер і дивився на воду, що бігла вісьмома метрами нижче. Була шоста вечора, і Карі Адель саме стала розпитувати його, які правила щодо понадурочних годин роботи у відділі розслідування вбивств.

– Жодного уявлення, – відказав Симон. – Розпитай у відділі кадрів.

– Ти щось бачиш там?

Симон заперечно похитав головою. За листям на східному березі річки він міг розгледіти стежку, яка тяглася вздовж води вниз, аж до нової Опери на березі Осло-фіорду. Чоловік сидів на лавці і годував голубів. Він на пенсії, подумав Симон. Це те, чим займаються люди на пенсії. На західному березі розташувався сучасний житловий будинок, з вікон і балконів якого мав відкриватись приємний краєвид з річкою і мостом.

– То що ми тут робимо? – поцікавилась Карі, нетерпляче копаючи ногами асфальт.

– А тобі сьогодні треба десь бути? – поцікавився Симон і озирнувся довкола.

Повз них неквапливо проїхав автомобіль, усміхнений жебрак запитав, чи не розміняють вони 200-кранову банкноту, пара в дизайнерських сонцезахисних окулярах і з дитячим візочком, у нижньому лотку якого лежав одноразовий гриль, прочимчикувала поряд, сміючись над чимось своїм. Він любив Осло під час літніх канікул, коли місто звільняється від надміру людей і стає знову таким, як колись. Велике село його дитинства, де нічого особливого не траплялося, а все, що траплялося, справді щось означало. Місто, яке він розумів.

– Наші з Семі друзі запросили нас на вечерю.

Друзі, подумав Симон. Він теж колись мав друзів. Що з ними сталося? Можливо, вони ламають голову над таким самим питанням. Що сталося з ним? Він не знає, чи міг би він дати їм доладну відповідь.

Глибина річки становила близько одного метра, щонайбільше – півтора. У деяких місцях з води стирчали брили. У протоколі розтину згадувались тілесні ушкодження, які можуть виникнути при падінні з певної висоти і здатні пояснити перелом ший, що, власне, й став фактичною причиною смерті.

– Ми тут, бо ми обстежили річку Акер угору і вниз звідси, але це єдине місце, де міст достатньо високий, а вода достатньо мілка для того, щоб ударитись об камені настільки сильно. Крім того, цей міст найближчий до притулку.

– До соціального центру, – виправила його Карі.

– Ти б спробувала тут накласти на себе руки?

– Ні.

– Я маю на увазі, якби ти справді мала такий намір.

Карі припинила човгати ногами. Подивилась униз, перекившись через поручні.

– Припускаю, що я б обрала більшу висоту. Тут занадто великий ризик вижити. Завеликий ризик опинитись в інвалідному візку.

– І ти також не штовхала б із цього мосту когось, кого намагалась би вбити?

- Ні, ймовірно, ні, – позіхнула вона.
 - Таким чином, ми шукаємо того, хто зламав карк Перу Волану, а звідси зіпхнув його тіло в річку.
 - Це те, що ви називаєте версією, я гадаю?
 - Ні, це те, що версією називаємо ми. Що ж до вашої вечері...
 - Так?
 - Зателефонуй своєму благовірному і скажи, що гості відмінються.
 - Он як?
 - Ми починаємо поквартирне опитування потенційних свідків. Ти можеш, наприклад, починати стукати у двері всіх помешкань, чії балкони виходять на річку. Далі нам треба буде прочесати архіви тонким гребінцем на предмет потенційних переламувачів карку.
- Симон заплющив очі і глибоко вдихнув.
- Тебе не зачаровує Осло влітку?

Розділ 9

Ейнар Харнес ніколи не прагнув урятувати цілий світ. Ні, тільки невеличку його частину. Якщо ж конкретно – то свою особисту частину. Заради цього він взявся за вивчення права. Тільки невеликої його частини. Себто – такої лише, щоб якось скласти іспит. Тоді влаштувався на роботу в адвокатську контору, що практикувала винятково у нижчому сегменті кримінального права Осло; працював на них доволі тривалий час, аж доки сам отримав ліцензію; тоді заснував свою власну фірму з Еріком Фалбакеном – старіючим алкоголіком, що ледве тримався на плаву, – і разом вони виробили новий рівень дна в юридичній практиці. Вони бралися за найбезнадійніші справи і програли кожну з них, але в процесі цієї діяльності здобули репутацію захисників найнижчих верств суспільства. Характер їхньої клієнтури означав, що юридичне партнерство Харнес амп; Фалбакен отримувало платню за своїми рахунками – якщо, звісно, такі взагалі виписувались, – того самого дня, коли клієнти отримували свої виплати з соціального страхування. Ейнар Харнес дуже скоро усвідомив, що служить не в системі правосуддя, а в альтернативній системі стягнення заборгованостей, – разом з громилами, колекторами і ворожками. Він за гроші погрожував боржникам своїх клієнтів судовими позовами, за мінімальну зарплатню наймав найнікчемніших нездар і беззастережно обіцяв потенційним клієнтам перемогу в суді у безнадійних справах. Та хоч би там як, а Харнес мав одного клієнта, завдяки якому його фірма міцно стояла на ногах. Цікаво, що ім'я цього клієнта ніколи не фігурувало у звітній системі контори, якщо взагалі можна назвати системою суцільний хаос, що панував у картотеці, яку впорядковувала недбала секретарка у ті більш-менш короткі періоди, коли вона не перебувала на лікарняному. Цей клієнт ніколи не зволікав з оплатою, за послуги, як правило, сплатчував готівкою і зазвичай не просив виписувати рахунки. Найімовірніше, за роботу, яку Харнес мав виконати для нього у найближчі години, він теж сплатить без квитанції.

Сонні Лофтус сидів на ліжку, схрестивши ноги, і очі його випромінювали відчай. Минуло шість днів від того горезвісного допиту, і хлопцеві весь цей час було непереливки, але він досі тримався, всупереч їхнім очікуванням. Інші в'язні, з якими Харнес підтримував контакт, були однастайні: Сонні не намагається роздобути наркотики, навпаки, відхиляє пропозиції «підправитись» амфетаміном чи канабісом. Натомість його бачили у тренажерному залі, де він дві години без перепочинку викладався на біговій доріжці, а тоді ще дві години тягав штангу. Вночі з камери Сонні долинали крики. Але він тримався. Хлопець, який упродовж дванадцяти років був злісним споживачем героїну. Досі Харнесу були відомі лічені випадки, коли таким наркоманам удавалося зіскочити із залежності лише завдяки чомусь не менш нав'язливому за наркотики, що стимулювало, і мотивувати їх так само, як регулярне вживання дози. Список заміників короткий. Люди могли знайти Бога, закохатись, або в них народжувалась дитина. Оце й усе. Коротше кажучи, людина має знайти щось, здатне наповнити її життя новим сенсом і дати нову мету. Але, може, це тільки останній дрейф потопаючого до поверхні, перш ніж остаточно піти на дно? Ейнар Харнес знав напевно одне: його спонсорові потрібна відповідь. Ні, не відповідь. Результат.

– У них є зразки твоєї ДНК з місця злочину, тож тебе засудять незалежно від твого зізнання чи незізнання. То навіщо марно затягувати агонію?

Відповіді не було.

Харнес пригладив свою зачесану назад чуприну з такою силою, що аж запекло в коренях волосся.

– Я міг би влаштувати за годину пакетик героїну. Що тебе зупиняє? Мені потрібен тільки твій підпис отут, – постукав він пальцем по трьох аркушах формату А4, що лежали у нього на колінах, на його портфелі.

Хлопець облизав свої пересохлі потріскані губи сухим язиком, таким білим, що Харнесу він видався обкладеним сіллю.

– Дякую. Я обдумаю пропозицію.

«Дякую. Я обдумаю»?! Він пропонував наркотики жалюгідному наркоманові, що конає від синдрому відміни! Чи хлопець вислизнув з-під дії законів тяжіння?

– Сонні, послухай...

– І дякую за ваш візит.

Харнес похитав головою і підвівся. Хлопець не протримається. Харнес має просто зачекати ще один день. Доки мине доба див.

Коли черговий співробітник в'язниці провів Харнеса через усі двері й замки аж до відділу реєстрації відвідувачів, де адвокат попросив, щоб йому викликали таксі, він подумав про те, що скаже його клієнт. Чи, радше, що його клієнт зробить, якщо Харнес не врятує світ.

Тобто, конкретніше, свою особисту частину світу.

Гейр Голдсруд нахилився вперед у своєму кріслі і втупився в монітор.

– Що він, у біса, замислив?

– Схоже, він намагається привернути чийсь увагу, – сказав інший наглядач у в'язничному пункті стеження.

Голдсруд дивився на хлопця. Довга борода торкалась його оголених грудей. Він стояв на стільці перед однією з камер відеонагляду і стукав у її об'єктив кісточкою скрюченого вказівного пальця, водночас нерозбірливо вимовляючи якісь слова.

– Фінстаде, ходімо зі мною, – наказав Голдсруд підводячись.

Вони пройшли повз Йоганнеса, що мив підлогу в коридорі. Сцена віддалено нагадала Голдсруду кадр з якогось фільму. Вони спустилися сходами на перший поверх, увійшли у в'язничний блок, проминули загальну кухню і, пройшовши далі коридором, знайшли Сонні, який сидів на тому самому стільці, на якому він щойно стояв.

За виглядом хлопцевого торса і рук Голдсруд побачив, що Сонні останнім часом бував у спортзалі – м'язи і вени рельєфно вимальовувались під шкірою. Він чув, що деякі з найбільш запеклих споживачів ін'єкційних наркотиків, перш ніж уколотись, качають біцепси в тренажерному залі. Амфетамін і найрозмаїтіші таблетки були в широкому обігу, але Статен був однією з небагатьох в'язниць у Норвегії – цілком можливо, навіть єдиною, – де керівництво якоюсь мірою контролювало ввезення героїну. Щоправда, не схоже було, щоб Сонні коли-небудь мав труднощі в доступі до цього наркотику. До цього часу. З того, як хлопця трусило, Голдсруд міг сказати, що він не мав дози впродовж кількох днів. Не дивно, що він упав у розпач.

– Допоможи мені! – почав благати Сонні, коли побачив, що наглядачі наближаються.

– Звісно, – сказав Голдсруд, підморгуючи Фінстадові. – Дві тисячі за флакончик.

Він збирався пожартувати, але помітив, що Фінстад у цьому не впевнений.

Хлопець заперечно похитав головою. М'язи у нього надимались навіть на шиї, навколо горла. Голдсруд чув, що хлопець начебто був колись перспективним борцем. Можливо, правду кажуть, що м'язи, накачані у віці до дванадцяти років, у дорослому віці можна відновити впродовж лічених тижнів.

– Замкніть мене!

– Ми тебе, Лофтусе, не замкнемо до десятої.

– Я прошу вас!

Голдсруд був спантеличений. Траплялося, що в'язні просили замикати їх у камерах, оскільки вони боялися когось. Іноді, хоча й не завжди, їхні побоювання не були безпідставними. Страх – це типовий побічний продукт злочинного життя. Або навпаки. Але Сонні був, ймовірно, єдиним мешканцем Статена, що не мав жодного ворога серед решти в'язнів. Навпаки, до нього ставилися, як до священної корови. І хлопець зроду не виявляв найменших

ознак страху; і він, безперечно, мав таку статуру і психічну насагу, що дозволяли йому ладнати з наркотичною залежністю ліпше, ніж це вдавалось іншим. То чому ж...

Хлопець колупав нігтем струп на рубці від ін'єкції на передпліччі; аж тоді Голдсруд звернув увагу, що старі струпи були у нього на всіх слідах від внутрішньовенних. Свіжих слідів не було взагалі. Хлопець зав'язав. Саме тому він хотів, щоб його замкнули. У нього був синдром відміни, і він надто добре усвідомлював, що зараз візьме все, що йому запропонують.

– Ходімо, – сказав Голдсруд.

– Симоне, підними лишень ноги!

Симон відірвав погляд від паперів. Стара прибиральниця була такою низенькою і так зігнулась у три погібелі, що її заледве видно було за прибиральним візочком. Вона працювала в поліційному відділку ще до того, як Симон сюди прийшов у минулому тисячолітті. Вона була жінкою суворих поглядів і завжди називала не тільки себе, але й усіх своїх колег, незалежно від статі, «прибиральниками».

– Привіт, Сіссел! Знову той час настав?

Симон глянув на годинник. Уже по четвертій. Офіційний кінець робочого дня в Норвегії. Справді, трудове законодавство фактично наказує ім'ям короля і країни залишати робоче місце хвилина у хвилину. У минулому він ні про що не дбав менше, ніж про вчасне закінчення робочого дня. Але то було колись. Він знав, що Ельзе чекає на нього, що вона почала готувати обід кілька годин тому і що, коли він прийде додому, вона вдаватиме, нібито страву скомбіновано щойно, експромтом, похапцем, і вона сподіватиметься, що він не помітить розгاردішу, розлитих і розсипаних продуктів та інших ознак дальшого погіршення її зору.

– Коли ми з тобою, Симоне, востаннє викурили разом цигарку?

– Я тепер вживаю снус.

– Закладаюсь, це ота твоя молода дружина намовила тебе кинути курити? І досі немає дітей?

– А ти, Сіссел, досі не на пенсії?

– Я думаю, що у тебе вже десь є дитина, тому ти й не хочеш іще однієї.

Симон посміхнувся, дивлячись на неї, як вона шурує шваброю у нього під ногами, і запитав себе, – не вперше, треба зазначити, – як можливо, щоб крихітне тіло Сіссел вичавило із себе таке велетенське потомство. «Дитина Розмарі». Він прибрав геть свої папери. Справу Волана відкладено. Ніхто з мешканців квартир у районі моста Саннер нічого не бачив, і жодні інші свідки теж не об'явилися. Доки не знайдено доказів скоєння злочину, справа лежатиме на поліції, – сказав Симону його шеф і наказав присвятити наступні кілька днів поповненню звітів про два розкритих убивства: вони дістали прочуханку від прокурора, вона відгукнулась про їхню частину роботи, як про «слабкий бік справи». Насправді вона не знайшла жодних фактичних помилок у роботі поліції, проте хотіла б побачити «переконливіший рівень деталізації».

Симон вимкнув комп'ютер, надів куртку і попрямував до дверей. Літо ще було в розпалі, а це означало, що навіть ті співробітники, хто не був у відпустці, здебільшого пішли ще о третій, тож у загальному офісі з вільним плануванням, де відгонило клеєм від нагрітих сонцем старих перегородок, чулися тільки поодинокі натискання клавіш. За однією з перегородок він зауважив Карі. Та, поклавши ноги на стіл, читала книжку. Він зазирнув за перегородку.

– Сьогодні немає вечері з друзями?

Вона автоматично згорнула книжку і подивилась на нього водночас роздратовано і винувато. Він прочитав назву книжки: «Закон про компанії»⁹. Він знав, що вона в курсі, що у неї немає підстав почуватись ніяково через навчання у робочі години, оскільки ніхто не дав їй

⁹ Право, що регулює діяльність акціонерних компаній.

жодного завдання. Саме так повелося у «вбивчому» відділі: немає вбивства – немає роботи. Тож із того, як вона зашарілася, Симон виснував, що вона усвідомлює: диплом юриста, зрештою, забере її з відділу, але вона сама ладна була сприймати це як свого роду зраду. А роздратування від того, що, переконавши себе у праві використати час на службі для навчання, вона все одно інстинктивно згорнула книжку, щойно побачила Симона.

– Семі цими вихідними серфінгує у Вестлані ¹⁰. Я вирішила: почитаю радше тут, ніж удома.

Симон кивнув.

– Робота в поліції може бути нудною. Навіть у «вбивчому» відділі.

Вона подивилась на нього.

Він стенив плечима.

– Особливо у «вбивчому».

– То навіщо ти пішов розслідувати вбивства?

Вона скинула черевики і підібгала босі ноги на край стільця. Так, наче вона сподівається на ґрунтовнішу відповідь, подумалось Симону. Ймовірно, вона була з тих людей, які віддають перевагу будь-якій компанії перед самотою, з тих, хто охочіше сидітиме в практично порожньому загальному офісі заради шансу бути потривоженим, аніж удома, у своїй власній вітальні, заради гарантованих тиші і спокою.

– Ти не повіриш, але – з бунтівних мотивів, – сказав він, уможовчуючись на край столу. – Мій батько був годинникарем і хотів, щоб я успадкував його справу. А я не бажав зробитись поганою копією свого батька.

Карі обхопила свої по-комашиному довгі ноги.

– Не шкодуєш?

Симон глянув у бік вікна. Від спеки надворі стояла імла.

– Люди на годинниках зробили гарний бізнес.

– Не мій батько, – відказав Симон. – Крім того, він не любив підробок. Не бажав наслідувати тенденції й робити дешеві копії та пластикові електронні годинники. Він вважав це шляхом найменшого опору. Ну й збанкрутував зрештою.

– Що ж, це пояснює твоє небажання стати годинникарем.

– Та ні, в результаті я майже годинникар.

– Як це?

– Технічний спеціаліст на місці злочину. Експерт з балістики. Траєкторія кулі і все таке. Майже те саме, що порпатися в годинниках. Можливо, ми більш подібні до своїх батьків, ніж нам хотілось би вважати.

– То що ж трапилося? – посміхнулась вона. – Ти збанкрутував?

– Та ні... – Він подивився на годинник. – Думаю, я став більше зосереджуватись на питанні «чому?», ніж «як?». Не знаю, чи правильним було моє рішення стати тактичним слідчим. Кулі та траєкторії більш передбачувані за людський мозок.

– То от коли ти перейшов працювати у відділ боротьби з економічною злочинністю?

– Ти читала моє резюме?

– Я завжди читаю про людей, з якими мені випадає працювати. Тобі набридло дивитись на кров і випущені кишки?

– Ні, але подумав, що моїй дружині Ельзе все це ні до чого. Коли я одружився, я обіцяв їй більш нормовані робочі години і жодних нічних чергувань. Взагалі в економічному мені подобалося: все одно, що знову до годинників повернувся. Говорячи про мою дружину...

Він підвівся зі столу.

– Чого ж ти пішов з економічного, якщо тобі так там подобалося?

¹⁰ Вестлан (норв. Vestlandet) – західна частина Норвегії.

Симон втомлено всміхнувся. Ні, про це вона в його резюме навряд чи вичитає.

– Лазанья. Я гадаю, вона готує лазанью. Отже, побачимося завтра.

– Мені, до речі, телефонував один старий колега. Він сказав, що бачив наркомана, який розгулює у пасторському комірці.

– У комірці?

– На зразок того, що носив Пер Волан.

– Що ти зробила з інформацією?

Карі знову розгорнула книжку.

– Нічого. Я сказала йому, що справу відкладено на полицю.

– До виявлення нових матеріалів. Як звати наркомана і де ми його можемо знайти?

– Їлберг. У притулку.

– У соціальному центрі. Не хочеш зробити перерву в читанні?

Карі зітхнула і згорнула книжку.

– А як стосовно лазаньї?

Симон знизав плечима.

– Все гаразд. Я подзвоню Ельзе, вона зрозуміє. А розігріта лазанья ще смачніша.

Розділ 10

Йоганнес злив брудну воду в мийку і поставив відро й швабру в прикомірок. Він вимив кожен коридор на першому поверсі, кімнату відеостеження, і йому вже не терпілося повернутись до книжки, що чекала на нього в камері. «Сніги Кіліманджаро». Це була збірка оповідань, але він, знай, перечитував одне-єдине оповідання знову й знову. Там ішлося про чоловіка з гангrenoю на нозі, який знав, що помирає. Про те, як це знання не робило його як людину ні кращим, ні гіршим, натомість схиляло до самозаглиблення, робило більш чесним і менш терплячим. Йоганнес ніколи не кохався на читанні, книжку йому порадила тюремна бібліотекарка, а позаяк Африка зацікавила Йоганнеса ще з того часу, як він ходив у Ліберію та в Кот-д'Івуар, він одразу прочитав перші кілька сторінок про того бідолаха, що безневинно конає у наметі посеред савани. Першого разу він похапцем пробігся очима по рядках, тепер же читав повільно, вчитувався в кожне слово, щось шукаючи, хоча він навіть не знав, що саме.

– Привіт!

Йоганнес обернувся.

Сонні вимовив той «привіт» майже пошепки, і його постать із впалими щоками і дикими очима була такою блідою, що видавалась напівпрозорою. Наче янгол, подумав Йоганнес.

– Привіт, Сонні. Я чув, тебе запроторили в карцер. Як ти зараз почуваєшся?

Сонні стеноу плечима.

– У тебе класний лівий хук, пацан, – посміхнувся Йоганнес, демонструючи прогалину на місці одного з передніх зубів.

– Я сподіваюсь, ти пробачив мені.

Йоганнес ковтнув.

– Сонні, з нас двох прощення потребує я.

Вони подивились один на одного. Йоганнес помітив, як погляд Сонні ковзнув туди й сюди коридором. Вони помовчали.

– Йоганнесе, не міг би ти заради мене втекти з в'язниці?

Йоганнес не квапився з відповіддю – він намагався перетасувати слова Сонні так і сяк: чи не виявиться в них тоді більше сенсу.

– Що ти маєш на увазі? – перепитав він нарешті. – Я не хочу тікати. Зрештою, мені немає куди. Мене одразу знайдуть і повернуть сюди.

Сонні не відповів, але очі його випромінювали чорний відчай, і Йоганнес зрозумів.

– Ти хочеш... Ти хочеш, щоб я вирвався і роздобув для тебе кілька доз «супербою»?

Сонні так само не відповідав, але й далі упинав свій напружений маніакальний погляд просто старому в очі. Бідолаха, подумав Йоганнес. Триклятий героїн.

– Чому саме я?

– Ти єдиний, хто має доступ до диспетчерської, отже, тільки ти можеш це зробити.

– Дарма. Я єдиний, хто має доступ до диспетчерської, і тому саме я знаю, що зробити це неможливо. Двері відмикаються тільки на відбитки пальців, які зберігаються в базі даних. І моїх відбитків у ній немає. І їх туди не внесуть без надання чотирьох копій заяви, затвердженої на високому рівні. Я бачив такі заяви у...

– Всі двері можуть бути заблоковані і розблоковані з диспетчерської.

Йоганнес скрушно похитав головою і роззирнувся довкола, щоб переконатися, що вони й досі самі у коридорі.

– Навіть якщо вирватися з будівлі, там охоронці чергують у будці, на паркінгу. Вони перевіряють документи у кожного, хто проходить чи проїжджає.

– У кожного?

– Атож. За винятком презміни, коли вони випускають знайомі машини і знайомі пики.

– А сюди часом не включаються пики з погонями тюремного наглядача?

– Безперечно.

– Отже, ти мусив би роздобути уніформу і вийти, коли міняється зміна?

Йоганнес склав вказівний і великий пальці і помацав своє підборіддя. Щелепа ще боліла.

– Де я взяв би уніформу?

– Із шафки Сьоренсена в роздягальні. Її треба буде підламати викруткою.

Сьоренсен, один із наглядачів, уже майже два місяці поспіль перебував на лікарняному. Нервовий зрив. Йоганнес знав, що по-сучасному заведено якось інакше це називати, однак халепа залишилась тією самою – препаскудним розладом почуттів. Він пройшов через таке.

Йоганнес знову похитав головою.

– Під час перезміни в роздягальні до біса тюремників. Хтось із них упізнає мене.

– Зміни зовнішність.

Йоганнес розсміявся.

– Ти розумієш, що кажеш? Ну, скажімо, роздобув я уніформу. Тепер – чим я маю залякати чергову групу наглядачів, щоб вони мене випустили?

Сонні задер полу довгої білої сорочки і витяг пачку цигарок з кишені штанів. Устроїв цигарку в свої пересохлі губи і прикурив від запальнички у формі пістолета. Йоганнес повільно кивнув.

– Йдеться не про наркотики. Ти хочеш, щоб я щось для тебе зробив по той бік муру, правильно?

Сонні всмоктав цигаркою полум'я із запальнички і видихнув тютюновий дим. Примружився.

– То ти зробиш?

Голос його пролунав м'яко і приязно.

– А ти відпустиш мені мої гріхи? – запитав Йоганнес.

Арілд Франк помітив їх, щойно повернув за ріг. Сонні Лофтус уже поклав руку на лоб Йоганнеса, який стояв перед ним, опустивши голову і закривши очі. Як на Франка, вони мали вигляд пари педиків. Він запримітив їхнє рандеву ще на моніторі в диспетчерській; отже, вони встигли щось детально обговорити. Час від часу Франку випадала нагода пошкодувати, що не всі камери обладнані мікрофонами. З того, як сторожко озиралися ці два типи, з їхніх змовницьких мін ясно було, що вони балакають не про черговий футбольний тоталізатор. Тоді Сонні витяг щось із кишені. Хлопець стояв спиною до камери, тому неможливо було роздивитися, що саме, доки вони не побачили цигарковий дим у них над головами.

– Гей! Ви не знаєте, що курити дозволяється тільки в спеціально відведених місцях?

Йоганнес похнюпив сиву голову, а Сонні безсило опустив руку.

Франк підійшов до них. Показав великим пальцем собі через плече:

– Йоганнесе, йди пошмаруй підлогу десь іще.

Франк зачекав, доки старий віддалиться поза межі чутності.

– Про що ви патякали?

Сонні знизав плечима.

– Ні, не кажи мені, що святість сповіді недоторканна, – реготнув Арілд Франк, і звук його голосу різко відбився між голих стін коридору. – То як, Сонні, ти мав достатньо часу, щоб усе обмірковувати?

Хлопець загасив цигарку, поклав пачку в кишеню і почухав пахву.

– Свербить?

Хлопець нічого не відповів.

– Я вважаю, що є речі, значно прикріші за сверблячку. Гірші навіть за карцер. Чув про мужичка зі 121? Гадають, він повісився на гаку від світильника. Але начебто передумав після

того, як відштовхнув стілець, на якому стояв. Через те начебто він собі й роздер шию нігтями до м'яса. Як його звали? Гомес? Діас? Він свого часу працював на Нестора. Були певні побоювання, що у нього розв'яжеться язик. Не те щоб ґрунтовні підстави, а просто певне занепокоєння. Але його виявилось достатньо. Хіба ж не кумедно, скажи, коли ти лежиш вночі у своїй тюремній камері і не можеш заснути від страху: боїшся, а раптом двері незамкнені? Боїшся, що хтось одним натисненням кнопки в диспетчерській впустить до тебе вбивць, яких завжди до біса у в'язниці.

Хлопець похнюпився. Але Франк бачив крапельки поту у нього на чолі. Хлопець прийде до тям. Неодмінно мусить. Бо Франку не до вподоби, коли його підопічні вмирають у своїх камерах у його тюрмі: начальство неминуче супить брови, хоч би який переконливий вигляд усе мало.

– Так.

Слово пролунало надто тихо, аж Франк мимоволі подався вперед.

– Справді? – перепитав він.

– Завтра. Ви отримаєте моє зізнання завтра.

Схрестивши руки на грудях, Франк хитнувся на підборах.

– Згода. Тоді я привезу завтра з самого ранку гера Харнеса. І щоб цього разу без отих твоїх коників! Сьогодні вночі, коли лежатимеш у ліжку, раджу тобі гарненько роздивитись, як підвищений світильник на стелі у твоїй камері. Засвоїв?

Хлопець підвів голову і подивився помічникові начальника в'язниці просто в очі. Франк уже давно спростував для себе твердження, буцімто очі – це дзеркало душі: надто часто йому випадало дивитися в невинно-блакитні очі пацанів, на яких тавра ніде було ставити. До того ж, вислів безглуздий. «Дзеркало душі». За логікою, це мало б означати, що в чужих очах ми бачимо відображення власної душі. Та чи не тому так неприємно було зазирнути в очі хлопцеві? Франк відвернувся. Треба зосередитись на істотних речах. І не відволікатися на думки, що ведуть в нікуди.

– Там примари, ось чому.

Пальцями кольору деревного вугілля Ларс Їлберг підніс до губ тоненьку самокрутку і скося поглянув на поліцейську пару, що стовбичила над ним.

Симон і Карі витратили три години на пошуки Їлберга, доки нарешті надибали його під мостом Грюнер. Вони почали свої пошуки в Центрі Іла, де ніхто не бачив Ларса з минулого тижня, розпитали про нього у кав'ярні «Бимісійонен» на Скіппергата, на Платі коло Центрального залізничного вокзалу Осло, де й досі велася торгівля наркотиками, і, нарешті, зазирнули в хостел Армії спасіння на Уртегата, де й отримали інформацію, що привела їх у напрямку річки до Ельген, монумента, що позначає розділову лінію між «спідом»¹¹ і героїном.

Дорогою Карі пояснила Симону, що албанці та північноафриканці наразі тримають у своїх руках продаж амфетаміну та метамфетаміну вздовж річки на південь від Ельген і вниз до мосту Фатерланд. Чотири сомалійці стояли навколо лавочки, перетоптуючись з ноги на ногу і натягнувши на очі каптури від призахідного сонця. На фотографію, що показала їм Карі, один з них ствердно кивнув, показав на північ у бік героїнової країни і, підморгнувши, запитав, чи не придасться їм грамулька кристалів у дорогу. Сміх сомалійців проводжав Симона і Карі, доки вони пленталися стежкою в бік мосту Грюнер.

– То ти не хочеш залишатися в Центрі Іла через те, що тобі здається, ніби там привиди? – перепитав Симон.

– Чувак, нічого мені не здається. Я знаю, що вони там є. Ніхто не зможе заснути в кімнаті, де вже хтось є: ти відчуваєш їхню присутність, щойно туди заходиш. Я, траплялося, про-

¹¹ «Спід» (від англ. speed – «швидкість») – наркотик з групи стимуляторів (амфетамін або метамфетамін).

кидаюся серед ночі, нікого явно поряд немає, а я при цьому відчуваю, як хтось дихає мені в обличчя. І це не тільки в моїй кімнаті коїться; ви будь-кого там запитайте – вам скажуть.

Їлберг із сумом глянув на недопалок самокрутки, що так швидко скінчилась.

– Тому ти вважаєш за краще спати просто неба? – поцікавився Симон, пропонуючи йому свою бляшанку з жувальним тютюном.

– Нехай там примари чи не примари, а якщо по-чесному – я не витримую жити в замкненому просторі. Почуваюся, наче у вовчій ямі. А тутечки... – Їлберг показав на своє лігво з газет і пошарпаний спальний мішок поруч з ним. – Це ж таки популярна зона відпочинку. Правильно я кажу?

Він показав на міст у себе над головою.

– Дах, що ніколи не протікатиме. Морський краєвид. Жодних витрат, зручний доступ до громадського транспорту і туристичних пам'яток. Чого ще людині бажати?

Він узяв три брикетки снусу із Симонової бляшанки і запхав один собі під верхню губу, а два інших у кишеню.

– Давно пастором підробляєте? – запитала Карі.

Їлберг схилив голову набік і подивився вгору на Симона.

– Пасторський комір, що ти носиш, – пояснив Симон. – Ти, можливо, читав – газет у тебе не бракує, – що неподалік звідси в річці виловили труп капелана.

– Нічого я про це не знаю.

Їлберг витяг два брикетки снусу з кишені, поклав їх назад у бляшанку і віддав її Симону.

– Криміналістам знадобиться двадцять хвилин, Ларсе, щоб довести, що комірець належав капеланові. А тобі знадобиться двадцять років, щоб відбутися термін за його вбивство.

– Як це «вбивство»? Там ні слова не було про...

– Отже, ти читав кримінальну колонку? Він помер до того, як його кинули в річку. Ми можемо визначити це за синцями на його шкірі. Він ударився об каміння, коли падав, але синці мають інший вигляд, якщо ти забився вже мертвим. Вловлюєш?

– Ні.

– Хочеш, аби я пояснив тобі на пальцях? Чи ти ліпше второпаєш, коли я розкажу тобі про справжню клаустрофобію, з якою познайомишся в тюремній камері?

– Але ж я не...

– Навіть у ролі підозрюваного тобі світить пробути під вартою кілька тижнів. А в слідчому ізоляторі камери набагато тісніші.

Їлберг подивився на Симона, зо два рази чвакнувши снусом.

– Чого вам треба?

Симон присів навпочіпки перед Їлбергом. Подих безпритульного мав не просто дух, а смак. Солодкуватий смак гнилих плодів і смерті.

– Нам треба, щоб ти розповів, що сталося.

– Я не знаю нічого, крім того, що вже вам розповів.

– Ти нам, Ларсе, не розповів нічого. Але таке враження, наче це важливо для тебе. Нічого нам не сказати, я маю на увазі. Чому?

– Просто цей комірець... Його викинуло на берег, і...

Симон різко звівся на ноги і схопив Їлберга за плече.

– Підводься! Підеш з нами.

– Стривай!

Симон відпустив його плече.

Їлберг похнюпив голову. Зітхнув.

– То були люди Нестора. Але я не можу... ти ж знаєш, що Нестор робить з тими, хто...

– Так, я знаю. І ти теж знаєш, що йому стане відомо, якщо твоє прізвище з'явиться в журналі і в протоколах допитів у поліції. Тому я пропоную тобі розповісти нам усе, що ти знаєш, прямо зараз, отут, і тоді я вирішу, чи ми можемо залишити все це суто між нами.

Їлберг невпевнено похитав головою.

– Ларсе, кажи!

– Я сидів на лавці під деревами, там, де стежка спускається до мосту Саннер. Я був від них десь за десять метрів, тож добре бачив їх на мосту, але не думаю, що вони могли б мене побачити, бо мене прикривало листя, розумієте, про що я? Їх було двоє, і один тримав капелана, а інший обхопив його лапами за лоб. Я був так близесенько, що бачив білки капеланових очей. До речі, видно було самі тільки білки. Так, наче очі геть закотилися під лоба, розумієте, про що я? Але він сам не зронив ні звуку. Начебто знав, що все одно немає сенсу. Тоді той другий крутнув йому голову назад, як бісів мануальний терапевт. Я чув, як попові хруснув карк. Я не жартую – такий звук, наче хтось наступив на гілку в лісі.

Їлберг притис вказівний палець до верхньої губи, двічі моргнув і вступився в далечінь.

– Вони огляділись. Господи! Вони щойно прикінчили чоловіка, просто на мосту, посеред міста, і їм хоч би що. З іншого боку, Осло в середині літа буває на диво пустельним, розумієте, про що я? Отож, вони перевалили його через цегляне мурування, там, де поручні кінчаються.

– Це відповідає місцю, де з води стирчать валуни, – відзначила Карі.

– Він пролежав на тих валунах якийсь час, перш ніж течія підхопила його і віднесла. Я не рухався з місця. Якби ті пацани знали, що я їх бачив...

– Але ти їх бачив, – сказав Симон. – І настільки зблизька, що ти був би в змозі упізнати їх.

Їлберг заперечно похитав головою.

– Жодної надії. Я вже забув, які вони були на вигляд. Це у мене від того, що ширяюся усім, що мені в руки потрапляє, розумієте, про що я? З мізками не дружу.

– Бачу, ти оцінюєш цю обставину як позитивну... – промовив Симон, потираючи обличчя.

– А звідки відомо, що вони люди Нестора? – нетерпляче тупцювала на місці Карі.

– З їхньої одяганки, – сказав Їлберг. – Пацани були вбрані однаково, наче вони поцупили партію чорних строїв, призначених для Асоціації норвезьких похоронних бюро.

Він перекинув язиком у себе в роті тютюнову жуйку.

– Розумієте, про що я?

– Справа знову пріоритетна, – сказав Симон у машині на зворотному шляху у відділок, звертаючись до Карі. – Ти маєш з'ясувати кожен крок Волана упродовж сорока восьми годин до миті його вбивства і представити мені повний список... я маю на увазі всіх, з ким він контактував.

– Гаразд, – відповіла Карі.

Вони проїхали Блоо й зупинилися, щоб пропустити юрму юних пішоходів. Неформали прямують на концерт, подумав Симон і, подивившись у бік парку Куба, побачив велетенський екран, установлений над відкритою сценою. Карі тим часом телефонувала батькові, щоб повідомити, що не прийде на вечерю. У Кубі крутили чорно-біле кіно. Давні кадри Осло. Схоже на п'ятдесяті. Часи, які Симон пам'ятав з власного дитинства. Неформалам стрічка, ймовірно, видавалась просто курйозною: щось із минулого, зовсім невинне і, либонь, чарівливе. Чути було сміх.

– Я хотіла про дещо спитати, – почала Карі. – Ти сказав Їлбергу, мовляв, якби ми притягли його на допит, Нестор дізнався б про це. Ти серйозно це казав?

– А ти як гадаєш? – запитав Симон, розганяючи машину в бік Гаусманнс-гате.

– Я не знаю. Але прозвучало це в твоїх устах переконливо.

– Ніхто не знає. Це давня історія. Упродовж багатьох років ходили чутки про зрадника в поліції, «крота», який зливає конфіденційну інформацію особі, начебто відповідальній за більшу частину всього обсягу нарко- і сексконтрабанди в Осло. Та хоч скільки було за весь цей час розмов, однак ніхто не представив жодних матеріалів на доказ того, що той «кріт» і ота особа справді існують.

– І що то за особа?

Симон подивився у вікно.

– Ми називали його Твілінген.

– А, Твілінген, – повторила Карі. – Про нього згадували у відділі боротьби з наркотиками. Дещо подібне до привидів Їлберга в Центрі Іла. А він був справжній?

– Ох, Твілінген справжній.

– Ну, а як щодо «крота»?

– Гм... Чоловік на ім'я Аб Лофтус наклав на себе руки й залишив передсмертну записку, в якій стверджував, що він і є зрадник.

– Хіба це не переконливий доказ?

– Не для мене.

– Чому ні?

– Тому що Аб Лофтус був найменш корумпованим офіцером, який будь-коли служив у поліції Осло.

– Звідки тобі знати?

Симон зупинився на червоне світло на Стургата. Морок, здавалося, витікав із будинків навколо них, а з мороком виходили істоти ночі. Вони човгали провулками або стояли, притулившись до стін у під'їздах, де гупала музика, чи сиділи в автомобілях, вистромляючи лікоть з бічного вікна. Пожадливі, голодні погляди. Мисливці.

– Він був моїм найближчим другом.

Йоганнес перевірів час. Десять на одинадцятку. За десять хвилин повне блокування дверей. Інші в'язні вже замкнені в своїх камерах, а його буде замкнено вручну, щойно він закінчить свій останній тур прибирання об одинадцятій. Дивна річ. Коли ти вже тривалий час пробуєш у в'язниці, дні починають спливати так швидко, наче хвилини, а красуні в календарі на стіні твоєї камери ледве встигають за гарячковим чергуванням місяців. Але ця остання година тяглася для Йоганнеса, наче рік. Довгий, жахливий рік.

Він увійшов у кімнату стеження, в диспетчерську.

Там чергували троє наглядачів – на одного менше, ніж удень. Пружини в кріслі рипнули, коли один з них відвернувся від моніторів.

– Йоганнесе, добрий вечір.

То був Гейр Голдсруд. Він виштовхнув ногою з-під столу відро для сміття. Автоматичний рух. Молодий начальник зміни допомагає старому прибиральникові з задерев'янілою спиною. Йоганнес завжди любив Гейра Голдсруда. Він витягнув з кишені пістолет і націлив його Голдсруду в обличчя.

– Круто. Де таку цяцьку взяв? – сказав один з інших наглядачів, блондин, який грав у футбол за Гасле-Льорен у третьому дивізіоні.

Йоганнес не відповів, а натомість і далі цілився в обрану точку у Голдсруда між очима.

– То дай лишень прикурити, га? – взяв у зуби незапалену цигарку третій наглядач.

– Йоганнесе, прибири це геть, – тихо, не кліпаючи очима, промовив Голдсруд.

І Йоганнес побачив, що він зрозумів. Це не була галантерейна дрібничка, дешева запальничка.

– Правильний геджет для Джеймса Бонда. Скільки ти хочеш за нього? – Футболіст уже підвівся і рушив був до Йоганнеса, щоб ліпше роздивитись.

Йоганнес перевів маленький пістолет на один з моніторів під стелею і натиснув на курок. Він не знав, чого чекати, і був так само вражений, як і решта, коли розлігся вибух і екран розлетівся на дрібні скалки.

Футболіст став, як укопаний.

– Усім на підлогу!

Природа обдарувала Йоганнеса розгонистим баритоном, але зараз голос його пролунав, наче вереск істеричної баби.

Попри те, наказ був виконаний. Усвідомлення того, що перед вами відчайдух зі смертельною зброєю в руках, діє сильніше за найавторитетніший голос. Усі троє вмиль опустились на коліна і заклали руки за голови – так, ніби це відбувались навчальні заняття, ніби вони відпрацьовували дії у відповідь на погрози зброєю. Вони, можливо, й відпрацьовували. Вони знали, що цілковита капітуляція є єдиною адекватною відповіддю. І, напевне, єдино прийнятною для їхнього рівня зарплатні.

– Лягайте на підлогу. Долілиць!

Вони виконали слово в слово. Наче за помахом чарівної палички.

Він оглянув панель управління. Знайшов кнопку, що відмикала і замикала двері до камер. Тоді ту, яка блокувала шлюзи й обидва входи-виходи. І нарешті велику червону кнопку – універсальну, – ту, яка відмикала всі до одної двері і могла застосовуватись тільки в разі пожежі. Він натиснув цю кнопку. Протяжний сигнал повідомив, що вся в'язниця відімкнена. І враз кумедна річ спала йому на думку. Це ж саме те, чого він завжди прагнув. Стояти капітаном на містку свого корабля.

– Так і лежати долілиць, – наказав він голосом, що вже набрав сили. – Якщо хтось із вас намагатиметься зупинити мене, я і мої співники помстимося вам і вашим родинам. Пам'ятайте, хлопці, що я все знаю про вас. Тріне, Вальбор...

Він перерахував імена їхніх дружин і дітей, школи їхніх малюків, їхні захоплення, адреси, за якими кожен з них мешкав, – інформацію, накопичену впродовж років мимоволі, завдяки щоденному спогляданню моніторів. Закінчивши свій монолог, він залишив їх. Вийшов з дверей диспетчерської, а тоді кинувся бігти. Він помчав коридором, потім униз, поверхом нижче. Рвонув на себе перші двері. Вони піддалися. Він побіг далі, наступним коридором. Серце скажено калатало, він стільки часу не займався фізкультурою, не тримав себе у належній формі. Гаразд, він мав намір почати нині. Другі двері теж відчинились. Його ноги відмовлялися далі рухатись так швидко. Можливо, давався взнаки рак, можливо, він уже проник у його м'язи й ослабив їх. Треті двері вели до шлюзу. Відлічуючи секунди, він чекав, доки попередні двері з низьким гуком зачинялися за ним. Він дивився в глибину коридору, в бік перевдягалень персоналу. Коли він, нарешті, почув, що двері за ним зачинилися, він схопив клямку наступних дверей перед собою. Натиснув на неї і потягнув двері на себе.

Марно.

Прокляття! Він потягнув сильніше. Двері не піддавалися ні на міліметр.

Він подивився на білу пластину сенсора біля дверей. Притиснув до нього вказівний палець. Індикатор секунди на дві засвітився жовтим, розмірковуючи, тоді спалахнуло червоне світло. Йоганнес знав: це означає, що його відбитки пальців не розпізнані, але він таки знову спробував відчинити двері. Він у пастці. Поразка. Він опустився перед дверима навколішки.

І тієї самої миті почув голос Гейра Голдсруда:

– Йоганнесе, вибачай.

Голос, що долинав із селектора у верхній частині стіни, здавався напрочуд спокійним, майже розрадливим.

– Йоганнесе, ми просто виконуємо кожен свою роботу. Якби ми зраджували свій обов'язок щоразу, коли хтось загрожує нашим сім'ям, то в усій Норвегії не залишилось би кому пра-

цювати по в'язницях. Не метушись, ми зараз прийдемо і заберемо тебе. Ти просунь пістолет через ґрати, щоб ми не мусили пускати на тебе газ, згода?

Йоганнес подивився в камеру. Бачать вони відчай на його обличчі? Чи бачать полегшення? Полегшення від того, що втеча його закінчилася тут і що життя триватиме так само, як раніше. Більш-менш так само. Про миття підлог нагорі, звісна річ, доведеться забути.

Він проштовхнув позолочений пістолет крізь решітку. Потім ліг на підлогу, заклавав руки за голову і згорнувся калачиком, як бджола, яка щойно викинула своє єдине жало. Та коли він заплющив очі, то не почув виття гієн і не був на борту літака, що піднімався до верхів'їв гори Кіліманджаро. Він був ніде, і до того – живий. Він був тут.

Розділ 11

Було ще тільки пів на восьму ранку, і на паркінг у дворі Статена лив дощ.

– Це було питання часу, – сказав Арілд Франк, притримуючи відчиненими двері чорного ходу. – Алкоголіки, наркомани – вони всі безвольні люди. Я знаю, такий погляд несучасний, але можеш мені вірити, бо я їх добре знаю.

– Аби підписав зізнання, а решта мені байдуже.

Ейнар Харнес уже увійшов був, але мусив відступити вбік, щоб випустити трьох тюремників, що саме виходили після чергування.

– Я навіть думаю сьогодні ввечері відзначити це кількома келихами іскристого.

– Он як! Тобі так щедро платять?

– Коли я побачив твою машину, то зрозумів, що мені слід би підняти свої гонорари, – посміхнувся адвокат, киваючи у бік «порша-касна» на паркінгу. – Я назвав це доплатою за брудну роботу, і Нестор сказав, що...

– Цить!

Франк простягнув руку, зупиняючи Харнеса, щоб дозволити вийти ще кільком тюремним службовцям. Більшість чоловіків перевдяглися в цивільне, але деякі так поспішали повернутись додому з нічної зміни, що побігли до своїх машин, так і не скинувши зелену уніформу Статена. Один з таких – у довгому пальті, накинутому поверх уніформи, зміряв Харнеса швидким поглядом. Адвокат подумав, що десь бачив його раніше. Але якщо він сам не здатен був поєднати знайоме обличчя з конкретним ім'ям, то був упевнений натомість, що цей чоловік точно знає його ім'я: сумнівної слави адвокат, прізвище якого вигулькує в новинах у зв'язку з так само сумнівними справами. Можливо, цей чоловік, а разом з ним інші, такі як він, почали питати себе: чого це Харнес вчащає у Статен з чорного ходу? А це навряд чи поліпшить адвокатове реноме, надто якщо вони почули його згадку про Нестора...

Франк провів Харнеса через кілька дверей, аж доки вони досягли сходів на другий поверх.

Нестор ясно дав зрозуміти, що зізнання має бути підписане сьогодні. Якщо розслідування в справі Морсанд не згорнути негайно, поліція може натрапити на нові факти, які зроблять зізнання Сонні менш переконливим. Як Нестор сприймає цю ситуацію, Харнес не знав, та не дуже й хотів знати.

Кабінет начальника в'язниці був, звісна річ, найбільший, але з кабінету помічника начальника в'язниці відкривався мальовничий вид на мечеть і Екебергосен ¹². Кабінет розташовувався у кінці коридору і був оздоблений огидними картинами молодої художниці, що спеціалізувалась на живописанні квітів та обговоренні свого лібідо з бульварною пресою.

Франк натиснув кнопку селекторного зв'язку і попросив привести в'язня з камери 317.

– Мільйон двісті тисяч крон, – промовив Франк.

– Закладаюсь, половина цієї суми – за значок «порш» на капоті, – відгукнувся Харнес.

– Так, а інша половина пішла в уряд у вигляді податків, – зітхнув Франк і плюхнувся в незвичне, з високою спинкою офісне крісло.

«Наче трон», – подумав Харнес.

Постукали у двері.

– Увійдіть! – дозволив Франк.

У дверях постав тюремник з кашкетом під пахвою і мляво віддав честь. Харнеса завжди дивувало, яким чином Франк змушує свій персонал до дотримання військових ритуалів в умовах сучасного робочого місця. Цікаво, з якими ще правилами вони повинні тут миритись?

¹² Букв.: «Пагорби Екеберга» – паркова місцевість на південь від Осло.

– Слухаю тебе, Голдсруде?

– Прошу вибачити, я лише дізнатись – може, у вас є якісь запитання з приводу мого рапорту про нічний інцидент?

– Я ще не мав нагоди переглянути рапорт. Та коли вже ти тут... Є щось, про що я маю знати?

– Нічого особливого, за винятком невдалої спроби втечі. Думаю, так її можна кваліфікувати.

Франк склав долоні разом і посміхнувся.

– Приємно чути, що наші вихованці демонструють таку ініціативу і підприємливість. Хто і в який спосіб?

– Йоганнес Холден, із камери двісті...

– ...238. Дідуган? Невже?

– Він десь роздобув пістолет. Я думаю, у нього сталося миттєве потьмарення розуму. Я просто зайшов сказати, що весь інцидент насправді розгортався набагато менш драматично, ніж можна зрозуміти з рапорту. Якщо бажаєте знати мою думку, м'яких заходів мало б вистачити. Чоловік гарно виконував свою роботу протягом багатьох років, і...

– Завоювання чиеїсь довіри – це кмітливий крок, якщо на меті – заскочити цих людей зненацька. Бо, я так розумію, саме так він вчинив?

– Річ у тім, бачте, що...

– Ти хочеш сказати, що ви дозволили обвести себе круг пальця? Голдсруде! Як далеко він дістався?

Харнесу жаль було тюремника, який безпорадно витирав указівним пальцем спітнілу верхню губу. Харнес завжди співчував тим, чий позиції бували слабкими. Він з ними асоціював себе самого, міг легко уявити себе на їхньому місці.

– До шлюзу. Але ж все одно не було реальної загрози, що він проскочить повз охоронців, навіть якби він вибрався з корпусу. Блокпост обладнаний куленепробивним склом й автоматними амбразурами, і...

– Дякую, що розтлумачив, Голдсруде, але я практично спроектував цю в'язницю. І я думаю, ти маєш слабкість до цього дідка, якому ти надміру потураєш. Я утримаюсь від подальших висновків, доки не прочитаю твій рапорт, але вся ваша зміна має підготуватись до серйозної розмови. А щодо Йоганнеса, то ми не можемо з ним маніжитись: наша клієнтура така, що не проміне скористатися з найменшої ознаки нашої слабкості. Зрозумів?

– Так точно.

Задзвонив телефон.

– Можеш іти, – сказав Франк і підняв слухавку.

Харнес очікував побачити військове салютування зі стрийовим поворотом, але Голдсруд вийшов з кабінету по-цивільному. Адвокат на мить замислився, спостерігаючи за ним, і аж підскочив, коли Арілд Франк гаркнув:

– Що, в біса, значить «пропав»?!

Франк дивився на застелене ліжко в камері 317. Перед ліжком стояла пара сандалій. На тумбочці лежала Біблія, на столі – одноразовий шприц у неторканій пластиковій упаковці, на стільці – біла сорочка. Оце й усе. Проте наглядач за спиною у Франка констатував очевидне:

– Його тут немає.

Франк подивився на годинник. Двері камер не будуть відімкнені ще чотирнадцять хвилин. Таким чином, відсутній в'язень не може перебувати в жодному із загальних приміщень.

– Мабуть, він залишив свою камеру, коли Йоганнес відімкнув усі двері вчора ввечері з диспетчерської, – припустив Голдсруд, стоячи в дверях.

– Боже милостивий! – прошепотів Харнес і за звичкою притиснув пальцем перенісся, ніби поправляючи окуляри, що там сиділи, аж доки він торік сплатив п'ятнадцять тисяч крон готівкою за лазерну хірургію в Таїланді. – Якщо він зник...

– Стули пельку, – прошипів Франк. – Він не проскочить повз охоронців. Він іще десь тут. Голдсруде, підняти тривогу! Блокувати всі без винятку двері – ніхто не заходить і не виходить!

– Але я маю відвезти своїх малих до...

– Включаючи тебе.

– А як бути з поліцією? – похопився один із співробітників в'язниці. – Їх же належить поінформувати?

– Ні! – гаркнув Франк. – Лофтус іще на території Статена, я сказав! Нікому ні звуку!

Арілд Франк люто зиркнув на старого. Він замкнув за собою двері, попередньо переконавшись, що поблизу немає нікого з тюремної обслуги.

– Де Сонні?

Йоганнес лежав на своєму ліжку, протираючи очі від сну.

– Хіба він не в своїй камері?

– Ти сам знаєш, що його там немає.

– Тоді він, мабуть, утік.

Нахилившись, Франк схопив старого за футболку і «за петельки» притягнув до себе.

– Проковтни свої смішки, Йоганнесе! Я знаю, що охорона за межами корпусу нічого не бачила, так що він має бути десь тут. І якщо ти зараз не скажеш мені, де він є, можеш забути про лікування свого раку.

Франк помітив вираз здивування на обличчі старого.

– А! Не тиш себе ілюзіями про лікарську таємницю – у мене скрізь очі і вуха. То де він може бути?

Франк відпустив Йоганнеса, і той упав головою на подушку. Старий пригладив своє ріденьке волосся і зчепив долоні за потилицею. Відкашлявся.

– Знаєш, гере начальнику, що? Я думаю, що прожив достатньо. На волі ніхто мене не чекає. А мої гріхи мені тепер відпущені, так що вперше я маю нагоду піти нагору, а не під спід. Може, мені слід-таки цим скористатися, доки є шанс? Як гадаєш, гере начальнику?

Арілд Франк скреготнув зубами так, що мало плумби не повилітали.

– Я гадаю, Йоганнесе, що жоден з твоїх гріхів не був відпущений. Бо за Бога тут я, і я можу тобі гарантувати повільну і болісну смерть від раку. Я подбаю, щоб ти гибів тут, у цій камері, тимчасом як тебе пожиратиме рак, і щоб ти навіть здалеку не побачив ані крихти знеболювальних. І ти, повір мені, не будеш першим.

– Нехай ліпше так, ніж у те пекло, яке тобі, начальнику, чорти розтоплюють.

Франк не був упевнений, що булькання, яке вирвалося з горла старого, було передсмертним хрипом, а може, сміхом.

На зворотному шляху до камери 317 Франк по рації уточнив стан речей. Так само жодних слідів Сонні Лофтуса. Франк усвідомлював, що дуже скоро керівництво в'язниці змушене буде оголосити втікача у розшук.

Він увійшов до камери 317, важко опустився на ліжку й обвів поглядом підлогу, стіни і стелю. Він не міг, нехай йому грець, повірити в це. Він схопив Біблію з тумбочки і жбурнув нею об стіну. Книга, розгорнувшись, упала на підлогу. Він знав, що Волан проносив у Бібліях героїн, тож без подиву вздрів понівечені наскрізь сторінки. Пошкоджене віровчення, розірвані речення, що втратили сенс.

Він вилаявся і жбурнув об стіну подушкою.

Він дивився, як вона приземлилась на підлогу. Він вирячився на волосся, що з неї вилізло. Рудувате волосся, схоже на жмутки нечесаної бороди і пасма якогось довгого прядива. Він копнув подушку. З неї вилізло ще більше сплутаного брудно-русявого волосся.

Коротка стрижка. Свіжопоголений.

Тієї ж таки миті він нарешті наче прозрів.

– Нічна зміна! – заволав у рацію. – Перевірити всіх офіцерів, що пішли після нічного чергування!

Франк глянув на годинник. Восьма десять ранку. Він знав тепер, що сталося. І знав, що тепер уже запізно щось робити. Він підвівся і копнув стілець з такою силою, що той врізався у дзеркало з протидударного скла коло дверей.

Водій автобуса дивився на офіцера пенітенціарної служби, що спантеличено розглядав квиток і п'ятдесят крон, отримані як решта з його стокронової банкноти. Що чоловік служить у тюремній системі, можна було визначити за уніформою, яку він мав на собі під довгим пальтом, та ідентифікаційною карткою з прізвищем Сьоренсен і не схожим на нього фото.

– Давно цим автобусом не їздив, еге? – запитав водій автобуса.

Недбало підстрижений офіцер ствердно кивнув.

– Якщо купити проїзний заздалегідь, то за поїздки виходить усього двадцять шість крон, – пояснив водій, але з виразу обличчя пасажир зрозумів, що навіть така ціна видалась йому грабіжницькою. Це була типова реакція тих, хто не їздив автобусом в Осло впродовж кількох років.

– Дякую за інформацію, – озвався пасажир.

Від'їжджаючи від тротуару, водій автобуса простежив у дзеркало заднього огляду за тюремником, який пройшов у глибину салону. Водій не знав, чим його той так зацікавив. Можливо, голосом. Таким теплим і щирим, ніби він і справді дякував від усієї душі. Водій бачив, як він усівся і став дивитись у вікно з таким виглядом, як ті з іноземних туристів, котрі час від часу випадково потрапляють у міський автобус. Бачив, як він витяг зв'язку ключів з кишені пальта і став вивчати їх так, наче вперше бачив. Витяг пачку жувальної гумки з іншої кишені.

Далі водій мусив зосередитись на шляховому русі.

Частина друга

Розділ 12

Арілд Франк стояв біля вікна у своєму кабінеті. Він подивився на годинник. Більшість в'язнів-утікачів відловлювали у перші дванадцять годин. Пресі він означив цей термін, як «перші двадцять чотири години» заради можливості назвати результат швидким, навіть якщо пошуки заберуть більше ніж дванадцять годин. Але вже пішла двадцять п'ята година, а у них досі не було бодай якоїсь зачіпки.

Він щойно побував у великому офісі директора тюрми. У тому кабінеті з убогим краєвидом. І чоловік із вбогими поглядами, власник того кабінету, зажадав пояснень. Директор в'язниці був у кепському гуморі, оскільки він був змушений завчасно повернутися із щорічної Нордичної тюремної конференції в Рейк'явіку. По телефону з Ісландії він учора повідомив, що особисто контактуватиме з пресою. Він любив виступати в засобах масової інформації, його бос. Франк попросив двадцять чотири години мовчання в ЗМІ, щоб за цей час затримати Лофтуса, але бос одразу відкинув такий варіант, заявивши, що такі речі приховувати від громадськості вони не мають права. По-перше, Сонні Лофтус – убивця, тому громадськість належить застерегти про небезпеку. По-друге, фото втікача треба розповсюдити в засобах масової інформації, що допоможе його знайти.

І, по-третє, ти хочеш побачити своє власне фото в газетах, подумки додав Франк. Щоб твої політичні соратники бачили, що ти працюєш, а не плаваєш блакитною лагуною, потягуючи ісландський шнапс.

Франк намагався пояснити директорові, що розповсюдження фотографій навряд чи виявиться ефективним: усі знімки Сонні Лофтуса, які вони мали, походили з часу, коли він потрапив у в'язницю дванадцять років тому, і навіть тоді він мав довге волосся і бороду. А зображення з камер відеостеження, після того як він відстриг собі волосся, були надто зернистими і практично непридатними до публікації. І все ж начальник наполіг на тому, щоб викачати в бруді добре ім'я Статена.

– Арілде, поліція шукає його, тому ти маєш розуміти, що це лише питання часу, коли я отримаю телефонний дзвінок від репортера, який поцікавиться, чому було приховано факт втечі і чи Статен уже приховував випадки втечі в минулому. Я хочу, Арілде, щоб ми контролювали новини, а не навпаки.

Далі начальник в'язниці став розпитувати, які процедури режимної безпеки Франк вважає за доцільне посилити. І Франк знав чому: потім директор в'язниці піде до своїх можновладних друзів і видасть ідеї свого помічника за свої власні. Ідеї людини із сучасними поглядами. І попри те, він поділився своїми думками з обмеженим типом. Ідеї... Система розпізнавання голосу замість ідентифікації відбитків пальців та електронне маркування в'язнів незруйнівним радіомаячком. Зрештою, деякі речі Франк ставив навіть вище за себе самого, і в'язниця Статен була однією з таких речей.

Арілд Франк дивився на пагорби Екебергу, що купалися в променях ранкового сонця. Свого часу то був сонячний бік робітничого кварталу. Свого часу він і собі мріяв придбати там будиночок. Тепер він мав великий особняк у найпрестижнішому районі Осло. Однак він ще й досі мріяв про той будиночок.

Нестор на звістку про втечу відреагував з показною незворушністю. Але Франк, як на те, побоювався щодо Нестора і іже з ним аж ніяк не втратили ними самовладання. Навпаки, він підозрював, що вони бували винятково незворушними, ухвалюючи оті свої рішення, настільки

страхитливі, що від них кров холонула в жилах. З іншого боку, Арілд Франк не міг не віддавати належне простій, чіткій і практичній логіці, з якою вони діяли.

– Знайдіть його, – сказав Нестор. – Або подбайте, щоб ніхто не знайшов.

Якщо вони знайдуть Лофтуса, вони зуміють переконати його зізнатись у вбивстві фру Морсанд перше, ніж хтось інше з ним поспілкується. Вони для цього мають засоби. Якщо вони вб'ють Лофтуса, то тим самим не дадуть йому нагоди пояснити присутність на місці злочину речових доказів його причетності до вбивства Морсанд; але тоді вже його неможливо буде використати в майбутніх справах. Свої плюси і свої мінуси є в кожному з варіантів. Як склалося, так склалося, це задачка на логіку, і саме так її слід розв'язати.

– Вам телефонує Симон Хефас, – пролунав із селектора голос Інни.

Арілд Франк мимоволі пирхнув.

Симон Хефас.

Ось вам особа, якої варто уникати. М'якотілий невдаха, який переступав через трупи заради своєї пристрасті до азартних ігор. Казали, буцімто він змінився, відколи зустрів оту жінку, з якою й донині. Але ніхто не знає ліпше за помічника директора в'язниці, що люди не змінюються; Франк мав достатнє уявлення про Симона Хефаса.

– Скажи йому, що мене немає.

– Він хоче зустрітись з тобою неодмінно сьогодні. З приводу Пера Волана.

Волан? Франк вважав, що поліція визнала смерть Волана самогубством. Він зітхнув і глянув на газети у себе на столі. Про втечу повідомлялось, але принаймні не на першій сторінці. Імовірно, тому, що бракувало якісного фото в'язня-втікача. Ці стерв'ятники, либонь, вважають за ліпше зачекати, доки буде готовий електронний фоторобот убивці, на якому той матиме достатньо демонічний вигляд. Інакше читачі будуть розчаровані.

– Арілде?

Вони мали негласну домовленість, що Інна може звертатись до нього на «ти», коли ніхто не чує.

– Інно, підшукай у моєму діловому щоденнику час зустрічі з ним. Так щоб вона тривала не більше тридцяти хвилин.

Франк перевів погляд на мечеть. Незабаром мине двадцять п'ять година.

Ларс Їлберг підступив на крок ближче.

Хлопець лежав на прим'ятій картонній коробці, укритись довгополим пальтом. Він прибув напередодні і знайшов надійний сховок за кущами, що росли вздовж стежки і шереги будинків. Він лежав там тихо й нерухомо, немов граючи в хованки.

Два полісмени в уніформі підійшли до Їлберга, порівняли його з фото, що мали при собі, і пішли геть. Їлберг нічого не сказав.

Увечері того самого дня, коли почався дощ, хлопець вийшов з кущів і вклався під мостом. Не питаючи дозволу. Не те щоб він міг не одержати дозволу... Але заради ввічливості можна б і запитати... Поза тим, іще одна дивина. Він був одягнений в уніформу. Ларс Їлберг не сказав би напевне, в яку саме уніформу – його забракували ще до того, як він устиг побачити щось армійське, крім зеленого мундира офіцера призовної комісії. Ларса відсіяли з розпливчастим формулюванням «непридатний до служби».

Час від часу Ларс Їлберг питав себе, чи є щось, до чого він придатний? І якщо так, то чи дізнається він коли-небудь, до чого саме? А може, таки саме до цього: добування грошей на наркотики і життя під мостом?

Як оце зараз.

Хлопець спав, і дихання його уві сні було рівним. Ларс Їлберг зробив іще один крок. Те, як хлопець рухався, колір його шкіри і щось іще підказувало Їлбергу, що то наркоман. А в цьому разі він може мати при собі якісь препарати.

Їлберг був тепер так близько, що бачив, як тремтять у сплячого повіки, наче його очні яблука під ними рухаються уві сні. Ларс присів коло нього навпочіпки й обережно підняв полу пальта. Потягнувся пальцями до нагрудної кишені форменої куртки.

Усе сталося так швидко, що Ларс навіть не второпав, як саме. Долоня хлопця стискала зап'ястя Ларса, і той уже стояв навколішки, з обличчям, притиснутим до вологого ґрунту, і рукою, заламаною за спину.

– Чого тобі треба? – прошепотів йому на вухо голос.

У голосі не відчувалося ні гніву, ні агресії, ні навіть страху. Фраза пролунала радше ввічливо, так ніби хлопець справді цікавився, чим би він міг прислужитись. Ларс Їлберг зробив те, що робив завжди, коли розумів, що зазнав поразки. Скоротив свої втрати до мінімуму.

– Украсти твою заначку. Або, якщо немає, то твої гроші.

Хлопець тримав його в класичному замку, зігнувши руку в зап'ясті й натискаючи на лікоть. Поліцейський прийомчик. Але Їлберг знав, як полісмени ходять, розмовляють, знав їхній вигляд, їхній запах, і цей хлопець не був одним з них.

– Чим ти труїшся?

– Морфієм, – простогнав Їлберг.

– Скільки ти зможеш купити на п'ятдесят крон?

– Трішки. Небагато.

Ключ було ослаблено, і Їлберг швиденько відсмикнув назад звільнену руку.

Він подивився на хлопця. Спантичено закліпав на простягнуту йому банкноту.

– На жаль, це все, що у мене є.

– Чувак, я не маю, що тобі продати.

– Це тобі. Я зав'язав.

Їлберг примружив одне око. Як там казали? Коли щось видається казковим, не треба думати, боцімто це правда. Але, з іншого боку, хлопець може бути звичайнісіньким диваком без клепки в голові.

Він хапнув п'ятдесятикранову купюру і швидко запхав собі в кишеню.

– Це твоя орендна платня за ночівлю.

– Я бачив, учора сюди поліція зазирала, – сказав хлопець. – Вони часто навідуються?

– Вряди-годи. Але останнім часом аж роїться.

– А ти часом не знаєш місця, де не роїться?

Їлберг схилив голову набік, мовби вивчаючи співрозмовника.

– Якщо хочеш уникнути поліції в цілому, тобі треба знайти кімнату в хостелі. Спробуй Центр Іла. Туди не впускають поліцію.

Хлопець задумливо дивився на річку, тоді повільно кивнув.

– Дякую за допомогу, друже.

– Та пусте, – пробурмотів спантичений Їлберг.

Чуваку точно клепки бракує.

І, ніби на підтвердження його підозр, хлопець почав роздягатись.

Їлберг – береженого Бог береже – відступив на кілька кроків. Залишившись у самих трусах, хлопець склав до купи черевики й обгорнув навколо них уніформу.

Їлберг, на його прохання, вручив дивакові поліетиленовий пакет, у який хлопець увіпхнув весь комплект – одяг і взуття. Затим він сховав пакет під скелею між кущами, де вчора пролежав цілий день.

– Я простежу, щоб ніхто не знайшов, – пообіцяв Їлберг.

– Дякую, я довіряю тобі, – усміхнувся йому хлопець.

Він застебнув пальто до самісінького верху, щоб не світити голими грудьми.

Тоді почвалав геть стежкою.

Їлберг дивився, як його босі ступні розпліскують калюжі на асфальті.

«Я довіряю тобі»?

Цілковита маячня цілковито божевільного.

Марта стояла у приймальні, дивлячись на екран комп'ютера, на якому відображались кадри відеоспостереження з Центру Іла. Зокрема, вона бачила хлопця, що дивився в камеру над вхідними дверима. Він ще не подзвонив, бо не встиг намацати невеличкий отвір у пластині з оргскла, яка прикривала дзвінок. Вони змушені були встановити захисну пластину, оскільки ті, кому відмовляли, зазвичай починали товкти дзвінок. Марта натиснула кнопку мікрофона.

– Можу вам чимось допомогти?

Хлопець не відповів. Марта вже визначила, що він не був одним із сімдесяти шести теперішніх їхніх мешканців. Хоча плінність пожильців у Центрі упродовж останніх чотирьох місяців становила сто осіб, вона пам'ятала кожного. Разом з тим, вона бачила, що відвідувач належить до «цільової групи» Іла, яку становлять – ні для кого не таємниця – наркомани. Не те щоб було видно, що він під кайфом, – бо він таки й не був, але його видавало виснажене обличчя. Зморшки навколо рота. Недбала стрижка. Вона зітхнула.

– Тобі потрібне ліжко?

Хлопець кивнув, і вона обернула ключ у замку, який автоматично відімкнув двері вниз. Вона покликала Стіне з кухні, де та готувала сандвічі для одного з пожильців, щоб стежила за приймальнею в її відсутність. Потім вона підтюпцем збігла сходами на перший поверх, пройшла ґратчасті залізні ворота, встановлені для захисту від зловмисників, на випадок, якщо вони зуміють прорватися через вхідні двері. Хлопець стояв у дверях, роззираючись довкола.

Поли його застібнутого аж до шиї пальта практично сягали щиколоток. Він стояв босоніж, і вона помітила кров в одному з мокрих слідів його ніг перед вхідними дверима. Та оскільки Марта вже чого тільки не бачила, зараз її увагу привернули насамперед очі хлопця. Те, як він дивився на неї. Вона не могла пояснити це в жоден інший спосіб. Його погляд був зосереджений на ній, і по його очах вона бачила, що він аналізує візуальне враження, яке вона справила на нього. Можливо, в цьому й не було нічого надзвичайного, але це не те, до чого вона звикла в Центрі Іла. Тож на мить їй подумалося, що, може, він, зрештою, і не вживає... але вона одразу відкинула цю думку.

– Привіт! Ходімо зі мною.

Він пішов за нею нагору, на другий поверх, у конференц-зал через приймальню. Як заведено, вона залишила двері відчиненими, щоб Стіне та решта могли бачити їх, запропонувала йому сісти і дістала анкети для обов'язкової вступної співбесіди.

– Ім'я? – запитала вона.

Він вагався.

– Мені треба вписати ім'я в цю анкету, – сказала Марта, даючи йому поблажку, психологічно необхідну багатьом із людей, що сюди звертаються.

– Стіг, – спробував він.

– Стіг – це добре, – схвалила Марта. – А як з прізвищем?

– Бергер.

– То так тут і запишемо. Дата народження?

Він назвав дату і рік, і вона про себе підрахувала, що йому вже виповнилося тридцять. На вигляд він мав набагато менше. Характерна для наркоманів особливість: завжди легко помилитися щодо їхнього віку в той чи інший бік.

– Хтось порадив тобі наш Центр?

Він заперечно похитав головою.

– Де ти спав минулої ночі?

– Під мостом.

– У такому разі я дозволю собі припустити, що ти не маєш певного місця проживання і не знаєш, яка соціальна служба має тобою опікуватись. Виходячи з цього, я обираю число одинадцять, – твій день народження, – і таким чином, ми одержуємо... – звірилась вона зі списком, – соціальну службу Альна, яка, у своєму безмежному милосерді, сподіваймось, погодиться тебе фінансувати.

Зробивши помітку, спитала:

– Який наркотик ти вживаєш?

Вона занесла ручку над відповідною графою, але він нічого не відповідав.

– Просто назви своє улюблене дуриво.

– Я зав'язав.

Вона відклала ручку.

– Центр Іла створений як соціальний прихисток для активних споживачів наркотиків. Я можу зателефонувати в центр на Спурвейсгата і дізнатись, чи знайдуть вони місце для тебе. Умови там набагато кращі, ніж тут.

– Ти хочеш сказати...

– Хочу. Я кажу, що для того, щоб тут оселитись, ти *повинен* регулярно вживати, – втомлено усміхнулась вона йому.

– А якщо я зізнаюся, що збрехав, бо думав, що простіше буде отримати тут місце, якби я сказав, що чистий?

– Тоді ти правильно відповів на поставлене запитання, хлопче, але шансів на порятунок у тебе не так багато.

– Героїн, – сказав він.

– ...і?

– Просто героїн.

Вона позначила галочкою відповідне місце в анкеті, але не дуже повірила. У цілому Осло на сьогодні навряд чи залишився хоч один споживач чистого героїну. Нині всі вживали суміші речовини з тієї простої причини, що, додавши у вже змішаний героїн бензодіазепіни, на зразок рогіпнолу, отримуєш за свої гроші більшу віддачу – як у розумінні інтенсивності, так і тривалості кайфу.

– Навіщо ти сюди прийшов?

– Заради даху над головою, – стенив він плечима.

– Якісь хвороби, необхідність медикаментозного лікування?

– Ні.

– Маєш плани на майбутнє?

Він подивився на неї. Батько Марти зазвичай повторював, що минуле людини записане в її очах, тож варто навчитись читати по очах, але немає сенсу шукати там майбутнє людини, бо його там немає. Майбутнє незвідане. Та все ж, озирюючись згодом на цю мить, Марта не раз питала себе: чи не могла вона, чи не зобов'язана була прочитати бодай щось про подальші плани хлопця, який назвався Стігом Бергером.

Він заперечливо похитав головою і таку саму негативну відповідь дав на її запитання про роботу, освіту, випадки передозування, соматичні захворювання, інфекції крові й порушення психічного здоров'я. Насамкінець вона пояснила, що Центр дотримується політики повної конфіденційності і вони нікому не повідомлять, що він у них мешкає, але якщо він побажає, то може заповнити спеціальну анкету на згоду поінформовування конкретної особи, якщо та особа звернеться з відповідним запитом у Центр.

– Щоб, наприклад, твої батьки, друзі чи подруга могли з тобою зв'язатися.

Він сумно посміхнувся:

– У мене нікого немає.

Марта Ліан чула таку відповідь не вперше. Вона чула ці слова так часто, що вони більше не справляли на неї враження. Її психолог назвала таке явище *compassion fatigue*¹³ і пояснила, що воно в якийсь момент виникає у більшості людей їхньої професії. Але Марту непокоїло те, що вона не помічала жодних ознак зворотного процесу – її чуттєва втома не минала. Звісно, вона розуміла, що не слід аж надто панікувати з приводу якоїсь краплини здорового цинізму, але річ у тім, що саме співпереживання завжди наснажувало її. Співчуття. Любов. А нині її запаси цього пального виснажувались. Тож Марту неабияк вразило те, як його слова: «У мене нікого немає» – зачепили щось у серці, наче голка, що, потрапивши у рефлекторну точку, змушує скорочуватись атрофований м'яз.

Вона зібрала заповнені папери, склала їх у течку, яку залишила дорогою в приймальні, і відвела нового пожилиця до комірчини на другому поверсі.

– Сподіваюсь, ти не з параноїків, що бояться носити вживаний одяг, – сказала вона і повернулася до новачка спиною, доки він скидав пальто і вбирався в запропонований йому одяг та взував кросівки.

Вона зачекала, доки він кашлянув, і обернулася. Дивне враження: у блакитному светрі та джинсах він видавався вищим і стрункішим. І не таким худим, як до того, в довгополому пальті. Він подивився на свої простенькі сині кросівки.

– Так, – сказала Марта. – Взуття безпритульних.

Великі партії синіх кросівок були пожертвовані різним благодійним організаціям у 1980-ті роки норвезьким військом зі складських надлишків, і ця взувачка відтоді зробилася прикметою наркоманів і бездомних.

– Дякую, – промовив він тихо.

Власне, до психотерапевта Марта вперше змушена була звернутись через одного пожилиця, що не став їй дякувати. То було не перше і не останнє в нескінченній низці «неподяк» від людей, котрі, самі себе знищуючи, якимось чином існують лише завдяки соціальній державі та різним благодійним організаціям, на ганьблення і паплюження яких ті ж таки наркомани гайнують більшість свого часу поза кайфом. Вона тоді зірвалася. Сказала йому: нехай іде під три чорти, якщо йому не подобається розмір одноразового шприца, який він отримує безкоштовно, і нехай іде в свою кімнату, за яку шість тисяч крон на місяць сплачує соціальна служба, щоб він там накачувався наркотиками, кошти на які він здобував викраденням велосипедів по всьому кварталі. До своєї скарги на Марту той пожилець долучив іще історію свого нещасливого життя на чотирьох сторінках. Вона змушена була вибачитись.

– Ходімо, я відведу тебе у твою кімнату, – сказала вона новачкові.

Дорогою на другий поверх вона показала йому ванні кімнати і туалети. Повз них дибали чоловіки з осклянілим поглядом.

– Ласкаво просимо в головний супермаркет наркотиків Осло, – сказала Марта.

– Тут? – запитав хлопець. – Ви дозволяєте наркоторгівлю?

– Суворо за правилами Центру – ні. Але ж очевидно: якщо ти вживаєш наркотики, вони у тебе є в тій чи іншій кількості. І я кажу тобі про це, бо тобі варто знати, що ми не перевіряємо, тримаєш ти у себе один грам чи кілограм. Ми не контролюємо того, що купується і продається в кімнатах. Ми заходимо всередину, тільки якщо підозрюємо факт зберігання зброї.

– А її тут зберігають?

Вона глянула на нього скося.

– Чому ти питаєш?

– Просто хочу знати, наскільки небезпечно буде тут мешкати.

– Наркоділери мають тут своїх кур'єрів, яких використовують також у ролі громил, і ті вдаються до будь-яких засобів, від бейсбольних бит до вогнепальної зброї, щоб вибити борги

¹³ Букв.: «втома співчуття» (англ.).

з решти мешканців. На тому тижні я брала участь у рейді на одну кімнату і знайшла там під ліжком гарпунну гвинтівку.

– Гарпунну гвинтівку?

– Так. Заряджений «Стінг-65».

На свій власний подив, вона засміялась, і він усміхнувся їй у відповідь. У нього була приємна усмішка. Як, зрештою, у багатьох з них.

Перш ніж відімкнути кімнату 323, вона постукала.

– Нещодавно сталася пожежа. Після неї ми тимчасово закрили кілька кімнат і через це змушені були підселити частину пожильців у кімнати до інших, на час, доки усунемо пошкодження. Твого сусіду по кімнаті звати Джоні, але всі називають його Джоні Пума. У нього синдром хронічної втоми, і він більшу частину дня залишається в ліжку. Але він лагідний, спокійний хлопець, тому я не думаю, що у вас можуть виникнути з ним якісь непорозуміння.

Вона відчинила двері. Штори були спущені, і всередині панувала напівтемрява. Вона увімкнула світло. Люмінесцентні лампи кілька разів блимнули, перш ніж засвітитись.

– Як приємно, – сказав хлопець.

Марта оглянула кімнату. Їй ще ніколи не випадало чути, щоб хтось змалював помешкання в Центрі Іла як «приємне», якщо тільки не в саркастичному контексті. Але, як на те, він був правий. Лінолеум, щоправда, витертий, а блакитні стіни побиті й помальовані графіті, які навіть лугом не виводяться, але приміщення чисте і світле. Меблі склалися з двоярусного ліжка, комода і подряпаного низького столика з облупленою фарбою; усе це було ціле і в робочому стані. У повітрі стояв специфічний дух від чоловіка, що спав на долішньому ліжку. Хлопець заявив, що у нього ніколи не бувало передозувань, тому вона дала йому горішнє місце. Долішні заведено було віддавати пожильцям, більш схильним до передозування: звідти їх набагато легше було, в разі чого, перемістити на носі.

– Ось, будь ласка, – подала йому Марта брелок з ключем. – Я буду твоєю основною контактною особою. Це означає, що в разі будь-якої потреби ти можеш звертатись до мене. Ясно?

– Дякую, – відповів він, беручи синій пластиковий брелок і дивлячись на нього. – Дуже тобі вдячний.

Розділ 13

– Він уже спускається, – гукнула реєстратор до Симона і Карі, які сиділи на шкіряному дивані під велетенською картиною, що зображала щось, що могло бути світанком.

– Вона це казала десять хвилин тому, – прошепотіла Карі.

– На небесах Господь вирішує, що є час, – сказав Симон, закладаючи шматочок снусу під верхню губу. – Як гадаєш, скільки коштує картина на зразок цієї? І чому обрали саме її?

– Придбання творів громадського мистецтва ¹⁴, як відомо, є способом прихованого субсидування посередніх художників нашої країни, – прорекла Карі. – Покупцям байдуже до того, чим оздоблені стіни їхніх кабінетів, за умови, що живопис за тоном відповідає умеблюванню і їхньому бюджету.

Симон глянув на неї скося.

– Тобі ніхто не казав, що ти іноді висловлюєшся так, наче повторюєш завчені напам'ять цитати?

Карі у відповідь криво посміхнулася.

– А жувальний тютюн – невдала заміна курінню. Шкодить здоров'ю. Твоя дружина, мабуть, змусила тебе перейти на снус, бо її одяг просмердів цигарковим димом?

Симон усміхнувся і похитав головою. Напевне, таке вважають у сьогоднішньої молоді за гумор.

– Дотепний здогад, але ти помиляєшся. Вона попросила мене кинути палити, бо хоче, щоб я був поряд з нею в житті якомога довше. І вона не знає, що я смокчу тютюн. Я тримаю свій снус на роботі.

– Анне, впускай їх, – гаркнув хтось.

Симон подивився на тамбур, де чоловік у мундирі й кашкеті, яких не посоромився б навіть президент Білорусі, нетерпляче тарабанив пальцями по металевих ґратах.

Симон підвівся.

– Потім вирішимо, чи випускати їх, – докинув Арілд Франк.

З того, як ледь помітно закотила очі реєстраторка, Симон зрозумів, що дотеп дуже старий.

– То як відчуття, коли знову повертаєшся в цугундер? – запитав Франк, проводжаючи відвідувачів через тамбур до сходів. – Ти ж тепер у відділі боротьби з економічною злочинністю, здається? Ой, вибач, – стареча пам'ять, – геть забув, що тебе звідти витурили.

Симон навіть не силкувався розсміятись у відповідь на умисну образу.

– Ми прийшли з приводу Пера Волана.

– Мені доповіли. Я гадав, справа закрита?

– Ми не закриваємо справу, доки вона не розкрита.

– Нова тенденція?

Симон зобразив посмішку, стиснувши губи.

– Якщо не помиляюсь, Пер Волан у день своєї загибелі приїжджав сюди, щоб відвідати ув'язнених?

Франк відчинив двері до свого кабінету.

– Волан служив в'язничним капеланом, тож, я припускаю, він виконував свої обов'язки. Але, якщо хочете, я можу перевірити журнал відвідувачів.

– Так, будь ласка. І ще нам потрібен список тих, з ким він того разу спілкувався.

– Боюся, я не можу назвати кожного, з ким він перемовився кількома словами.

¹⁴ Так зване «громадське мистецтво» початково набуло розвитку в США у 1960-ті, коли деякі штати ухвалили постанови про те, що не менше 1 % з бюджету будівництва громадських споруд має віддаватись на їхнє художнє оформлення.

– Ми знаємо прізвище принаймні однієї людини, з ким він бачився того дня, – втруtilась Карі.

– Он як? – сказав Франк, сідаючи за стіл, з яким не розлучався впродовж усієї своєї кар'єри (навіщо марнувати громадські кошти?). – А ви, фрекен, якщо хочете побути з нами, подайте, будь ласка, кавові чашки з шафи, доки я перевірю журнал.

– Дякую, але я не вживаю кофеїн, – відказала Карі. – А його звати Сонні Лофтус.

Франк подивився на неї спантеличено.

– Ми хотіли запитати, чи не можна б його відвідати в камері? – підхопив Симон.

Він усівся, не чекаючи, доки йому запропонують стілець. Подивився на побуряковіле обличчя Франка.

– Ой, вибач, – стареча пам'ять, – я геть забув, що він утік.

Симон здогадався, що Франк вигадує гостру відповідь, але випередив його.

– Він цікавить нас тому, що втеча Лофтуса одразу після візиту Волана робить смерть останнього дедалі підозрілішою.

Франк смикнув комір своєї сорочки.

– Звідки вам відомо, що вони зустрічалися?

– Всі поліційні допити зберігаються в загальній базі даних, – сказала Карі, що так і залишалася стояти. – Коли я переглядала матеріали на Пера Волана, то побачила, що його ім'я впливало на одному з допитів у зв'язку з втечею Лофтуса. На допиті Густава Ровера.

– Ровер щойно звільнився. Його допитали тому, що він розмовляв із Сонні Лофтусом незадовго до втечі. Ми хотіли знати, чи Лофтус не сказав нічого, що дало б нам уявлення про його наміри.

– «Ми», «нам», – здивовано підняв сиву брову Симон. – Строго кажучи, це робота поліції – і винятково наша – ловити в'язнів-утікачів, а не ваша.

– Лофтус мій в'язень, Хефасе.

– Схоже, Ровер не надто вам допоміг, – сказав Симон. – Але він згадав на допиті, що вмиє, коли він саме виходив від Лофтуса, до того прийшов Пер Волан.

Франк знизав плечима.

– Що з того?

– От ми й зацікавилися, про що у тих двох велась розмова. І чому одного з них незабаром убили, а інший втік.

– Імовірно, звичайний збіг.

– Імовірно. Франку, тобі відома особа на ім'я Хуго Нестор? Також відомий як Українець?

– Я чув таке ім'я.

– Приймається за ствердну відповідь. Чи є підстави припустити, що Нестор може бути пов'язаний із втечею?

– У який, наприклад, спосіб?

– Наприклад, допомігши Лофтусу втекти або загрожуючи Лофтусу у в'язниці і тим спровокувавши втечу?

Франк постукував ручкою по столу. Здавалось, він занурений у свої думки.

Краєм ока Симон помітив, що Карі перевіряє текстові повідомлення у своєму мобільному.

– Я знаю, як нагально вам потрібен результат, але у цьому ставку ви впіймаєте облизня, – сказав Франк. – Сонні Лофтус утік цілковито з власної ініціативи.

– Оце так! – вигукнув Симон, відкинувшись на спинку стільця і склавши разом пальці обох рук. – Молодий наркоман, звичайний любитель, тікає не звідкись, а зі Статена... без жодної допомоги?

– Гм... Хочеш парі на «звичайного любителя», Хефасе? – гмикнув Франк.

І його обличчя розпливалось у посмішці, коли Симон забарився з відповіддю.

– Ой, вибач, – стареча пам'ять, – геть забув, що ти більше не закладаєшся. Відтак дозвольте мені показати вам вашого «звичайного любителя».

– Це записи з камер спостереження, – сказав Франк, показуючи на двадцятичотиридюймовий екран комп'ютера. – У цю мить усі офіцери в диспетчерській лежать долілиць на підлозі, а Йоганнес відмикає всі двері у в'язниці.

Екран був розділений на шістнадцять вікон – по одному для кожної камери – і таким чином показував різні відділення в'язниці. У нижній частині екрана було зображення годинника.

– Осьде він виходить, – показав Франк на вікно, що відображало один з тюремних коридорів.

Симон і Карі побачили молодого чоловіка, що вийшов з камери і незграбно побіг на камеру. На ньому була біла сорочка, яка сягала майже колін, і ще Симонові подумалося, що перукар у хлопця навіть гірший, ніж у нього самого: зачіска у хлопчини була така, наче волосся йому рубанком знімали.

Молодий чоловік зник з кадру. І за мить вигулькнув в іншому.

– Тут Лофтус долає шлюзовий перехід, – пояснив Франк. – А в цей час Йоганнес теревенить про те, що саме він заподіє рідні тюремних офіцерів, якщо хтось із них намагатиметься зупинити його. Але найцікавіше те, що відбувається в перевдягальні для персоналу.

Вони бачили, як Лофтус забіг у кімнату з шафами; але замість того, щоб прямувати просто до виходу, він повернув ліворуч і зник з кадру позаду останнього ряду шафок. Франк сердито вдарив вказівним пальцем по одній з клавіш, і годинник у нижній частині екрана зупинився.

Франк перевів курсор на годинник і встановив час 7:20. Потім він почав прокручувати запис у прискореному в чотири рази режимі. Службовці в'язниці з'явилися у віконці на екрані. Вони заходили в перевдягальню і виходили з неї, двері повсякчас відчинялися й зачинялися. Людей неможливо було відрізнити один від одного, аж доки Франк зупинив зображення на екрані, натиснувши іншу клавішу.

– Осьде він, – сказала Карі. – Він тепер в уніформі та в пальті.

– Форма і пальто Сьоренсена, – підтвердив Франк. – Напевне, він перевдягся і чекав у роздягальні. Сидів на лавці, не піднімаючи голови, – вдавав, буцімто зав'язує шнурки або щось у цьому роді, доки інші заходили і йшли геть. У нас така кількість персоналу, що ніхто не придивлятиметься до новачка, який трохи забарився після зміни. Він дочекався піку ранкової метушні і вийшов з рештою. Ніхто не впізнав би Сонні без бороди і довгого волосся, які він зрізав у себе в камері і заховав у подушку. Навіть я не впізнав.

Іншою клавішею він перезапустив відтворення, цього разу з нормальною швидкістю. Екран показав молодого чоловіка у пальті й уніформі, який виходив через чорний хід саме у той час, як Арілд Франк і людина із залيزаним назад волоссям та в сірому костюмі заходили у ті самі двері.

– І охоронці на КПП не зупинили його?

Франк показав на зображення у правому нижньому кутку екрана.

– Це зображення з будки КПП. Як бачите, після зміни ми випускаємо автомобілі та людей без перевірки їхніх документів. Утворювалось би стовповисько, якби ми дотримувались проходження повної процедури. Але відтепер ми саме так робитимемо щозміни.

– Так, я не думаю, що хтось стоятиме у черзі, аби сюди потрапити, – пожартував Симон.

У паузі чітко пролунало придушене позіхання Карі як реакція на Симонів відгук щодо вітального дотепу Франка.

– Отакий ваш «звичайний любитель», – сказав Франк.

Симон Хефас нічого не відповів, вдивляючись у постать на екрані, що саме проминала охоронців на блокпосту. Щось змусило Симона усміхнутись. Він зрозумів, що це хода Лофтуса. Він упізнав його манеру.

Марта стояла, схрестивши руки на грудях, і дивилась на двох чоловіків, що стояли перед нею. Вони не могли бути з відділу боротьби з наркотиками: вона знала практично всіх офіцерів з того загону, але цих двох вона ніколи раніше навіть не бачила.

– Ми шукаємо... – почав один з них, але решта його фрази потонула у витті сирени швидкої допомоги, що промчала позаду них, по вулиці Вальдемара Тране.

– Що? – прокричала Марта.

Вона питала себе, де вона бачила такі чорні костюми, як їхні. У рекламному ролику?

– ...Сонні Лофтуса! – повторив менший з двох.

У нього було світле волосся, а ніс мав такий вигляд, наче зазнав повторних переломів. Марта бачила такі носи щодня, але цей, подумалось їй, – результат занять контактними видами єдиноборств.

– Ми ніколи не розкриваємо особисті дані наших мешканців, – повідомила вона їм.

Інший з двох, дебелий чолов'яга з чорними кучерями, укладеними чудернацьким півколом навколо голови, показав їй фотографію.

– Він утік із в'язниці Статен і вважається небезпечним.

Промчала інша машина швидкої допомоги. Тоді він схилився над Мартою, викрикуючи їй просто в обличчя:

– Отож, якщо тут, у вас, він замешкав, а ви не в змозі нам сказати, – то все, що трапиться, буде на вашій совісті. Ви це розумієте?

Отже, вони не з відділу боротьби з наркотиками. Це, принаймні, пояснює, чому вона не бачила їх раніше. Вона кивнула, вивчаючи фотографію. Подивилась на них знову і була вже розтулила рота, щоб щось сказати, аж тут порив вітру кинув їй в обличчя пасмо її темного волосся. Вона хотіла спробувати ще раз, як раптом позаду неї розлігся зойк. То репетував на сходах Тої.

– Ой, Марто, Бурре порізався! Я не знаю, що робити! Він там, у їдальні.

– Влітку люди весь час приходять і йдуть, – сказала Марта. – В цю пору року багато хто з наших пожильців воліють спати в парках, просто неба, а тим самим звільняють місця для новоприбулих. Важко пригадати кожного...

– Я вже сказав: його звати Сонні Лофтус.

– ...і не всі бажають реєструватись під своїм справжнім ім'ям. Ми не сподіваємося, що наші клієнти матимуть при собі паспорт або інші документи. Тож ми їх приймаємо за тими даними, які вони самі нам називають.

– А хіба соціальні служби не повинні знати, хто вони насправді? – запитав блондин.

Марта закусила нижню губу.

– Агов, Марто! Бурре там буквально спливає кров'ю!

Чолов'яга з кучерявим німбом поклав свою волохату лапу на оголене плече Марти.

– Чому б вам просто не дозволити нам огледітись у вас там, у середині, і тоді ми побачили б, чи він там є?

Він помітив її погляд і відсмикнув руку.

– Коли вже зайшла мова про документи, – сказала вона, – то чому б вам не показати свої посвідчення?

Вона побачила, як в очах блондина пробігла якась тінь. І знову кучерявий здоровань простягнув свою лапу до її плеча. Але цього разу міцно обхопив його.

– Бурре там от-от сконає! – спустився до них Тої і, хитнувшись на підборах, витріщився на двох типів своїми ковзкими очима. – А що тут відбувається?

Марта, крутнувшись, вивільнила руку і поклала її на плече Тої.

– То поквапмося, щоб урятувати йому життя. Вам доведеться зачекати, шановні добродії.

Марта і Тої рушили до їдальні. Іще одна машина швидкої допомоги промчала вулицею.

Три машини швидкої допомоги поспіли. Вона мимоволі здригнулася.

Коли вони підійшли до дверей в їдальню, Марта обернулася.

Тих двох уже не було.

– То виходить, ви з Харнесом бачили Сонні просто впритул? – запитав Симон Франк, коли той проводжав його і Карі на перший поверх.

Франк подивився на годинник.

– Ми побачили чисто виголеного молодого чоловіка з короткою стрижкою і в уніформі. Сонні, якого ми знали, носив брудну сорочку, сплутане довге волосся і бороду.

– З того, що ви говорите, випливає, що буде важко знайти його, зважаючи на його теперішній вигляд? – запитала Карі.

– Фотографії з камер спостереження мають низьку якість, як і слід було очікувати, – обернувся до неї Арілд Франк і вступився в неї. – Але ми знайдемо його.

– Кепсько, що ми не можемо поговорити з тим Холденом, – зауважив Симон.

– Як я вже сказав, його стан погіршився, – відповів Франк на шляху до приймальні. – Я вам повідомлю, коли з ним можна буде поговорити.

– І ти не маєш уявлення, про що Лофтус міг розмовляти з Пером Воланом?

Франк заперечливо похитав головою.

– Звичайні сповідання та духовні настанови, я гадаю. Хоча Сонні Лофтус сам був свого роду духівником.

– Себто?

– Лофтус тримався окремо від решти ув'язнених. Він дотримувався нейтралітету, не належав до жодного з угруповань, які існують у кожній в'язниці. І він ніколи не патякав. Це визначення ідеального слухача, гадаю. Він став довіреною особою для решти в'язнів, духівником, якому вони могли будь у чому сповідуватись. Кому б він що переказав? У нього не було союзників, і він мав залишатись у в'язниці в найближчі і не найближчі роки.

– За які вбивства він відбував термін? – поцікавилась Карі.

– За вбивства людей, – сухо відрізав Франк.

– Я мала на увазі...

– Вбивства найжорстокішого характеру. Він отруїв дівчину-азіатку і задушив косовського албанця.

Франк притримав для них відкритими входні двері.

– І подумати тільки, що такий небезпечний злочинець розгулює на волі, – промовив Симон, усвідомлюючи, що він зараз обертає ніж у рані.

Він аж ніяк не був садистом, але готовий був зробити виняток, коли йшлося про Арілда Франка. Не тому, що до Франка неможливо було відчувати приязнь: насправді його особистість виступала пом'якшувальною обставиною. Також не тому, що він погано виконував свою роботу: адже всі в поліції знали, що саме Франк був справжнім господарем у Статені, а не номінальний директор в'язниці. Ні, справа була в іншому: в отих аж надто явних збігах, що в сукупності створювали підстави для підозри, яка гризла Симона і нав'язувала йому переконання, найбільш близьке до зневіри, – переконання, яке він не міг довести. Що Арілд Франк продажний.

– Я даю йому сорок вісім годин, старший інспекторе, – заявив Франк. – У нього немає ні грошей, ні родичів, ні друзів. Він самотник, що сидить у в'язниці з вісімнадцятилітнього віку. Тобто уже дванадцять років. Він нічого не знає про світ за межами тюрми, йому немає куди йти, ніде переховуватись.

Карі ледве встигала за Симоном дорогою до машини, а він тим часом думав про сорок вісім годин, спокушуваний бажанням закластись проти цього терміну. Тому що він дещо упізнав у тому хлопчині. Він не знав напевне, що саме: можливо, тільки те, як він рухався. А можливо, він успадкував більше.

Розділ 14

Повернувшись у ліжку, Джоні Пума окинув оцінюючим поглядом свого нового товариша по кімнаті. Він не знав, хто вигадав термін «товариш по кімнаті», але знав напевне, що в Центрі Іла термін цей був хибним аж до радикального перекручення його значення. Доречніше було б казати «ворог по кімнаті». Не випадало ще йому зустріти такого сусіду, що не намагався б обчистити його в найцинічніший спосіб. Чи такого, кого б він сам не намагався безжально обікрати. Саме тому він завжди тримав при собі всі свої цінності, які склалися з водонепроникного гаманця з трьома тисячами крон і подвійного поліетиленового пакетика з трьома грамами амфетаміну, приліпленого пластиром до стегна такого волохатого, що будь-яка спроба відірвати пакет розбудила б власника навіть з найглибшого сну.

Такі були складові життя Джоні Пуми впродовж останніх двадцяти років: амфетаміни і сон. У сімдесяті і згодом він удостоювався найрозмаїтіших діагнозів, які мали пояснити, чому молода людина віддає перевагу вечіркам перед роботою і радше ув'язуватиметься в бійки та плутатиметься аби з ким, замість купити будинок і створити сім'ю, радше ловитиме кайф від якогось дурива, замість провадити тверезе і смертельно нудне життя. Але останній діагноз причепився міцно. Міалгічний енцефаломієліт – «синдром хронічної втоми». Джоні Пума хронічно втомлений? Хто його знав, почувши таке, просто розсміявся б. Джоні Пума, важкоатлет, душа усіх вечірок, найжаданіший вантажник Ліллесана ¹⁵, який самотужки переносив піаніно! Все почалося з болів у стегні та знеболювальних, які не допомагали. А тоді знайшлися «знеболювальні», які допомагали дуже добре, і він «підсів». Тепер його життя складалося з довгих днів відпочинку в ліжку, що чергувалися з періодами напруженої діяльності, коли він мусив спрямовувати всю свою енергію на здобування наркотиків. Або на пошуки грошей на погашення тривожно великого боргу наркобаронові Центру, литовському транссексуалу на перехідному етапі зміни статі, який називав себе Коко.

З першого погляду Джоні визначив, що на молодого чоловіка, що стояв коло вікна, чекає те саме лихо. Невпинний шалений пошук. Постійний тиск. Випадкові підробітки.

– Старий, опустив би ти штори, га?

Той виконав прохання, і в кімнаті знову запанував приємний напівморок.

– Що ти вживаєш, старий?

– Героїн.

«Героїн»? Тут, у Центрі, заведено називати героїн «допінгом». Іще «гівном», «скегом», «конякою» чи «пилюкою». Або «супербоем», коли йшлося про новий чудодійний бренд, яким торгує в районі Нібруа ¹⁶ хлопець, схожий на Сонька з Діснеєвої «Білосніжки». «Героїном» називають його у в'язниці. Або новачки, звісна річ. Хоча насправді типовий новачок скоріше вживатиме такі вирази, як «чайна вайт», «мексікен мад» чи ще якісь безглузді слівця, підхоплені у фільмах.

– Я можу тобі притарабанити класний дешевий героїн. Не муситимеш виходити по нього на вулицю.

Джоні побачив, що постать у темряві відреагувала. Він уже не раз бачив, як наркомани, які відчайдушно потребували дози, «торчали» на саму тільки обіцянку наркотиків; він чув, що тести зареєстровували зміни в центрі задоволення в мозку ще за кілька секунд до введення наркотику. Із сорока відсотків, які можна накинути, перепродуючи новачкові дуриво, куплене

¹⁵ Ліллесан – місто у фюльке Еустагдер.

¹⁶ Nubrua (норв.): букв. Новий Міст – насправді його перекинули через річку Акерсельва у північному районі Осло Грюнерльокка ще в 1827 р.

у Хьовдінена з 306-ї, Джоні придбав би для себе три або чотири мішечки «спіду». Принаймні це було б ліпше, ніж знову йти грабувати у кварталі.

– Ні, дякую. Я можу піти, якщо ти хочеш спати.

Голос, що долинав од вікна, був настільки м'яким і спокійним, що Джоні не міг добрати, як він проривається крізь постійний гармидер Іли: гульбу, верескливу музику, сварки і гуркіт вуличного руху. Отже, хитрий новачок хоче вивідати, чи Джоні не наміряється заснути? Тоді він зможе його гарненько обшукати. Може, хоче знайти заначку, що Джоні передбачливо приклеїв собі до стегна?

– Я не спатиму, просто заплющив очі. Розумієш мене, старий?

Молодий чоловік кивнув.

– Я вже йду.

Щойно двері зачинилися за його новим «ворогом по кімнаті», Джоні Пума підвівся з ліжка. Йому знадобилося всього дві хвилини, щоб обшукати гардероб цього хлопця і горішнє ліжко. Нічогісінько. Ні козиного горішка. Його ворог по кімнаті не може бути новачком, коли так. Він усе тримає при собі.

Маркус Енсет злякався.

– Що, малий, боїшся? – спитав дебелиший з двох пацанів, заступаючи йому шлях.

Маркус невпевнено похитав головою і ковтнув.

– Ще б пак! Злякався, аж упрів од страху, жирна свиня. Чуєш, як смердить?

– Диви, воно зараз заплаче, – зареготав інший пацан.

Їм було років по п'ятнадцять, а може, й по шістнадцять. Або навіть по сімнадцять. Маркус цього не знав, але він чітко знав, що вони набагато більші й старші за нього.

– Ми просто хочемо в тебе його позичити, – сказав більший пацан і вхопив кермо Маркусового велосипеда. – Ми його тобі потім повернемо.

– Коли-небудь, – знову зареготав інший.

Маркус подивився на вікна будинків уздовж тихої вулички. Шибки гляділи чорними незрячими стеклами. Зазвичай він намагався не попадатись людям на очі. Він охочіше бував невидимкою: намагався непомітно прошмигнути у хвіртку і тихенько, двором до самотнього жовтого будинку. Але саме зараз він сподівався, що десь відчиниться вікно і дорослий голос нагрімає на великих хлопців, щоб забирались геть. Марш до свого Тьосена, чи Ньюдалена, чи звідки там вони є, до району, де місце таким розбишакам, як вони. Але вуличка залишалася мовчазною. Літня тиша. Тривали канікули, і решта дітей з їхньої вулиці роз'їхались по рибальських будиночках, по пляжах та по закордонах. Це не завдавало жодних утруднень для гри, оскільки Маркус у неї бавився сам по собі. Але доки ти малий, є певні ризики, що різко зростають, щойно ти виявляєшся сам, а не в гурті однолітків.

Великий пацан смикнув велосипед з рук Маркуса, і той відчув, що не здатен більше стримувати сльози. Велосипед мама купила йому на гроші, які вони могли б, як планували, витратити на літній відпочинок.

– Мій тато зараз удома, – сказав він, показуючи на червоний будинок – їхній, якраз навпроти порожнього жовтого на іншому боці вулиці, всередині якого він щойно побував.

– То чого ти його не погукаєш?

Здоровило вже сидів на велосипеді Маркуса, перевіряючи, чи зручно буде їхати. Він насупився, бо переднє колесо вихляло – недостатньо повітря в шинах.

– Тату! – крикнув Маркус і тут-таки сам відчув, як невпевнено і фальшиво пролунав його вигук.

Пацани вибухнули сміхом. Другий сів на багажник, і Маркус побачив, як гумові шини почали сповзати з обода.

– Я не думаю, що в тебе є батько, – сказав другий пацан і сплюнув на землю. – Германе, паняй! Тисни на педаль!

– Я тисну, дак ти ж тримаєш!

– Я не тримаю.

Всі троє обернулись.

Якийсь дядько стояв позаду велосипеда, утримуючи його за багажник. Він підняв задню частину велосипеда, й обидва пацани з'їхали вперед. Незграбно зіскочивши з рами, вони витріщились на дядька.

– Що ви, в біса, коїте?! – огризнувся на нього більший пацан.

Дядько нічого не відповів, а лише дивився на нього. Маркус помітив його дивну стрижку – логотип Армії спасіння на футболці і шрами на передпліччях. Запала така тиша, що Маркусу здалось, ніби він чує спів птахів цілого Берга. Тепер двоє старших пацанів теж зауважили шрами цього чоловіка.

– Ми хотіли просто позичити в нього, покататись...

Голос більшого пацана набрав інших інтонацій і наче потоншав.

– Можете самі його взяти, якщо хочете, – квапливо докинув менший пацан.

Дядько й далі дивився на них. Він показав Маркусові жестом, щоб забирав велосипед. Пацани почали задкувати.

– Де ви мешкаєте?

– У Тьосені. А ви... його батько?

– Чом би й ні? Наступна зупинка – Тьосен, ясно?

Пацани кивнули в унісон. Повернулись і, мов за командою, подибали геть.

Маркус подивився на дядька, який усміхався, дивлячись на нього згори вниз. Він чув, як один з пацанів сказав іншому:

– Його батько наркоман – ти бачив його руки?

– Як тебе звати? – запитав чоловік.

– Маркус, – відповів він.

– Приємного тобі літа, Маркусе, – сказав дядько, що повернув йому велосипед, і підійшов до воріт жовтого будинку. Маркус затамував подих. Будинок був такий, як решта будинків на вулиці: не дуже великий, квадратна коробка, оточений невеличким садом. Щоправда, будинок не завадило б освіжити фарбою, а по саду пройтися з газонокосаркою. Однак це ж був саме той будинок... Дядько попрямував просто до сходів, що вели до підвалу. Не до парадних дверей, в які часом, – Маркус не раз бачив, – безрезультатно стукали комівояжери чи Свідки Єгови. Невже він знає про ключі, заховані на сволоку над підвальними дверима, що їх Маркус ніколи не забуває покласти на місце?

Він отримав відповідь на це запитання, почувши, як відчинились і зачинились підвальні двері.

У Маркуса перехопило подих. Скільки він себе пам'ятав, ніхто не заходив усередину цього будинку. Щоправда, пам'ятав він себе заледве з п'яти років, тобто впродовж семи останніх років. Але так чи інак, не випадало дивуватися, що будинок стоїть порожній: хто схотів би мешкати в будинку, де хтось наклав на себе руки?

Так, один чоловік бував тут, напевне, двічі на рік. Маркус бачив його тільки раз і здогадвся, що це має бути той, хто вмикає опалення на мінімум восени і знову його вимикає навесні. Він, либонь, і за рахунками сплачує. Мама казала, що без електрики й опалення будинки за цей час одряхлів би настільки, що став би зовсім нежилым. Але хто той чоловік, мама теж не знала. Однак Маркус точно пам'ятав, що той чоловік був аж ніяк не схожий на дядька, який зараз увійшов у будинок.

Маркус побачив обличчя чужинця в кухонному вікні: в усьому будинку не було фіранок; тому, коли Маркус бував усередині, він тримався якомога далі від вікон, щоб не попастись кому-небудь на очі. Не схоже, щоб той дядько мав намір умикати опалення, то що ж йому там треба? Як би Маркусові простежити... Аж тут він згадав про телескоп.

Маркус протиснувся з велосипедом крізь ворота до червоного будинку і помчав нагору в свою спальню. Його телескоп – насправді звичайний бінокль на підставці – то було єдине, що його батько не взяв із собою, коли пішов від них. Принаймні так казала мама. Маркус націлив бінокль на жовтий будинок і навів різкість. Дядько з кухні пішов. Маркус став переводити бінокль з вікна на вікно. І осьде він! У спальні хлопця. Там, де мешкав наркоман. Маркус досліджував будинок і знав там кожен куточок. Включаючи тайник під мостиною у великій спальні. Але навіть якби господар не вкоротив собі віку у власному помешканні, Маркус ні за що не хотів би оселитись у жовтому будинку. Перш ніж будинок покинули назавжди, там мешкав син самогубця. Син був наркоманом, тож улаштував там жахливий безлад і ніколи не прибирав. Він не робив найменшого ремонту, тому під час кожного дощу дах протікав. Той син пропав невдовзі після Маркусового народження. Він потрапив у в'язницю, казала мама Маркуса. За вбивство людини. Маркус став замислюватися, чи будинок не накладає закляття на тих, хто в ньому оселяється, через що вони вбивають себе або інших. Маркус здригнувся. Хоча будинок саме тим його найбільше й вабив, що було в ньому щось зловісне: можна було вигадувати історії про те, що відбувалося в ньому всередині. Тільки сьогодні немає потреби щось вигадувати, сьогодні й без того в будинку щось відбувається.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.